Studia Artistarum
Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

27

Glosa Victorina super partem Prisciani De Constructione
(ms. Paris, Bibliothèque de l'Arsenal 910)

Studia Artistarum
Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

Sous la direction de
Olga Weijers
Huygens Instituut
KNAW – La Haye

Louis Holtz
Institut de Recherche et d'Histoire des Textes
CNRS – Paris

Studia Artistarum

Études sur la Faculté des arts dans les Universités médiévales

27

Glosa Victorina super partem Prisciani De Constructione (ms. Paris, Bibliothèque de l'Arsenal 910)

edited by

Karin Margareta Fredborg
with the collaboration of
Anne Grondeux and Irène Rosier-Catach

BREPOLS

© 2011 BREPOLS PUBLISHERS s.a., Turnhout
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means,
electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise,
without the prior permission of the publisher.

D/2011/0095/198
ISBN 978-2-503-54097-9
Printed in the EU on acid free paper

Table of Contents

Introduction V

Conventions XXIV

Bibliography XXVI

Edition 1

Index rerum 93

Introduction

From the twelfth century onwards, notable advances in the theoretical development occur in independent treatises on syntax, which on their side are intimately linked with medieval commentaries on the last two books, the so-called *Priscian Minor*, of the *Institutiones Grammaticae* I-XVIII, where Priscian deals with syntax.[1] A number of the independent treatises on syntax are now available.[2] But of the many commentaries on *Priscian Minor* known, only a few have been edited.[3] I would like to edit here an interesting 12th c. gloss fragment on *Priscian Minor*, called the *Glosa Victorina*. The *Glosa Victorina* belongs to what has been called the "*Glosulae* tradition", first discussed by R.W. Hunt,[4] and is closely related to the so-called 'Guido' *Glosulae* on *Priscian Minor* (GPmi), discussed by C.H. Kneepkens.[5]

Priscian Minor itself begins with introducing the notion of what is a perfect sentence, what is a well-formed utterance and which parts of speech are indispensable or the most important, stating their order of importance: noun, verb, participle, pronoun, and the indeclinable word classes. As the argumentation unfolds, comparisons between letters, syllables and words are introduced, providing a continuity and refinement on what was taught

1. I want to thank Anne Grondeux, Eleonora Lorenzetti and Irène Rosier-Catach for kindly reading through the earlier versions of this edition and providing helpful suggestions.

2. Cfr Kneepkens 1987, Petrus Hispanus, 'Absoluta cuiuslibet', in Kneepkens 1987, vol. IV, Robert Blund and Robert of Paris, ibid. vol. III and II. See also Kneepkens 1978, 1982.

3. From the twelfth century Priscian commentaries, we have only the *Grammatica Porretana* in Fredborg & Kneepkens 1988; *Notae Dunelmenses* I-V, ed. Cinato-Fredborg-Grondeux-Rosier-Catach (forthcoming); Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. Reilly 1993; the anon. large fragmentary gloss *Promisimus* on Priscian I-VIII, in: Fredborg 1999.

4. For a synthesis, cfr Grondeux Rosier-Catach 2011.

5. See Kneepkens 1978, and my appendix I-III for the relationship to GPmi.

earlier in the so-called *Priscian Maior*, and how this concerns grammar on the level of syntax.[6] Very quickly, this leads to an interdisciplinary discussion of what constitutes a perfect sentence (according to the grammarians and the dialecticians), involving the commentators in redefinitions of the principal parts of speech and explaining their distinguishing features. In this process, notions of substance, of person, of deixis, of reference / signification, and many other important grammatical issues are discussed. So in principle, the beginning of any commentary on *Priscian Minor* provides its author with scope for developing his particular doctrines and ideas of prime importance in linguistics.

Here the *Glosa Victorina* deserves a closer look, because it provides us with insights into discussions hinted at by Abelard, or a use of terminology which then becomes refined and partially rejected by William of Conches and Petrus Helias.[7]

The Manuscript

The *Glosa Victorina*, as I shall call this text, is only found in Ms *A* = Paris, Bibliothèque de l'Arsenal 910 (s. XII) (*olim* St. Victor, KKK 14 in Grandrue's catalogue from 1514)[8] f. 133ra-140ub "Glose super partem Prisciani de constructione". It covers the beginning of *Priscian Minor*, XVII.1-32. The manuscript is a vellum octave, written in two columns of 60 lines. It has been carefully described by L. M. De Rijk[9] and by J. Marenbon.[10] The binding is the original one from St. Victor, with a 14 c. inventory in the colophon. The make-up of this composite manuscript is clearly meant to serve students of logic, grammar and philosophy. It starts with a commentary on Boethius' *De Consolatione Philosophiae*, and a series of commentaries on Boethius and *Logica vetus* (**B 14, B 13, H 21, B 17, B 8, B 12**[11]), but the following commen-

6. For the necessity of combining considerations of semantics with syntax in natural languages, see SIRRIDGE 1980, p. XV-XXI.
7. Cfr FREDBORG 2011.
8. Cfr OUY & GERZ-VON BUREN 1983, p. 370.
9. DE RIJK I, 1962, p. 116-121.
10. MARENBON 1993, p. 77-127 reprinted with additions in MARENBON 2000, II p. 77-127 and 128-140. The abbreviation **C** stands for a commentary to the *Categoriae*, **H** for a commentary to the *Perihermeneias*.
11. The abbreviation **B** stands for a commentary to Boethius' *De differentiis Topicis*, from GREEN-PEDERSEN 1984, p. 422, 424-5, 427. Abelard's glosses to Boethius *De differentiis*

tary on Terentius' *Comoediae* f. 122-132 mentioned by Grandrue has later been taken out, and is now in Ms Paris, BnF lat. 8302 (there f. 36-46). Then comes our Priscian commentary fragment edited here, followed by more commentaries on the *Perihermeneias* and *Categories* (**H 22, C 21, C 16, C 20, H 10).**

Relation of the Glosa Victorina to the 'Guido' Commentary on Priscian Minor

The present edition of *Glosa Victorina*, is based on only Ms *A* = Paris, Bibliothèque de l'Arsenal 910 f. 133ra-140ub. Since it is connected with the 'Guido' GPmi commentary, I have compared and collated certain passages with the 'Guido' text found in Ms *B* = British Library, Burney 238 f. 3-11, 30-35, 12 (to be read in that order) and collated the whole Arsenal text with the corresponding 'Guido' text as found in Ms *O* = Orléans, Bibliothèque municipale 90 p. 359-371 [359-388] (with references in our text to the pages of that manuscript).[12] I have not, however, read, studied and collated *O*, *B* and *H* in full. The deviations from the 'Guido' commentary turn out to be mostly of minor doctrinal importance, but they are far too numerous to include with any profit to the reader in the *apparatus criticus*. Evidently, editing a fragment has perils of its own, because obvious and worthwhile comparisons with subsequent discussions (following the train of thought of Priscian's text) cannot be made. For instance, due to its fragmentary nature, the *Glosa Victorina* is unfortunately too short to provide parallel passages of the discussion of how meaning is related to the vocal utterance, discussed

topicis (**B** 12) has been edited by DAL PRA 1969, and the section on rhetoric is reedited in FREDBORG 2003.

12. Cfr KNEEPKENS 1978, p. 108-141. The complicated relationship of the three manuscripts of Guido's text, *B* = Ms London, Brit. Libr. Burney 238, *H* = Ms London, Brit. Libr. Harley 2713, f. 35ra-41rb, being separated parts of the same manuscript, and *O* = Orléans, Bibl. Mun. 90 p. 359a-388b, was worked out by Kneepkens, *ibid.* p. 116, like this:

XVII. 1-30	Burn. 238 f. 3-11, 30-35, 12	Orléans 90 p. 359a-371a
XVII.30-52		Orléans 90 p. 371a-377a
XVII.52-83	Burn. 238 f. 13ra-23va	Orléans 90 p. 377a-388b
XVII.83-142	Burn. 238 f. 23va-29vb,36	
XVII.142-XVIII.12	Harley 2713 f. 35ra-41rb	

A few years later, Kneepkens also took the Arsenal manuscript into account, noting that it is part of the *Glosulae* tradition and "in a mechanical process of copying", i.e. constituting a different version, but close to the 'Guido' commentary ; KNEEPKENS 1987, vol I, p. 40.

recently by Anne Grondeux and Irène Rosier-Catach.[13] Likewise, the possible parallels with master G. citations in the *Note Dunelmenses* cannot be adduced in great quantity, since we only have the commentary to *Priscian Minor*, XVII.1-32.

Occasionally, the *Glosa Victorina* appears to add material not to be found in the short 'Guido' version in *O*, nor always in the slightly longer version in Ms *B*. Such interpolations are very normal in late 11th and 12th century grammatical (and dialectical) texts, but for convenience they are - if they are important doctrinally or covering long sections - indicated in the *apparatus*. Other variations / interpolations are also shown in the appendices, to which the reader is referred to for further details. As a tentative conclusion from these parallels, omissions and additions, I'd suggest that the *Glosa Victorina* represents (the first part of) a separate version of GPmi, whereas *O* and *B* (with *H*) represent two other, sometimes closely related versions. Since the GPmi is a long text, and since I have not transcribed and compared these two versions fully, I'll, at the present stage of my research, refrain giving any final views on which of the three *A*, *B* and *O* (with *H*) is the older / later version.

Was the author's name 'William' ?

The attribution to master 'Guido' of the commentary preserved in *O* and *B* / *H* is due to Kneepkens's interpretation of the mention of the name Wido.[14] In one passage in our text, we may note a possible self-reference. The *Glosa Victorina*, *A* f. 135ra, has *"quando enim audio 'Willelme' intelligo ex natura uocatiui 'ueni' uel 'audi' uel aliquid huiusmodi"* (below at XVII.10, p. 114.20).[15] So the author of *Glosa Victorina* fragment on Priscian in the Arsenal 910 version might be a William.[16] Whether this William is perhaps

13. Rosier-Catach 2007, 2008 and forthcoming. The editions of these 'De voce' sections of the *Glosulae* will be published by Grondeux and Rosier (forthcoming); for the section of the *Glosa Victorina*, see ad XVII.1 (p. 108.11).

14. Cf. Kneepkens 1978, p. 122.

15. William of Conches comments on the same passage (Prisc., *Gramm.* XVII.10, p. 114.9) Ms Paris, BnF lat. 15130, f. 89rb: "Si enim dicam 'Willelme' hunc intellectum facio 'Willelme, audi'". William of Conches has other self-references, e.g. f. 92ub ad Prisc., *Gramm.* XVII.1, p.118.11: "per discretionem persone .. ut nomen possit cum verbo poni ut 'ego W⟨illelmus⟩ scribo'", cfr Jeaunbau 1960, p. 217. The 'Guido' text has a reference to Fulco and Herbert there, Kneepkens 1978, note 27, Grondeux Rosier-Catach 2011, p. 142.

16. Cf. Fredborg 1988b, p. 178 and note 6, where I suggested that the *Glosa Victorina* was by « a Master Guillielmus ». I do not subscribe to the view of the editor of Petrus Helias,

William of Champeaux himself or closely connected with him has recently been thoroughly discussed by Irène Rosier-Catach and Anne Grondeux. As an outcome of their studies, it is now certain that in the various versions of the *Glosulae*, be it GPma or GPmi, we do not have a text ascribable to William of Champeaux, so the *Glosa Victorina* is certainly not "authored" by William of Champeaux. However, as I have noted in the apparatus to the text, there may here and there be points of resemblances to his teaching, e.g. of the nature of concordance with opinions of Master G. (in named masters' views) and points of criticism put forward by Abelard.[17] In this domain of possible remains of William of Champeaux's views, it is obviously interesting that the Arsenal manuscript belonged to St. Victor already in the twelfth century,[18] the monastery and school founded by William of Champeaux. *Glosa Victorina*'s intrinsic value doctrinally - discussing all the parts of speech with their properties, and the requirements of a perfect sentence as compared with elliptic utterances - and the manageable size of the fragment makes it attractive to edit even if only in an edition of the Arsenal 910 version, in the hope also that this might inspire others to edit the 'Guido' commentary as well.[19]

Leo Reilly, who wanted the *Glosulae*, both the GPma and the GPmi, to be by William of Champeaux, cfr REILLY (ed.) 1993, p. 26.

17. GRONDEUX-ROSIER-CATACH 2011, p. 136 sqq. How precisely the *Glosa Victorina* reflects the teaching of William of Champeaux, they'll discuss in the introduction to the forthcoming edition of the *Notae Dunelmenses*, cf. *ibid.* p. 147. See also ROSIER-CATACH 2003a, note 11 for a bibliography concerning the attributions to William of Champeaux – and two quotations, in note 23 (from *A* f. 137ra) and note 34 (*A* f. 137rb). ROSIER-CATACH 2003b, p. 175-228 generously provides texts from the *Glosulae* and a full discussion of the manuscript tradition, as well as on doctrine. For the identity of M.G. in the *Notae Dunelmenses*, the relationship to 'Guilelmus' and 'Willelmus' in other testimonies, and the possible identification with William of Champeaux, see GRONDEUX and ROSIER 2011, p. 142-143, 146-147, and the forthcoming edition of that work.

18. See OUY & GERZ-VON BUREN 1983, p. 370, under Grandrue's signature KKK 14, cfr GREEN-PEDERSEN 1984, p. 422, 424, 425, 427.

19. Normally such commentaries on the *Priscian Minor* run up to sizeable books of three-hundred to two thousand pages in print, e.g. Robert Kilwardby on *Priscian Minor*, cfr PINBORG 1975, p. 1. However, Petrus Helias' *Priscian Minor* commentary covers only 225 pages in REILLY's edition (1993), while that of William of Conches, Ms Paris, BnF lat 15130, f. 85ra-137ua would amount to roughly 300 printed pages.

Commentary form

Formally, the *Glosa Victorina* is what William of Conches has described as a 'Glosa':

> In hoc enim differt commentum a glosa quod glosa exponit et litteram et sententiam, commentum uero solius sententiae expositionem continet. Inde etiam glosa interpretatur lingua. Adeo enim glosa euidenter omnia debet exponere ac si lingua magistri uideatur docere. [20]

As Nauta has shown for William of Conches' commentary on Boethius' *De consolatione Philosophiae*, this type of commentary starts with a lemma to mark the beginning of a section and introduces the passage by often using a form of the verb *'ostendit'* and links it to the preceding / following passage. Next comes the argument, often introduced by using a form of words as *'continuatio', 'modo',* et *'notandum', 'uel aliter',*[21] occasionally giving rise to more general discussions. It is noteworthy that our commentator has a close attention to the logical structure *'infert a pari', 'huius propositionis primum membrum habes ibi: POSITIO...'* (f. 135ub).[22] The 'littera' section comes last, and is occasionally quite detailed.

I have indicated the lemmata from *Priscian Minor* in some detail, since the commentator is often keen to show exactly what it is Priscian is saying, introduced by *'et hoc est'* or something similar, e.g. (ad XVII.1; p.107.26): *Et hoc est,* SI QVID IPSI QVOQVE *sicut Apollonii et alii.*

The copyist had several possibly ways of marking the (lemmata) words of Priscian. He could start his comments just quoting two or three words of the section under discussion. He could also abbreviate Priscian into single letters for each word quoted, he could underline the words of Priscian, or he could add an 'etc.' after the last word quoted, to mark the words of Priscian. But since our *glosa* is a literal commentary, he often interweaves his own comments with Priscian's phrases, hence there are long stretches of the *Glosa Victorina* with a mixture of lemmata (indicated in small capitals) and his own words (represented in lower case typography). The reader interested in the many cases of omitted indications of who is speaking can consult the apparatus for

20. JEAUNEAU 1960, p. 224 n. 49.

21. Guill. Conch., *Boet.* p. xxvii.

22. Cfr KNEEPKENS 1978, p. 121: Master Guido fits well into the grammatical climate of early twelfth century, with its typical entanglement of logic and grammar.

the details of manner of reference. Sometimes, however, the copyist gets confused and indicates words as Priscianic, which belong to the commentator. That is also noted in the apparatus, (*viz. ut lemma indicauit A*).

Appendices

To show how doctrinally and also terminologically the *Glosa Victorina* is close to the 'Guido' commentary found both in a short version in Ms Orléans, Bibl. Mun. 90 = *O*, originally from Fleury, and in two manuscripts now in London, British Library (originally the same ms), Burney 238 = *B* and Harley 2713 = *H*,[23] I have in this appendix assembled three specimens.[24] Parallels of two versions are in bold, differences underlined.

The first appendix is to show that for long sections, the *Glosa Victorina* and the 'Guido' text run parallel, and their divergences are nearly all trifles, even though the subject is a greatly debated one.

Appendix I

⟨Significatio nominis substantiui, nominis adiectiui et significatio uerbi⟩

(ad PRISC., *Gramm.* XVII.17, p. 118.11)

Glosa Victorina, Arsenal 910 = *A* f. 137ra	'Guido' in the long version, Ms Brit. Libr. Burney 238 = *B* f. 31ra	'Guido' in the short version Ms Orléans, Bibl. Mun. 90 = *O* p. 365b
Itaque confundi uidetur nominis significatio et uerbi. **Ad quod soluendum quidam distinguere conantur significationem uerbi et nominis adiectiui hoc modo.**	Itaque confusa uidetur significatio nominis et uerbi. **Ad quam quaestionem soluendam quidam distinguere conantur significationem uerbi et nominis adiectiui hoc modo.**	Itaque confundi uidetur significatio nominis et uerbi et nominis adiectiui hoc modo.
'Albus' significat albedinem ut inhaerentem, 'albet' uero uerbum significat eam inhaerere <u>si eam significet</u>.	**'Albedo', inquiunt, significat ipsam albedinem in essentia**; 'albus' significat eandem ut inhaeren-	**'Albedo', inquiunt, significat ipsam albedinem in essentia**; 'albus' uero significat eandem ut in-

23. Cfr KNEEPKENS 1978, and above n. 12.

24. More can be found in the apparatus, notably places where I have noted that *O* or *O*+*B* omit passages found in *A*.

	tem; 'albet' autem uerbum significat eam inhaerere.	haerentem; 'albet' autem uerbum significat eam inhaerere.
Et ut magis exprimant uerbi significationem, dicunt quod 'albet' ipsum inhaerere significet, id est ipsam inhaerentiam albedinis.	Et ut expressius significationem uerbi /*B* 31rb/ distinguant dicunt quia 'albet' (albus *B*) ipsum inhaerere significet, id est ipsam inhaerentiam albedinis.	Et ut expressius significationem uerbi distinguant (distinguit *a c O*), dicunt quia 'albet' ipsum inhaerere significat, id est ipsam inhaerentiam albedinis.
Sed his sic potest opponi.	**Sed hi qui hoc dicunt, minus attendere uidentur quod dicunt.**	**Sed hi qui hoc dicunt, minus attendere uide⟨n⟩tur quod dicunt.**
Si 'albet' significat ipsam albedinem inhaerere, id est quod albedo inhaereat, aut significabit ipsas uoces, scilicet ipsam 'albedinem inhaerere', aut harum uocum significata. De uocibus non *dicunt*.	Si enim 'albet' significat ipsam inhaerere albedinem, id est quod albedo inhaereat, aut significabit has uoces, scilicet ipsam 'inhaerere albedinem', aut significata harum uocum. De uocibus non dicent.	Si enim 'albet' significat ipsum inhaerere albedinem, id est quod albedo inhaereat, aut significabit has uoces, scilicet ipsum 'inhaerere albedinem', aut significata harum uocum. De uocibus non dicent.
Si autem significat significata harum uocum, aut hoc ⟨totum⟩ significat, scilicet "inhaerere albedinem" aut alterum tantum scilicet 'albedinem' uel 'inhaerere'.	Si autem significat significata harum uocum, aut hoc totum significat, scilicet 'inhaerere albedinem' aut alterum tantum scilicet uel ' albedinem' uel 'inhaerere'.	Si autem significat significata harum uocum, aut hoc totum significat, scilicet 'inhaerere albedinem' aut alterum tantum scilicet uel 'albedinem' uel 'inhaerere'.
Si hoc totum, uidelicet quod albedo inhaereat, uidetur 'albet' sensum habere propositionis, et sic significare uerum uel falsum intellectum – 'albere' uero ipsum infinit⟨iu⟩um de quo minus uidetur, perfectum sensum significabit.	Si hoc totum, scilicet quod albedo inhaereat, iam uidebitur 'albet' ⟨h⟩a[l]bere sensum propositionis et significare uerum uel falsum intellectum. **Sin autem alterum tantum, nec hoc dicere poterunt quia neque albedinem neque inhaerere.**	Si hoc totum, scilicet quod albedo inhaereat, iam uidebitur 'albet' ⟨h⟩a[l]bere sensum propositionis et significare uerum uel falsum intellectum. **Sin autem alterum tantum, nec hoc dicere poterunt, quia neque albedinem neque inhaerere.**
Si albedinem tantum significat, uel secundum essentiam uel secundum adiacentiam.	**Albedinem non** significat tantum, quia neque secundum essentiam neque secundum adiacentiam.	**Albedinem non** significat tantum, quia neque secundum essentiam neque secundum adiacentiam.
Secundum essentiam non significat, quia tunc non differret significatio 'albet' uerbi et 'albedo' substantiui nominis.	Secundum essentiam non significat, quia si **secundum essentiam** significaret, nihil differret significatio uerbi et substantiui (substantiam *B*) nominis, id est 'albet' uerbi et 'albedo' nominis.	Secundum essentiam non significat, quia si **secundum essentiam** significaret, nihil differret significatio uerbi et substantiui nominis, id est 'albet' uerbi et 'albedo' nominis.
Secundum adiacentiam iterum non significat, quia	Secundum adiacentiam **autem** non significat	Secundum adiacentiam **autem** non significat 'al-

tunc non differret significatio 'albet' et 'albus', quod ipsi maxime uitare uolunt.	**'albet' albedinem** *et* tunc nihil differret significatio uerbi et adiectiui nominis, quod ipsi quam maxime uitare uolunt.	**bet' albedinem** quia tunc nihil differret significatio uerbi et adiectiui nominis, quod ipsi maxime uitare uolunt.
Iterum inhaerere non dicunt tantum significare [re], quia tunc eandem de singulis rationem oporteret eos dicere, et ita /*A* 137rb/ omnia uerba significarent idem scilicet inhaerere.	Inhaerere autem non dicetur tantum significare, quia eadem de singulis ratione oporteret eos dicere, et ita omnia uerba idem significarent, scilicet inhaerere.	Inhaerere autem non dicunt uerbum significare, quia eandem de singulis rationem oporteret eos dicere, et ita omnia uerba idem significarent, scilicet inhaerere.
Sed forte ad hoc confugient, ut dicant 'albet' significare inhaerentiam albedinis, et[iam] 'amat' inhaerentiam amationis, et **quodlibet** uerbum inhaerentiam quoquomodo sic determinatam.	Sed forte ad hoc confugient, ut dicant quod 'albet' significat inhaerentiam albedinis, et 'amat' inhaerentiam amationis et quod uerbum significet inhaerentiam quodammodo sic[ut] determinatam.	Sed forte ad hoc confugient, ut dicant quod 'albet' significet inhaerentiam albedinis, et 'amat' (] amet *O*) inhaerentiam amationis et **quodlibet** uerbum significet inhaerentiam quodammodo sic determinatam.
Quod si ita est, omnia uerba significabunt non actionem uel passionem, sed qualitatem, id est inhaerentiam.	Quod si ita est, iam omnia uerba significabunt non actionem uel passionem, sed qualitatem, id est inhaerentiam	Quod si ita est, iam omnia uerba significabunt non actionem uel passionem, sed qualitatem, id est inhaerentiam
His prae⟨ter⟩missis, respondeamus praedictae obiectioni.	**Sed iam** his praetermissis respondeamus **nos** supradictae obiectioni.	**Sed iam** his praetermissis respondeamus **nos** supradictae obiectioni.
Dicimus quia reuera uerbum et nomen adiectiuum in adiectiua significatione non differunt. Vtrumque enim significat rem suam ut adiacentem, ut 'albus' et 'legit'. Non ideo confunditur significatio nominis et uerbi.	Dicimus quia reuera uerbum et nomen adiectiuum in adiectiua significatione non differunt. Vtrumque enim significa[n]t rem suam ut adiaecentem, ut 'albus' (] albet *B*) et 'legit'. Non \tamen/ ideo confunditur significatio nominis et uerbi.	Dicimus quia reuera uerbum et nomen adiectiuum in adiectiua significatione non differunt. Vtrumque enim significa[n]t rem suam ut adiaecentem ut 'albus' et 'legit'. Non tamen ideo confunditur significatio nominis et uerbi.
Nam si quis consideret primam significationem nominis et primam uerbi, plane eam differre inueniet.	Si quis enim **subtiliter** consideret **principaliter** significationem nominis et **principalem** significationem uerbi, **aperte** illa uidebit differre.	Si quis enim **subtiliter** consideret **principalem** significationem nominis et **principalem** significationem uerbi, **aperte** illa differre uidebit.
Propria enim et principalis significatio nominis est significare substantiam \cum/ qualitate, uerbi est significare actionem uel passionem **ut inhaerentem**.	Propria enim et principalis significatio nominis est significare substantiam cum qualitate, uerbi autem significare actionem uel passionem inhaerere.	Propria enim et principalis significatio nominis est significare substantiam cum qualitate, uerbi autem significare actionem uel passionem **inhaerentem**.
Ecce 'albet' et 'albus' in	Ecce, in **principali** signifi-	Ecce, in **principali** signifi-

prima significatione, id est in quantum hoc nomen est et illud uerbum, aperte differunt.	catione aperte differentia.	catione aperta differentia.
Quod si post principalem significationem nomini et uerbo aliquid communiter accidat non est inconueniens, sicut uidemus in 'albus' et 'legit', quia in hoc quod utrumque numerale est, id est singularis numeri ⟨conueniunt⟩.	Quod si post principalem significationem suam aliquid nomini accidit **quod uerbo conuenit**, non est inconueniens, sicut uidemus in 'albus' (albet *B*) et 'legit', quia in hoc quod utrumque est numerale, id est singularis ⟨numeri⟩ non differunt, sed potius conueniunt.	Quod si post principalem significationem suam aliquid nomini accidit **quod uerbo conuenit**, non est inconueniens, sicut uidemus in 'albus' et 'legit', quia in hoc quod utrumque numerale est, id est numeri singularis non differunt sed potius conueniunt.
Et conueniunt et uerbum et pronomen in hoc quod est utrumque personale, id est certam personam significans, cum tamen in principali causa inuentionis suae differant.	Et uerbum et pronomen in hoc quod est utrumque personale, id est certam personam significans, non differunt, cum tamen in principali causa inuentionis suae differant. Vel si utrumque attendimus, addimus pronomen non quod quicquid ad perfectionem sensus deesset, sed quia quantum ad uocem imperfecta erat oratio neque quamquam /*B* 31ua/ ⟨uerum⟩ falsumue absque omni additamento significaret, propositio iudicaretur nisi et uoce et sensu.	Et uerbum et pronomen in hoc quod utrumque est personale, id est certam personam significans, non differunt, cum tamen in principali causa inuentionis suae differunt.
Nec te moueat quod adiectiuam significationem quam nomen habet **accidentaliter** uerbum habet principaliter, quia non est inconueniens si quod uni parti orationis accidentale, alii sit substantiale et econuerso,[25] sicut uidemus	Nec te moueat quod adiectiuam significationem quam nomen habet **accidentaliter** uerbum habet principaliter, quia non est inconueniens si quod uni parti orationis est accidentale, alii sit substantiale uel econuerso, sicut uidemus	Nec te moueat quod adiectiuam significationem quam nomen habet accidentalem, uerbum habeat principaliter, quia non est inconueniens scilicet si quod uni parti orationis est accidentale, alii sit substantiale uel econuerso, sicut

25. Cfr "M⟨agistri⟩ W. haec sententia: omne uerbum principaliter actionem significat uel passionem secundum quod inhaeret, non secundum quod inhaeret secundum hunc modum. Nec in hoc aliqua est diuersitas inter uerba et adiectiua nomina nec est inconueniens si illud quod est uerbi proprium ex hoc quod est uerbum conveniat nomini, non in hoc quod est nomen, sed in hoc quod est adiectiuum", from FREDBORG 1977, p. 35.

quod nomen substantialiter, ex prima scilicet inuentione, significat substantiam cum qualitate, pronomen uero principaliter solam substantiam, ex accidente qualitatem, per demonstrationem scilicet uel per relationem.	quod nomen substantialiter, ex prima inuentione, habet significare substantiam cum qualitate, pronomen uero principaliter solam substantiam, ex accidente qualitatem per demonstrationem uel relationem.	uidemus quod nomen substantialiter, ex prima inuentione, habet significare substantiam cum qualitate, pronomen autem principaliter solam substantiam, ex accidente uero qualitatem per demonstrationem uel relationem.

Appendix II

Some *littera* sections, however, show more variation stylistically and terminologically, for instance the following excerpt where four interpretations are offered of Priscian's definition of the sound of words, VOCES DICTIONVM. In the first, DICTIONVM is taken as a descriptive genitive (uoces = dictiones) and the phrase is an intransitive construction;[26] in the second, DICTIONVM is construed transitively and is an objective genitive (words signifying words, i.e. 'nomen' 'verbum').[27] A third solution takes *uoces* to be parts of the word, whereas the last takes them to be both the principal and the minor parts

26. Cfr Abelard, *Dialectica*, p. 66.14-20: "Sunt autem et qui omnium vocum nomina tam in substantiis quam in quantitatibus accipiant atque illud intransitive accipiunt '*Orationem cum voce prolatam*' idest que uox est; hoc quidem determinantes propter multas alias '*orationis*' significationes que habentur, quarum in commento Boetius (*In Periherm.* II p. 29.16-21) meminit. Tribus enim modis '*orationis*' nomen apud Grecos accipitur, pro uocali scilicet orationi que profertur, ac pro reali que scribitur, ac pro intellectuali que uoce ipsa generatur".

27. A solution known and criticized by Abelard, albeit in a different context, cfr *Dialectica*, p. 166.16-32: "Oportet autem predicatum subiecto *intransitive* copulari, ut videlicet in eadem re ipsius impositio in subiecto inveniatur; veluti cum dicitur: '*homo est animal* vel *albus*', et '*homo*' et '*animal*' vel '*album*' eiusdem nomina esse oportet. Quidam tamen transitivam gramaticam in quibusdam propositionibus esse volunt; qui quidem propositionum alias de consignificantibus vocibus, alias vero de significante et significato fieri dicunt, ut sunt ille que de ipsis vocibus nomina sua enumtiant hoc modo: '*homo est nomen* vel *vox* vel *disyllabum*'. Sed hos profecto talis ratio confundit: cum dicitur: '*homo est nomen*', quero de quo per subiectum nomen agitur, ac dicitur quia de se ipso; at si de se ipso per ipsum agitur, tunc in ipso ipsum intelligitur atque ab ipso ipsum etiam significatur. Quodsi vox subiecta se ipsam nominat ac rursus predicata ipsa nominetur, profecto predicata vox et subiecta in eadem re conveniunt atque hoc modo consignificant. Sic etiam cum dicitur: '*divini est genitivus casus*', illud '*divini*' quod in subiecto profertur, nomen est divini, quod nomen est rei et rectus quidem casus, non obliquus. Alioquin per 'est' verbum non subiceretur".

of speech. The *Glosa Victorina* and 'Guido' commentary do not disagree in substance, but only verbally. The most important divergencies are, in my mind, where they apparently take sides by either endorsing a view, using the verb in 1rst sg. or just refer to an opinion as '**alii** dicunt'.

(ad PRISC. *Gramm.* XVII.2, p.108.5)

Glosa Victorina, Arsenal = *A* f. 133rb	'Guido' in Brit. Lib. Burn 238 = *B* f. 3ub6sqq.	'Guido' in Orléans Bibl. Mun. 90 = *O* p. 359a56sqq.
Vel sic infert secundum dialecticam a pari. Quia in supradictis de partibus orationis tractauimus, igitur de dictionibus.	Vel si **illationem** dialecticam **uis facere**, infer a pari sic. **Quandoquidem de partibus orationis, ergo de dictionibus.**	VEL **si illationem** dialecticae **uis facere**, infer a pari sic. **Quandoquidem de partibus orationis, ergo de dictionibus.**
Et quia 'dictio' hoc nomen est aequiuocum ad figuras et ad uoces, ideo elegit dicere de VOCIBVS DICTIONVM, id est de dictionibus quae sunt uoces intransitiue.	Sed quia 'dictio' est aequiuocum ad figuras et uoces, ideo **uoluit** dicere VOCIBVS DICTIONVM, id est uocibus quae sunt dictiones intransitiue.	Quia 'dictio' est aequiuocum ad figuras et uoces, ideo **uoluit** dicere VOCIBVS DICTIONVM, id est uocibus quae sunt dictiones intransitiue.
Et quia oratio non est aliud quam dictiones coniunctae, ne quis intelligeret quod tractasset de dictionibus coniunctis in oratione,	**Et quia posset intelligi quod in oratione tractasset de ipsis dictionibus,**	**Et quia posset intelligi quod in oratione tractasset de ipsis dictionibus,**
ideo addit SINGULIS id est singulariter acceptis, scilicet extra iuncturam orationis.	ideo addit SINGVLIS, id est singulariter **acceptis** extra **compagem** orationis.	ideo addit de SINGVLIS, id est singulariter **acceptis** extra **compagem** orationis.
TRACTAVIMVS dico VT POSCIT RATIO, id est natura earum dictionum quam ex prima inuentione habent.	Vt POSCEBAT RATIO EARVM, id est natura earum quam ex prima inuentione habent.	Vt POSCEBAT RATIO id est natura earum, quam ex prima inuentione habent.
Vel aliter, ut per uoces dictionum accipiamus significantes dictiones, et dicatur transitiue, sicut 'nomen' et 'uerbum' has uoces et ceteras quae sunt nomina dictionum.	**Potest et aliter exponi hoc quod diximus SINGVLIS enim dictionvm,** ut per uoces dictionum accipiamus uoces significantes dictiones ut transitiue dicatur, sicut haec uox 'nomen', et 'uerbum' et ceterae quae sunt nomina **aliarum** dictionum.	**Potest et aliter exponi hoc quod diximus SINGVLIS VOCIBVS DICTIONVM,** ut per uoces dictionum accipiamus uoces significantes dictiones ut transitiue dicatur, sicut haec uox 'nomen', et 'uerbum' et ceterae quae sunt nomina **aliarum** dictionum.
Et quia de his uocibus posset **tractare** per sua significata, ita quod significantium naturam non	Et quia de his uocibus posset tractasse per sua significata, ita quod significantium **uocum** naturam	Et quia de his uocibus posset **tractare** per sua significata, ita quod significantium [[nomen]] **uo-**

ostenderet, addit SINGVLIS, id est secundum singularem naturam consideratis.	non ostendisset, ideo addit SINGVLIS, id est secundum suam singularem naturam.	**cum** naturam non **ostenderet**, ideo addit SINGVLIS, id est secundum suam singularem naturam.
Vel sic, ut singulas uoces dictionum litteras et sillabas dicamus, quae sunt SINGVLAE, id est singulares uoces, scilicet simplices uoces, et hoc dictionum, id est partes componentes dictionum.	**Alii** dicunt singulas uoces dictionum litteras esse et sillabas, quae sunt SINGVLAE, id est singulares uoces **et** simplices et haec dictionum, id est partes componentes dictionum.	**Alii** dicunt singulas uoces dictionum litteras esse et sillabas, quae sunt SINGVLAE, id est singulares uoces **et** simplices et haec dictionum, id est partes componentes dictionum.
Sed si de litteris et sillabis tantum se tractasse diceret, non multum ualeret, quod haec sit parua pars eius tractatus. Vel a toto potest inferri sic.	**Sed haec expositio parum ualere uidetur, quia** parum dixisset si de litteris tantum (] tamen *B*) et sillabis tractasse se proponeret cum haec parua pars eius tractatus fuisset. Vel aliter, potest esse a toto supradicta illatio.	**Sed haec expositio parum ualere uidetur, quia** parum dixisset si de litteris tantum et sillabis tractare \se/ proponeret cum haec parua pars eius tractatus fuisset. Vel potest esse a toto supradicta illatio.
Quia de omnibus partibus orationis tractauimus, IGITVR DE SINGVLIS DICTIONVM, et accipe per partes tam secundarias quam principales.	**Quandoquidem** de omnibus partibus orationis, ergo DE SINGULIS DICTIONIBUS, ut per partes accipias **tam principales quam secundarias**.	**Quandoquidem** de omnibus partibus orationis, ergo DE SINGULIS DICTIONIBUS, ut per partes accipias **tam principales quam secundarias**.
Volunt autem quidam in primo uersu hoc totum annotare, scilicet quod auctor determinet ibi quos auctores secutus superius sit et secuturus modo, et quid dixerit superius et quid modo sit dicturus, secundum	**Possumus** etiam dicere	**Possumus** etiam dicere
quod in hoc secundo uersu breuiter recolligit quod dictum est in primo diffusius, et sub illatione hoc facit, ut commodius transeat ad dicenda.	quod breuiter tantum in hoc uersu recolligit quod dictum est in primo uersu diffusius, et sub illatione hoc facit, ut competentius transeat ad id quod dicturus est.	quod breuiter tantum in uersu recolligit quod dictum est in primo uersu [dif] /*O* p. 359b/ diffusius, et sub illatione hoc facit, ut competentius transeat ad id quod dictum est.
NVNC AVTEM	Continuatio. In praedictis egimus de dictione. NVNC AVTEM	NVNC AVTEM

Appendix III

Finally, as examples of how the *Glosa Victorina* elaborates and occasionally expands on views brought forward by the 'Guido' commentary in the short version of the Orléans manuscript, let me cite three instances, first (**A**) the discussion of what kind of substance is signified by the noun, and then (**B**)

iuxtapose that with the section on nouns being 3rd person, and and finally, (**C**) the section on inherence, all three of core doctrinal importance in both texts.

(ad Prisc., *Gramm.* XVII.14, p. 116.26)

Glosa Victorina, Arsenal 910 = *A* f. 136ra–b	'Guido' in Brit. Libr. Burn. 238 = *B* f. 11rb8sqq	'Guido' in Orléans, Bibl. Mun. 90 = *O* p. 364a5sqq
	(**A**) *substantia = positio nominum*	
In qva. Ostendit quoad (quod ad *A*) propositum quod substantia prior est actione et passione qvia in ea positio nominvm ad quam significandum nomina sunt posita. Nota quod non dicit quod nomina significant sed expressius in qva positio nominvm.	In qva. Ostendit hic quid ad propositum quod substantia prior est **actione** et **passione** qvia in ea est positio nominvm, **id est** ad quam significandam nomina posita sunt. **Et nota quam expresse** dictum est in qva est positio nominvm. **Non enim dicit quam nomina significant, sed per hoc quod dicit** in qva **notat ipsam substantiam principalem causam fuisse inuentionis nominum,** ⟨+++⟩	In qva. Ostendit hic quid ad propositum quod substantia prior est **actione** et **passione** qvia in ea positio est nominvm, **id est** ad quam significandam nomina posita sunt. **Et nota quam expresse** dicit (positum est $O^{a.c.}$) in qva est positio nominvm. **Non enim dicit quam nomina significant, sed per hoc quod dicit** in qva **notat ipsam substantiam principalem causam fuisse inuentionis nominum.**
Per hoc enim uelit /*A* 136ra/ ipsam **nominari, et proprie** quodammodo **designari ab ipsis nominibus in quantum sunt nomina.**	**nominari, quia et proprie** quidem **designari ab ipsis nominibus in quantum sunt nomina.**	
Nam licet nomina ex prima inuentione significent substantiam et qualitatem et principaliter utrumque, in quantum sunt nomina, licet etiam qualitates fuerunt causae inuentionis ipsorum nominum, sicut dicturus est in sequenti, tamen hic auctor tacuit de qualitate et tantum posuit de substantia, quia ei impositum est nomen et ipsam nominat qualitate affectam, qualita-	**Nam licet nomina ex prima inuentione significent substantiam et qua⟨litatem⟩ et principaliter utrumque, in quantum sunt nomina, licet etiam qualitates fuerint causa inuentionis ipsorum nominum, sicut dicturus est in sequenti, tamen hic auctor tacuit de qualitate et tantum posu[er]it de substantia, quia ei impositum est nomen et ipsam nominat qualitate affectam, qualita-**	

tem uero non nominat, sed circa substantiam determinat qualitatem.	**tem uero non nominat, sed circa substantiam determinat qualitatem.**	
EX QVIBVS. Quasi dicat aliquis. Vnde hoc? Quod si nomina significant substantias priores actione et passione, ideo sint priora uerbis?	EX QVIBVS. Quasi dicat aliquis. Vnde hoc? Quod si nomina significant substantias priores actionibus uel passionibus ideo sint priora (| priores *B*) uerbis?	EX QVIBVS. Quasi dicat aliquis. Vnde hoc? Quod si nomina significant substantias priores actionibus uel passionibus ideo sint priora uerbis?
Ad hoc respondemus, quia uerba significant ipsas actiones et passiones ut posteriores substantiis, et hoc ibi, EX QVIBVS id est ex significatis, NASCITVR, ut de re prius existente proprietas, id est res illae eo modo quo sunt.	Ad hoc **respondet**, quia uerba significant ipsas actiones et passiones ut posteriores substantiis, **et hoc est aequipollenter in libro** EX QVIBVS, id est significatis, **quorum nominum** NASCITVR, ut de re prius existente proprietas **uerbi**, id est res illae eodem modo quo sunt.	Ad hoc **respondet**, quia uerba significant ipsas actiones et passiones ut posteriores substantiis, **et hoc est aequipollenter in libro** EX QVIBVS, id est significatis, **quorum nominum** NASCITVR, ut de re prius existente proprietas **uerbi**, id est res illae eodem modo quo sunt.
PROPRIETAS, id est propria significatio uerbi. Et nota quod non dicit ex substantiis nascuntur actio et passio, sed ex significatis nominum, ut ex hoc etiam pateat nomina esse priora cum a substantiis, in quantum a nominibus significantur, nascuntur, id est in eis fiunt actio et passio in quantum a uerbis significantur. Nec dicit actionem et passionem existere in substantiis, sed NASCUNTUR, ut ex ui uocis notet ea posteriora esse. Quicquid enim nascitur ab aliquo, posterius est eo de quo nascitur.	PROPRIETAS, id est propria significatio uerbi. Et nota quod non dicit ex substantiis nascuntur actio et passio, sed ex significatis nominum, ut **per hoc etiam probet** nomina esse priora cum **ex** substantiis, in quantum a nominibus significantur, nascuntur actiones et passiones in quantum a uerbis significantur. Nec dicit existit in substantiis, sed NASCITVR, ut ex ui uocis notet **posteriorem** esse. Quicquid enim nascitur ab aliquo posterius est eo [posterius] de quo nascitur.	PROPRIETAS, id est propria significatio uerbi. Et nota quod non dicit ex substantiis nascuntur actio et passio, sed ex significatis nominum, **ut per hoc probet** etiam nomina esse priora cum **ex** substantiis, in quantum a nominibus significantur, nascuntur actiones et passiones in quantum significantur a uerbis. Nec dicit existit in [[uerbis]] substantiis, sed NASCITVR, ⟨ut⟩ ex ui uocis notet **posteriorem** esse. Quicquid enim nascitur ex aliquo posterius est eo de quo nascitur.
Substantiis enim datum est a Deo prius esse, ipsae autem ex se agere coeperunt et pati.	**Substantiis enim datum est a Deo prius esse, ipsae autem ex se agere coeperunt et pati.**	
Dicit aliquis ab accidentibus nasci substantias sicut a formis substantialibus, quod non impedit. Eae **enim non sunt actiones nec passiones nec etiam ab eis**	**Dicit aliquis ab accidentibus nasci substantias sicut a formis substantialibus, quod non impedit.** Ex se **enim non sunt actiones uel passiones nec etiam ab eis**	Hic obicitur quia tam bene nascuntur substantiae ex accidentibus sicut accidentia a substantiis, et etiam melius quia substantiales formae ipsas substantias constituunt.

nascuntur substantiae ut accidentibus acceptis sed ut substantialibus. **Soluunt quidam hoc modo.** Non agitur hic de substantiis ut de formatis, sed simpliciter acceptis, et hoc modo nullam habent formalem constitutionem. **Quod non valet, quia substantiae simpliciter consideratae non significantur a nominibus, et hic agitur de eis hoc modo consideratis quo a nominibus designantur.**	**nascuntur substantiae ut accidentibus acceptis sed ut substantialibus.** **Soluunt quidam hoc modo.** Non agitur hic de substantiis ut de informatis, sed simpliciter **consideratis**, et hoc modo nullam habent formalem constitutionem. **Quod non valet, quia substantiae simpliciter consideratae non significantur a nominibus, et hic agitur de eis hoc modo consideratis quo a nominibus designantur.**	Sed non agitur hic de substantiis ut informatis sed simpliciter **consideratis**, et hoc modo nullam habent formalem constitutionem
(B) nomina tertiae personae (ad PRISC., *Gramm.* XVII.15, p. 117.11)		
Glosa Victorina *A* f. 136rb	'Guido' *B* f. 11ub 44sqq–f.30ra.	'Guido' *O* p. 364b14–25
Cum ergo hoc deberet concludere, concludit suum consequens *secundum Tullium* (*Top.*54), scilicet ergo nomina sunt tertiae personae. Propositio huius sillogismi extra. Assumptio ibi CONFVSIO FACIEBAT INFINITATEM PERSONARVM. Alia assumptio extra. Conclusio ubi dicit nomina concesserunt AD SIBI APTAM.	Cum hoc debet concludere, concludit suum consequens, id est nomina sunt tertiae personae **quod dicit *aequipollenter*: nomina concesserunt /*B* 30ra/ AD SIBI APTAM PERSONAM id est tertiam. Propositionem habemus** extra. Assumptio est ubi dicit CONFVSIO infinitam faciebat personam. **Sequentem assumptionem** extra, **conclusionem sicut diximus**, ubi dicit concesserunt AD SIBI APTAM PERSONAM.	Cum hoc debet concludere, concludit suum consequens, id est nomina sunt tertiae personae **quod dicit *aequipollenter*: nomina concesserunt AD SIBI APTAM PERSONAM id est tertiam. Propositionem habemus** extra. Assumptio est ubi dicit CONFVSIO infinitam facit personam. **Sequentem assumptionem** extra, **conclusionem sicut diximus**, ubi dicit concesserunt AD SIBI APTAM PERSONAM.
Propositionem huius sillogismi iterum probat hoc modo. Vere nomina confuse significant substantiam. Nomina significant substantiam affectam qualitate. Sed substantia affecta qualitate est omnis personae, ergo nomina confuse significant substantiam. Propositio est ibi	Propositionem huius sillogismi iterum probat hoc modo. Vere nomina confuse significant substantiam. Nomina significant substantiam affectam qualitate[m]. Sed substantia affecta qualitate est omnis personae, ergo nomina confuse significant substantiam. Propositio est	Propositionem huius sillogismi iterum probat hoc modo. Vere nomina confuse significant substantiam. Nomina significant substantiam affectam qualitate. Sed substantia affecta[m] qualitate est omnis personae, ergo nomina confuse significant substantiam. Proposi-

QVIPPE QVAE NOMINA.	ubi dicit QVIPPPE QVAE NOMINA **substantiam et qualitatem uel generalem uel propriam significantia.**	tio est ubi dicit QVIPPPE QVAE NOMINA **substantiam et qualitatem uel generalem uel propriam significantia.**
Assumptio ibi OMNIS ENIM PERSONA etc., id est substantia affecta qualitate est omnis personae.	Assumptio ubi dicit OMNIS ENIM PERSONA ET GENERALIS ET SPECIALIS CAPAX EST SVBSTANTIAE ET QVALITATIS, id est substantia affecta qualitate est omnis personae.	Assumptio ubi dicit OMNIS ENIM PERSONA ET GENERALIS ET SPECIALIS CAPAX EST SVBSTANTIAE ET QVALITATIS, id est substantia affecta qualitate est omnis personae. **Conclusio** est aequipollenter ubi dicit SIMILITER IN OMNIBVS NOMINA POSSVNT INTELLIGI PERSONIS, id est **nomina confuse significant substantiam.**
Conclusio ibi SIMILITER NOMINA POSSVNT IN OMNIBVS PERSONIS quod est aequipollenter **nomina confuse significant substantiam.**		
Et nota hanc argumentationem lege termini dispositam. Pronomina enim significant substantiam ⟨non⟩ affectam qualitate, quae substantia tamen (] non tantum *A*) eo modo quo a pronominibus designatur, intelligitur in tribus personis. Non ideo consequitur **pronomina confuse significare substantiam.** **Sed sciendum nomina ex substantiali significatione substantiam cum qualitate significare, pronomina uero substantiam ex inuentione et substantialiter, qualitatem uero ex demonstratione uel relatione, et ideo** probabiliter **argumentatio de nominibus \tantum/ facta.**	**Et nota hanc argumentationem lege termini dispositam. Pronomina enim significant substantiam ⟨non⟩ affectam qualitate, quae substantia tamen eo modo quo a pronominibus designatur intelligitur in tribus personis.** Nec ideo sequitur **pronomina confuse significare substantiam.** **Sed sciendum nomina ex substantiali significatione substantiam cum qualitate significare, pronomina uero substantiam ex inuentione et substantialiter, qualitatem uero ex demonstratione uel relatione, et ideo** probabilis est **argumentatio de nominibus tantum facta.** Conclusio. Est equipollenter ubi dicit similiter in omnibus nomina possunt intelligi personis, idest nomina significant confuse substantiam.	
Ecce habemus ordinem argumentationis secun-	**Concludas ergo redeundo ab ultimo usque ad primum, quia hoc or-**	**Concludas ergo redeundo ab ultimo ad primum, quia hoc**

dum sententiam. Videamus deinceps ordinem secundum litteram qui talis est. NOMINA SIGNIFICANT ...	**dine etiam in libro sillogismi isti repperiuntur hoc modo. Nomina significant ...**	**ordine etiam in libro sillogismi isti repperiuntur hoc modo. Nomina significant ...**
(C) *inhaerentia* (ad PRISC., *Gramm.* XVII.17, p.118.11)		
Glosa Victorina Ms *A* f. 137ra	'Guido' in Ms *B* f. 30ub44sqq.	'Guido' in Ms *O* p. 365a60-365b10
Post hanc principalem significationem quam habet uerbum ex inuentione scilicet in quantum est uerbum, accidit uerbo significare personas cum discretione, quod solis personalibus conuenit in quantum sunt personalia.		
Ex his duabus significationibus, scilicet ex significatione actionis uel passionis inhaerentis et ex significatione personae, colligimus unamquamque uerbalem uocem, scilicet personalem,	**Cum ergo uerbum principaliter actionem uel passionem inhaerentem, ex accidente uero significet personam, ex attentione et consideratione harum duarum /B 31ra/ significationum placuit uocum impositoribus per 'lego' siue aliam uerbalem uocem**	**Cum ergo uerbum principaliter actionem uel passionem inhaerentem, ex accidente uero significet personam, ex attentione et consideratione harum duarum significationum placuit vocum impositoribus per 'lego' siue aliam quamlibet uerbalem uocem**
significare intellectum compositum et plenum, considerantes scilicet in una et eadem uoce eodem tempore et significatione inhaerentis ⟨actionis⟩ et personae diffinitae actum suscipientis, ex qua significatione haec uox simplex 'lego' compositum intellectum significat et uim propositionis habet quantum ad sensum. Non tamen dicitur propositio, quia propositiones non sunt iudicandae nisi secundum perfectionem utriusque, uocis scilicet et sensus.	significare iam compositum et plenum intellectum, considerantibus scilicet in una et eadem uoce eodem tempore et significatione actionis inhaerentis et personae diffinitae ipsam actionem suscipientis, ex qua significatione simplex haec uox 'lego' iam uim propositionis habet quantum ad sensum.	significare iam compositum et plenum intellectum, considerantibus scilicet in una et eadem uoce eodem tempore et significatione actionis inhaerentis et personae diffinitae ipsam actionem suscipientis, ex qua significatione simplex haec uox 'lego' iam uim propositionis habet quantum ad sensum.
In hac ergo consideratione superfluum erat huic uoci 'lego' addere prono-	Iuxta ergo considerationem **superuacuum** erat apponere **ad hanc uocem**	**In hac ergo consideratione superuacuum** erat apponere **ad hanc uocem**

men 'ego' uel aliquam uocem determinantem substantiam uel personam suscipientem actum illum, quippe quae in ipso uerbo intelligebatur.	'lego' pronomen 'ego' **uel** aliquam uocem determinantem personam uel substantiam suscipientem actum illum, quippe qui in ipso et uerbo intelligebatur.	'lego' pronomen 'ego' **uel** aliquam uocem determinantem personam uel substantiam suscipientem actum illum, /*O* p.364b/ quippe quod in ipso uerbo intelligebatur.
Sed quia uerba per se discretionem facere non poterant – cum enim dico 'lego' non discerno an solus an cum aliis (Pr. XIII.22, p. 14.15) – ideo uerbo necessario inuenta sunt pronomina non ad personam significandam quae in uerbo intelligitur, sed ad discretionem.	Sed quia uerba discretionem facere non poterant – cum enim dico 'lego' non discerno an solus an cum aliis (Pr. XIII.22, p. 14.15) – propterea necessario **apposita** sunt pronomina non ad personam significandam quae in ipso uerbo intelligitur, sed ad discretionem.	Sed quia uerba discretionem facere non poterant – cum enim dico 'lego' non discerno an solus an cum aliis (Pr. XIII.22, p. 14.15) – propterea uerbo necessario **apposita** sunt pronomina ⟨non⟩ ad personam significandam quae in ipso uerbo intelligitur, sed ad discretionem.
Non dico scilicet primam et secundam et tertiam personam quam uerba per se faciunt, sed ad discernendam personam unam uel plures ab una uel a pluribus, ut cum dico 'ego lego' hic 'ego' discernit me ab omnibus aliis in illo actu, **quasi dicam 'ego et non alius', et secundum hoc non superfluit 'ego'.**	**Non dico personarum primam, secundam, tertiam quam uerba per se faciunt, sed ad discernendum personas unam uel plures ab una uel a pluribus,** **ut cum dico 'ego lego' quasi dicam "ego et non alius"** hic discernit me ab omnibus aliis in illo actu, **et secundum hoc non superfluit 'ego'.**	**Vt cum dico "ego lego", quasi dicam "ego et non alius" et tunc non superfluit'ego'.**
Huic tamen sententiae uidetur auctor contrarius ubi dicit (p.118.4), in hac constructione "ego lego", 'ego' apponi propter ipsam personam significandam etiam sine discretione.	Tamen huic sententiae uidetur contrarius liber in alio loco ubi dicit, in hac propositione "ego lego" ⟨'ego'⟩ apponi propter ipsam personam significandam etiam sine discretione.	Tamen huic sententiae uidetur contrarius liber in alio loco ubi dicit, in hac propositione "ego lego" 'ego' apponi propter ipsam personam significandam etiam sine discretione.
Sed sciendum quia tunc non attendimus simul supradictam significationem, sed per 'lego' solam principalem uerbi significationem, id est actum inhaerente⟨m⟩ significo, per pronomen 'ego' substantiam suscipientem actum, et ita diuersis considerationibus (consignificationibus *A*) in eadem	Sed sciendum quod tunc non attendimus utramque insimul supradictam significationem, sed per 'lego' solam principalem significationem uerbi, id est actionem inhaerentem significo, per pronomen 'ego' personam suscipientem actum, et ita diuersis **considerationibus** in eadem propositione pronomen	Sed sciendum quod tunc non attendimus utramque insimul supradictam significationem, sed per 'lego' solam principalem significationem uerbi, id est actionem inhaerentem significo, per pronomen 'ego' personam suscipientem actum, et ita diuersis **considerationibus** in eadem propositione pronomen

propositione pronomen superfluit et non superfluit. Si utramque illam a uerbo significationem attendo, superfluit, nisi propter discretionem apponatur. Si principalem tantum non superfluit. **Ecce habemus hanc causam inuentionis pronominum maiorem esse scilicet ut faciant discretionem quam ut substantiam significent, quia uerba eandem significant per se.**	superfluit et non superfluit. Si utramque illam in uerbo significationem attendo superfluit, nisi propter discretionem apponatur. Si unam tantum, non superfluit. **Ecce habemus hanc causam inuentionis pronominum maiorem esse, scilicet ut faciant discretionem quam ut substantiam significent quia uerba per se eandem significant**	superfluit et non superfluit. Si utramque illam in uerbo significationem attendo superfluit, nisi propter discretionem apponatur. Si una⟨m⟩ tantum, non superfluit

Conventions

References to Priscian correspond to the edition in Keil, *Grammatici Latini, Institutiones Grammaticae* vols II and III, ed. Hertz. Figures in parentheses to Bk XVII refer to vol. III.

Orthography used in this edition	Mss *A, B, M, K, O, F, I*(ncunabula) etc.
Greek words in Greek characters	
diphtongs	-e, ae, oe, e *caudata*
-tio-, -tia-, -tiu-	-cio-, -cia-, -ciu-, -tio-, -tia-, -tiu-
abundantia	abundantia, habundantia
Aristotiles	Aristotiles
cetera	caetera
diffinitio	diffinitio
diphtongus	diptongus, dyptongus
deriuatur	diriuatur, deriuatur
grammatica	gramatica, grammatica
hiatus	hyatus, hiatus
hile	hile, hyle
intelligo	intelligo, intellego
littera	litera, littera
mihi	michi, mihi
nihil	nichil, nihil, nil
obtinet	optinet, obtinet
paene	pene
prae-, praefero, praesum, praesens etc.	pre-, prefero, presum, presens etc.
sillaba	syllaba, sillaba

The Greek is rendered as in the manuscript *A*, with no breathings and accents and with occasional confusion of tau / theta, omicron / omega, ypsilon with a suprascript dot / real Greek iota and epsilon / eta. As is normal in

Priscian commentaries, uncial alpha was from early times misread as lambda, i.e. 'aoriston' became 'loriston'. The ypsilon / iota confusion is normal in medieval texts, and is here rendered by a Greek iota.

Punctuation: Full stops, question marks, commas, semicolons are not necessarially those of the manuscript. Also I follow the not unusual tradition of single quotationmarks for citations of single words, single phrases within a sentence, but double quotationmarks for sentences.

Abbreviations

(...)	indications of the editor (references etc.)
⟨...⟩	*addenda*
[...]	*omittenda*
a.c.	*ante correctionem*
lac.	*lacuna*
om.	*omittit*
p.c.	*post correctionem*
s.l.	*supra lineam*
tr.	*transposuit*

Apparatus

1. *Fontes*
2. *Lemmata Prisciani* ***(Prisc.)***
3. *Glosae ad Priscianum minorem ex codicibus O et B* ***(GPmi)***
4. *Traditiones aliae* ***(Alii)***
5. *Lectiones uariae*

Sigla

ABELARD, *Dialectica*: cfr DE RIJK 1970
AHDLMA: Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Âge
AL: Aristoteles Latinus
ARIST., *Cat.*: cfr MINIO-PALUELLO 1961
BOETH., *Comm. in Porphyrium* (PL 64, col. 9-158)
BOETH., *Contra Eutychen*: cfr HÄRING 1966
CIC., *Top.*: cfr BORNECQUE 1924
CIMAGL: Cahiers de l'Institut du Moyen Âge grec et latin
GL: Grammatici Latini
Glosulae: cfr FREDBORG-GRONDEUX-LORENZETTI-ROSIER-CATACH (forthcoming)

GUILL. CONCH., *Boet.* : cfr NAUTA 1999
HEL : *Histoire Epistémologie Langage*
HOR., *Ep.* : cfr SHACKLETON BAILEY 1995
Isid., *Etym.* : cfr LINDSAY 1911
ND : cfr CINATO-FREDBORG-GRONDEUX-ROSIER-CATACH (forthcoming)
ND I *Note Dunelmenses*, f. 2ra-17ua
ND II *Note Dunelmenses*, f. 17ub-53ub
ND III *Note Dunelmenses*, f. 55ra-136rb
ND IV *Note Dunelmenses*, f. 137ra-139ub
ND V *Note Dunelmenses*, f. 139ub-193ua
PETR. HELIAS, *Summa* : cfr REILLY 1993
PIMS : Pontifical Institute of Medieval Studies
Prisc., *Gramm.* : cfr HERTZ 1855-59
Rhet. Her. : cfr MARX 1923
RTAM : *Recherches de théologie ancienne et médiévale*
VERG., *Aen.* : cfr RIBBECK 1895
VERG., *Georg.* : cfr RIBBECK 1895
WC1 = William of Conches in Prisc. Maior, Ms Firenze, Bibl. Med.-Laur. San Marco 310 = *M*
WC2 = William of Conches in Prisc. XVII-XVIII, Ms Paris, BnF lat. 15130 = *P*

Bibliography

BORNECQUE, H. (ed.) 1924. *Division de l'art oratoire. Topiques*, Paris, Belles-Lettres.

CINATO-FREDBORG-GRONDEUX-ROSIER-CATACH (ed.) (forthcoming) [critical edition of *Notae Dunelmenses I-V*, ms. Durham, Cath. Libr. C.IV.29], Turnhout, Brepols (Studia Artistarum).

DAL PRA, M. (ed.) 1969. *Pietro Abelardo Scritti de Logica*, Firenze, La nuova Italia editrice.

DE RIJK, L.M. 1962-67. *Logica modernorum : A contribution to the History of Early Terminist Logic.* I : *On the Twelfth Century Theories of Fallacy*; II.1 : *The Origin and Early Development of the Theory of Supposition*; II.2 : *Texts and Indices*, Assen, Van Gorcum.

DE RIJK, L.M. (ed.) 1970. *Petrus Abaelardus, Dialectica. First complete edition of the Parisian manuscript*, Assen, Van Gorcum.

DESBORDES, F. 2007. *Idées grecques et romaines sur le langage. Travaux d'histoire et d'épistémologie*, Lyon, ENS.

FREDBORG, K.M. 1977. "*Tractatus Glosarum Prisciani* in MS Vat. lat 1486", *CIMAGL* 21, p. 27-44.

FREDBORG, K.M. 1981. "Some notes on the grammar of William of Conches", *CIMAGL* 37, p. 21-41.

FREDBORG, K.M. (ed.) 1988a. *The Latin Rhetorical Commentaries by Thierry of Chartres*, Toronto, PIMS (Studies and Texts 84).

FREDBORG, K.M. 1988b. "Speculative Grammar", *in* Dronke, P. ed., *A History of Twelfth-Century Western Philosophy*, Cambridge, Cambr. U.P., p. 176-195.

FREDBORG, K.M. 1999 (ed.). "The 'Promisimus'. An edition", *CIMAGL* 70, p. 81-228.

FREDBORG, K.M. 2003. "Abelard on Rhetoric", *in* Mews, C.J., Nederman, C.J., Thomson, R. eds., *Rhetoric and Renewal in the Latin West* 1100-1540. Essays in Honour of John O. Ward, Turnhout, Brepols, p. 54-80.

FREDBORG, K. M. 2011. "Notes on the *Glosulae* and its Reception by William of Conches and Petrus Helias", *in* Rosier-Catach, I. ed., *Arts du langage et théologie aux confins des* XIe/XIIe *siècles*, Turnhout, Brepols (Studia Artistarum 26), p. 451-83.

FREDBORG, K.M., GRONDEUX, A., LORENZETTI, E., ROSIER-CATACH, I. (forthcoming). [critical edition of the *Glosulae in Priscianum maiorem*], Turnhout, Brepols (Studia Artistarum).

FREDBORG, K.M. & KNEEPKENS, C.H. 1988. "Grammatica Porretana", *CIMAGL* 57, p. 11-67.

GIBSON, M.T. 1979. "The Early Scholastic 'Glosule' to Priscian, 'Institutiones Grammaticae': the Text and its Influence", *Studi Medievali* 3e ser., 20/1, p. 235-254 (repr. in Ead., *« Artes » and Bible in the Medieval West*, Aldershot, Variorum, 1993).

GREEN-PEDERSEN, N.J. 1984. *The Tradition of the Topics in the Middle Ages. The Commentaries on Aristotle's and Boethius' 'Topics'*, München – Wien, Philosophia Verlag.

GRONDEUX, A. & ROSIER-CATACH, I. 2011a. "Les *Glosulae super Priscianum* et leur tradition", *in* Rosier-Catach, I. ed., *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècles*, Turnhout, Brepols (Studia Artistarum 26), p. 107-179.

GRONDEUX A. & ROSIER-CATACH I. 2011b. « Sur la nature catégorielle de la *uox*. Trois versions des *Glosulae in Priscianum* », *AHDLMA* 78, p. 259-333.

HÄRING, N.M. (ed.) 1966. *The Commentaries on Boethius by Gilbert of Poitiers*, Toronto, PIMS (Studies and Texts 13).

HERTZ, M. (ed.) 1855-59. *Priscianus Caesarensis, Institutionum Grammaticarum libri XVIII*, Leipzig, Teubner (*GL* II p. 1-597; III p. 1-377).

HUNT, R.W. (1941-43). "Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth Centuries. I. Petrus Helias and his Predecessors", *Medieval and Renaissances Studies*, 1/2, p. 194-231 [repr. in *The History of Grammar in the Middle Ages. Collected Papers*, Bursill-Hall, Geoffrey L. ed., Amsterdam, John Benjamins, 1980, p. 1-38].

IWAKUMA, Y. 1993. "Introductiones Dialecticae secundum Wilgelmum", *CIMAGL* 63 (1993), p. 45-114.

JEAUNEAU, E. 1960. "Deux rédactions des gloses de Guillaume de Conches sur Priscien", *RTAM*, 27, p. 212-247 [reprinted *in* JEAUNEAU, E., *Lectio Philosophorum*, Amsterdam, Hakkert, p. 335-370].

JEAUNEAU, E. (ed.) 1965. *Guillaume de Conches. Glosae super Platonem*, Paris, Vrin.

KNEEPKENS, C.H. 1978. "Master Guido and his Views on Government: On Twelfth Century Linguistic Thought", *Vivarium* XVI.2, p. 108-141.

KNEEPKENS, C.H. (ed.) 1982. Ralph of Beauvais, *Glose super Donatum*, Nijmegen, Ingenium.

KNEEPKENS, C.H. 1987. *Het iudicium constructionis: Het Leersstuk van de Constructio in de* 2de Helft van de 12de Eeuw, Nijmegen, Ingenium, 4 vols.

KNEEPKENS, C.H. 1992. "Nominalism and Grammatical Theory in the Late Eleventh and Early Twelfth Centuries," *Vivarium* XXX.1, p. 34-50.

KNEEPKENS, C.H. 2000. "Grammar and Semantics in the Twelfth Century: Petrus Helias and Gilbert de la Porrée on the Substantive verb", *in* Kardaun, M., Spruyt, J. eds., *The Winged Chariot. Collected Essays on Plato and Platonism in Honour of L.M. De Rijk*, Leiden, Brill, p. 237-275.

KNEEPKENS, C.H. 2003. "Aristotle's Transposition and the Twelfth-Century commentaries on *De interpretatione*, ch. 10, 20b1-12", *in* Braakhuis, H.A.G., Kneepnens, C.H. eds., *Aristotle's Perihermeneias in the Latin Middle Ages*, Louvain-la-Neuve – Paris, Peters, p. 363-411.

LINDSAY, W.M. (ed.) 1911. *Isidorus Hispalensis. Etymologiarum sive originum libri XX*, Oxford.

MARENBON, J. 1993. "Medieval Latin Commentaries and Glosses on Aristotelian Logical Texts, Before c. 1150 A.D.", *in* Burnett, Ch. ed., *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts. The Syriac, Arabic and Medieval Latin Traditions*, London, Warburg Institute, p. 77-127 [reprint in Marenbon (2000), p. 77-127 and 128-140].

MARENBON J. 2000. *Aristotelian Logic, Platonism and the Context of Early Medieval Philosophy in the West*, Ashgate, Variorum.

MARX, F. (ed.) 1923. *Rhetorica ad Herennium (De ratione dicendi ad C. Herennium libri IV)*. Stuttgart, Teubner.

MEWS, C.J. 1992. "Nominalism and Theology before Abaelard: New Light on Roscelin of Compiègne," *Vivarium* XXX.1, p. 4-33 [reprint in MEWS, C.J. 2002, VII].

MEWS, C.J. 2002. *Reason and Belief in the Age of Roscelin and Abelard*, Variorum Reprints, London, Ashgate.

MEWS, C.J. 2003. "Peter Abelard on Dialectic, Rhetoric and the Principles of Argument", *in* Mews, C.J., Nederman, C.J., Thomson, R. eds., *Rhetoric and Renewal in the Latin West* 1100-1540. Essays in Honour of John O. Ward, Turnhout, Brepols, p. 37-53.

MINIO-PALUELLO, L. (ed.) 1961. *Categoriae vel Praedicamenta. Translatio Boethii, Editio Composita, Translatio Guillelmi de Moerbeka, Lemmata e Simplicii commentario decerpta, Pseudo-Augustini Paraphrasis Themistiana*, Bruges-Paris, Desclée De Brouwer (*AL* I 1-5).

NAUTA, L. (ed.) 1999. *Guillelmi de Conchis Glosae super Boetium*, Turnhout, Brepols (CCCM 158).

OUY, G. – GERZ-VON BUREN, V. (ed.) 1983. *Le catalogue de la bibliothèque de l'abbaye de Saint-Victor de Paris de Claude de Grandrue* 1514, Paris, CNRS.

PINBORG, J. 1975. "Introduction", *in* Fredborg, K.M., Green-Pedersen, N.J., Nielsen, L. and Pinborg, J. eds., "The Commentaries on 'Priscianus Maior' Ascribed to Robert Kilwardby", *CIMAGL* 15.

REILLY, L. (ed.) 1993. *Petrus Helias. Summa super Priscianum*, Toronto, PIMS (Studies and Texts 113).

RIBBECK, O. (ed.) 1895. Vergilius (Publius Vergilius Maro), *Georgicae*, Leipzig, Teubner, p. 61-208; *Aeneis*, ibid., p. 211-835.

ROSIER-CATACH, I. 1988. "La définition de Priscien de l'énoncé: les enjeux d'une variante, selon les commentateurs médiévaux," *in* Benveniste, C. B., Chervel, A., Gross, M. eds., *Grammaire et histoire de la grammaire. Hommage à la mémoire de Jean Stéfanini*, Aix-en-Provence, Publications de l'Université de Provence, p. 353-73.

ROSIER-CATACH, I. 1990. "Théories médiévales du pronom et du nom relatif", *in* Bursill-Hall, G.L., Ebbesen, S., Koerner, K. eds., *De Ortu Grammaticae, Studies in Medieval Gammar and Linguistic Theory in Memory of Jan Pinborg*, Amsterdam, Benjamins, p. 285-303.

ROSIER-CATACH, I. 1993. "Le commentaire des *Glosulae* et des *Glosae* de Guillaume de Conches sur le chapitre *de uoce* des *Institutiones Grammaticae* de Priscien, *CIMAGL* 63, p. 115-144.

ROSIER-CATACH, I. 2003a. "Abélard et les grammairiens: sur la définition du verbe et la notion d'inhérence ", *in* Lardet, P. ed., *La transmission des textes entre Antiquité et Moyen Age. Mélanges en l'honneur du Pr. Louis Holtz*, Paris-Turnhout, Brepols, p. 143-159.

ROSIER-CATACH, I. 2003b. "Abélard et les grammairiens. Sur le verbe substantif et la prédication", *Vivarium* XLI.2, p. 176-248.

ROSIER-CATACH, I. 2003c. "Priscien, Boèce, les *Glosulae in Priscianum*, Abélard: les enjeux des discussions autour de la notion de consignification ," *HEL* XXV/2, p. 54-84.

ROSIER-CATACH, I. 2004. "La discussion sur le signifié des propositions chez Abélard et ses contemporains", *in* Valente, L. ed., *Medieval Theories on Assertive and Non-assertive Language. Acts of the* 14th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, Rome, June 2002, Rome, Olschki, p. 1-24.

ROSIER-CATACH, I. 2007. "Priscian on divine ideas and mental conceptions: The discussions in the *Glosulae in Priscianum*, the *Notae Dunelmenses*, William of Champeaux and Abelard", *in* Marenbon, J. ed., *The Many Roots of Medieval Logic. The Aristotelian and the Non-Aristotelian Traditions. Acts of the* 15th European Symposium on Medieval Logic and Semantics, *Vivarium* XLV.2-3, p. 219-37.

ROSIER-CATACH, I. 2011. « "Vox and "Oratio" in Early Twelfth Century Grammar and Dialectic », *AHDLMA* 78, p. 47-129.

SHACKLETON BAILEY, D.R. (ed.) 1995. *Horatius (Quintus Horatius Flaccus), Epistulae*, Stuttgart, Teubner, p. 251-309.

SIRRIDGE, M. (ed.) 1980. "*Notulae super Priscianum Minorem Magistri Jordani*. Partial edition and introduction", *CIMAGL* 36.

⟨Glosa Victorina svper partem Prisciani De Constrvctione⟩

⟨*In prologum*⟩ | *A* 133ra

QVONIAM IN ANTE EXPOSITIS. | Hoc opus continuum esse cum tractatu de octo partibus et non interruptum certum sit. Cum enim Priscianus proposuerit agere de litteris quattuor modis uariatis, scilicet de litteris secundum quod singillatim accipiuntur ut elementarii soni, et secundum hoc quod coniunguntur ad faciendam sillabam, et secundum hoc quod aliquid dicunt, id est designant, non tamen plenum sensum reddentes, et secundum hoc quod perfectum generant intellectum in oratione positae, cum his, inquam, quattuor modis proposuerit agere, et tres eorum exsecutus sit, quartum exsequi ingreditur, id est de perfecta oratione quam supra descripsit, tractare disponit. XVII.1 (p. 107.24) *O* p. 359a

Vnde nec intentio nec materia nec alia quae in principiis librorum quaeri solent hic sunt quaerenda, cum hoc opus pars sit totius *Prisciani* et non per se. Hic enim de materia et de intentione non sunt dicenda alia quam quae in principio *Magni Prisciani* dicuntur, quae si quaerenda hic essent, similiter in singulis tractatibus, scilicet de sillaba, dictione et ceteris, specialem intentionem et materiam quaerere deberemus.

Sed antequam ad hanc partem materiae et propositi sui accedat, facit transitum quem et prologum dicere possumus, ostendendo quorum auctoritatem superius sit exsecutus, quorum etiam in praesenti tempore auctoritatem destinet sequi, breuiter etiam memorando de qua materia superius egerit et de qua hic tractaturus sit, reddendo etiam lectores attentos, beniuolos et dociles. Haec autem transitio secundum Tullium

25 Tullium] *Rhet. Her.* 4, 26, 35

4 QVONIAM *ex Prisc.*] niam *A* **7** singillatim *scripsi*] sigillatim *A* **12** exsecutus *scripsi*] exequutus *A* **12** exsequi *scripsi*] exequi *A* **17** in–Prisciani *scripsi*] magni prisciani in principio *A* **18** dictione *scripsi*] de nomine *A* **22** exsecutus *scripsi*] executus *A*

ad duo ualet. Commouet enim quid dictum sit et ad reliqua praeparat auditorem. Littera sic legitur.

⟨*De Apollonio*⟩ XVII.1

SECVTI SVMVS AVCTORITATEM APOLLONII IN LIBRIS ANTE EXPOSITIS. (p. 107.22)
LIBRIS, dico, agentibus de partibus orationis, id est de dictionibus quae sunt speciales partes orationis. Secundum hoc uidemur excludere litteras et sillabas de quibus etiam tractauit, sed non excludimus, immo secundum maiorem et digniorem partem tractatus praemissi hic dicimus. Solet enim tractatus superior dici *De Octo Partibus*, licet in parte agat de litteris et sillabis. Vel 'partes orationis' large accipiamus comprehendendo in eis tam dictiones quam sillabas et litteras quae sunt partes partium. SVMVS SECVTI, inquam, non per omnia sed IN PLERISQVE, (p. 107.24) quia in regula simplicium, quam uolebat seruari in compositis, noluit eum imitari. Sed illam regulam dedit Herodianus, non Apollonius. Potuit tamen dixisse Apollonium cum Herodiano, cum Priscianus uocet eos pares. Vel IN PLERISQVE quia in quibusdam etiam alios sequitur. ALIORVM QVOQVE. Continuatio. Secutus sum Apollonium et NON (p. 107.25) intermisi NECESSARIA, id est utilia illi operi quae inueni apud alios (p. 107.26) grammaticos tam Latinos quam Graecos. QVOQVE. Sicut non intermisi NECESSARIA Apollonio et hoc est ALIORVM etc. Vel determinat quare dixit IN PLERISQVE sic, quia etiam alios tam Graecos quam Latinos secutus est. Cum dixit prius NECESSARIA, prius opus commendat, ad sequens etiam nos attentos reddit innuendo quod necessaria hic uelit tractare.

ET SI QVID IPSI. Etiam alios secutus sum superius et non intermisi ex XVII.1 parte mea ADDERE necessaria aliorum, aliquid nouum a me excogitatum. (p. 107.26) SI QVID POTVI. Hic captat beniuolentiam a propria persona cum de suo facto sine arrogantia loquitur. Et hoc est, SI QVID IPSI QVOQVE sicut Apollonius et alii.

NVNC QVOQVE. Ostenso quorum auctoritatem sit secutus in superiori opere ostendit quos imitetur in praesenti, Apollonium scilicet cum (p. 108.1) aliis. Et hic lege QVONIAM dimissum, sic inferendo a simili QVONIAM IN LIBRIS ANTE EXPOSITIS etc. NVNC QVOQVE, scilicet sicut ibi sequimur VESTIGIA, id est praecepta inuestigabilia, EIVSDEM, id est Apollonii, (p. 108.2) MAXIME quia alios imitatur sed praecipue istum, sequimur, dico, trac- (p. 108.1)

---

29 AVCTORITATEM *ex Prisc.*] auctorem *A* **37** partium $A^{p.c.}$] dictionum $A^{a.c.}$
38 uolebat *scripsi*] uolebant *A* **42/43** NON–NECESSARIA] *lemma non indicauit A*
45 ALIORVM] *lemma non indicauit A*

tantes, supple DE ORDINATIONE DICTIONVM. Et quia quaedam ordinatio est non pertinens ad constructiones, ut secundum quendam ordinem nominis tractatus uerbo praeterponitur, ideo addit SIVE, id est de constructione. Et quia quaedam constructio est imperfecta de qua non intendit, ut "homo albus", addit QVAM GRAECI συνταξιν VOCANT, id est perfectam constructionem, et sequentes uestigia Apollonii non praetermittentes etiam non solum congrua Apollonio, sed SI QVID INVENIATVR etc. (p. 108.1-2) (p. 108.1) (p. 108.2) (p. 108.2-3)

⟨De perfecta constructione⟩

Perfecta autem constructio sic potest describi. Constructio est congrua ordinatio dictionum perfectum generans sensum quantum in ipsa est. Per 'congruum' notatur quod recte casus casui, tempus tempori, persona personae reddantur. Sed quia sunt quaedam orationes quae imperfectos sensus habent, ut "homo albus" et similes, ad eas remouendas addit 'perfectum sensum generans'. Item quia sunt quaedam perfectae orationes quibus positis auditor adhuc expectat, ut "Socrates legit", expectat enim addi 'grammaticam' uel aliquid huiusmodi, ideo apponitur 'quantum in ipsa est'. Sufficit enim orationem in se perfectam esse, etiamsi auditori non uidetur. Sunt etiam quaedam orationes quae secundum dialecticam ualent, non tamen secundum grammaticam, ut "albus legit". Quantum enim ad grammaticam non ualet, nisi addatur nomen substantiuum, 'homo' scilicet uel aliud.

69/70 Constructio–sensum] PRISC., *Gramm.* II.15 (p. 53.28): "Oratio est ordinatio dictionum congrua sententiam perfectam generans" **80/81** Quantum–aliud] cfr *infra* f. 135ua ad PRISC., *Gramm.* XVII.12 (p. 116.7): "Grammatici non ponunt adiectiuum in constructione sine suo substantiuo apposito uel subintellecto. Igitur secundum eos non est perfecta oratio 'legens disputat', secundum dialecticos est perfecta"

Alii 63/64 Et–albus] cfr PETR. HELIAS, *Summa* p. 835.75-77: "Inuenio enim quod Priscianus tam de perfecta quam de imperfecta constructione agit hic. Dicit enim quare competens sit haec constructio 'homo albus'". Cfr WC2 f. 85ub, ad PRISC., *Gramm.* XVII.2 (p. 108.5): "In hoc igitur opere tam perfectae quam imperfectae orationis constructio dicetur, sed utraque ut oratio sit perfecta" **74/77** Item–est] cfr ROSIER-CATACH 1988 **77/78** Sufficit–uidetur] cfr ROSIER-CATACH 1993, p. 128-131

---

60 ORDINATIONE $A^{p.c.\ s.l.}$] ordine $A^{a.c.}$ **62** tractatus uerbo *scripsi*] *tr. A* **66** sed] *ut lemma indicauit A* **81** substantiuum *scripsi*] sustantiuum *A*

IN SVPRADICTIS IGITVR. | Postquam ostendit quos imitatus sit in priori et quos etiam imitetur in praesenti opere, determinat quid praedixerit, id est quam materiam habuerit in prioribus libris et quid dicturus sit in his duobus, et sic infert a causa. Quia dictum est quorum auctoritatem sum secutus in prioribus et quorum sim secuturus in sequentibus, igitur ostendamus quid ibi dixerimus et hic dicturi sumus, et hoc ut uideas de qua re auctores sumus secuti et secuturi. Vel sic, infert secundum dialecticam a pari, quia in supradictis de partibus orationis tractauimus, igitur de dictionibus, et quia 'dictio' hoc nomen est aequiuocum ad figuras et ad uoces, ideo elegit dicere de VOCIBVS DICTIONVM, id est de dictionibus quae sunt uoces, intransitiue. Et quia oratio non est aliud quam dictiones coniunctae, ne quis intelligeret quod tractasset de dictionibus coniunctis in oratione, ideo addit SINGVLIS, id est singulariter acceptis, scilicet extra iuncturam orationis. TRACTAVIMVS, dico, ut poscit RATIO, id est natura EARVM dictionum quam ex prima inuentione habent. XVII.2 (p. 108.5) *A* 133rb (p. 108.5) (p. 108.5) (p. 108.6)

Vel aliter, ut per uoces dictionum accipiamus significantes dictiones, et dicatur transitiue, sicut 'nomen' et 'uerbum' has uoces et ceteras quae sunt nomina dictionum. Et quia de his uocibus posset tractare per sua significata, ita quod significantium naturam non ostenderet, addit SINGVLIS, id est secundum singularem naturam consideratis. (p. 108.5)

Vel sic, ut singulas uoces dictionum litteras et sillabas dicamus, quae sunt singulae, id est singulares uoces, scilicet simplices uoces, et hoc dictionum, id est partes componentes dictionum. Sed si de litteris et sillabis tantum se tractasse diceret, non multum ualeret quod haec sit parua pars eius tractatus.

Vel a toto potest inferri sic, quia de omnibus partibus orationis tractauimus, IGITVR DE SINGVLIS DICTIONVM, et accipe per 'partes' tam secundarias quam principales. (p. 108.5)

Volunt autem quidam in primo uersu hoc totum annotare, scilicet quod auctor determinet ibi quos auctores secutus superius sit et secutu-

---

Prisc. 96 poscit] poscebat *Hertzius*

GPmi 88/115 Vel–dicenda] cfr supra Appendix II **111/113** Volunt–secundum] possumus etiam dicere *OB*

---

96 RATIO] *lemma non indicauit A*

rus modo, et quid dixerit superius et quid modo sit dicturus, secundum quod in hoc secundo uersu breuiter recolligit quod dictum est in primo
115 | diffusius, et sub illatione hoc facit ut commodius transeat ad dicenda. O p. 359b

NVNC AVTEM. Continuatio. In supradictis egimus de dictionibus, XVII.2
NVNC AVTEM, id est in hoc tractatu, DICEMVS de perfecta constructione, (p. 108.6)
et hoc est DE ORDINATIONE EARVM, scilicet partium orationis. Hic reddit dociles, et ne quis acciperet 'ordinationem' ut supra diximus, subdit,
120 quae ordinatio solet fieri ad constructionem partium orationis, id est ad constructionem quae est perfecta oratio.

QVEMADMODVM. Commendat propositum suum reddendo causam XVII.2
quare dicendum sit de ordinatione, quia est NECESSARIA AD EXPOSITIO- (p. 108.7)
NEM OMNIVM AVCTORVM, id est ad exponenda dicta auctorum. Hic facit (p. 108.7-8)
125 attentos cum rem grauem et ad multa pertinentem promittit, hoc est quam ordinationem DEBEMVS etc.

QVOD QVEMADMODVM. De constructione promittit se tractaturum, XVII.2
quod modo ingreditur et dat prius hoc generale praeceptum de con- (p. 108.9)
structione, scilicet quod dictiones apte coniunctae constituunt oratio-
130 nem, et ad hoc confirmandum praemittit duas similitudines, unam de litteris, alteram de sillabis.

Continuatio. De oratione dicemus, et hoc primum dicendum est quod DICTIONES FACIVNT, id est componunt, ORATIONEM, non tamen (p. 108.10)
QVOCVMQVE MODO positae, sed APTE COEVNTES QVEMADMODVM etc. (p. 108.12)
135 Vel dicamus quod non sit praeceptum sed causa tantum quare diligen- (p. 108.9)
ter inquirendum sit de hac ordinatione quia non fit aliter nisi PER APTAM CONIVNCTIONEM dictionum, et est uis in hoc quod dixit APTE (p. 108.13)
COEVNTES, et tunc QVOD pro 'quia' legetur. Similitudines praemissae eodem modo aptantur ut superius. Hic enim probat similitudines prae-
140 missas, ut sic confidenter inferat ita esse in dictionibus, et primo eam de litteris, postea de sillabis.

Continuatio. Vere litterae apte coeuntes faciunt sillabas, quia hoc docuimus in tractatu earum. Et hoc est, HOC DEMONSTRAVIT RATIO, id (p. 108.10)

Prisc. 122 QVEMADMODVM] quam admodum *Hertzius cum r*, quemadmodum *R Hertzii* **137** APTAM] aptissimam *Hertzius*

---

118 ORDINATIONE *ex Prisc.*] oratione *A* **119** acciperet *scripsi*] accipet *A* **126** DEBEMVS] *lemma non indicauit A* **137** dictionum] *ut lemma indicauit A* **138** QVOD] *lemma non indicauit A* **140** dictionibus *scripsi*] dictio *A*

est praeceptio, data de LITTERIS etiam sicut alia multa. Ab effectu. Vel, si est ibi ETIAM sine ENIM, sic iunge. Dixi in regula quod litterae apte debent iungi ut faciant sillabam, ETIAM HOC idem DEMONSTRAVIT etc.

⟨Materies perfectae orationis⟩

QVAE BENE. Probat quod litterae constituunt sillabas quia sunt materies earum. A parte. Et uere materies quia PRIMA, et uere prima quia in dictione. A pari. Et hoc uerum esse probat auctoritate Apollonii, et hoc est quod litterae BENE, id est recte, DICVNTVR ESSE MATERIES VOCIS, non cuiuscumque sed humanae, id est litteratae et non confusae. Vel HVMANAE VOCIS, id est perfectae orationis quae dicitur humana, quia perfectum et rationabilem intellectum generans. VOCIS dicit ne, si diceret 'sillabarum' ut deberet, uiderentur litterae non esse materies aliarum uocum. MATERIES, inquam, PRIMA, et ne quis intelligeret 'prima' id est principalis, exponit INDIVIDVA, id est ita minima ut non possit diuidi per aliquas partes quae per se discernantur auditu, id est quae uoces sint. Ideo sic determino, quia cum secundum quandam sententiam elementarii soni aeres sint audibiles, diuidi possunt etiam per alios aeres, qui tamen non sunt dicendi uoces, cum per se secundum aliquam formam non discernantur auditu. Hic insiste quod in tractatu uocis in *Orthographia* determinatum est, | scilicet qualiter secundum diuersas sententias littera dicatur indiuidua. Secundum hoc enim quod ille aer qui naturalibus formatur instrumentis solum dicitur uox sine determinatione, uerum est quod littera sit indiuidua, per partes dico quae sint uoces. Secundum hoc quod ille aer qui ab animali emittitur et unusquisque percussus ab eo sit uox, unaquaeque littera erit indiuidua, scilicet et quae in ore formatur et singulae impulsae ab ea. Secundum hoc uero quod omnes illi soni indiuidui simul accepti dicuntur una uox, illud totum, id est omnes illos aeres simul iunctos, unum indiuiduum esse dicemus, non quia per alios sonos non possit diuidi, sed quia per sonos diuersarum formarum non potest diuidi.

XVII.2 (p. 108.11)

(p. 108.11-12)

I.3 (p. 6.11) *A* 133ua

Alii 162/164 Hic–indiuidua] cfr MEWS 1992; ROSIER-CATACH 1993 GRONDEUX-ROSIER-CATACH 2011b **172** quia– diuidi] cfr MEWS 1992, p. 57, note 28 and ROSIER-CATACH 1993, p. 122-123: "De forma illa ... respondeo ... similis est et eadem specie iudicatur uocari eadem, ita cum profero 'homo' semel et alia uice eandem uocem id est 'homo' pronuncio, et quamuis diuersae sint essentialiter et materialiter

145 ENIM] *lemma non indicauit A* **148** QVAE BENE] *lemma non indicauit A* **151** BENE] *lemma non indicauit A* **151** recte] *ut lemma indicauit A*

EA ENIM. Vere ratio tradita de litteris demonstrauit quod litterae apte XVII.2
coeuntes faciunt sillabam, quia demonstrauit litteras quascumque con- (p. 108.12)
iunctas non facere sillabam. Causa est. Et hoc est, EA ratio tradita de litteris OSTENDIT IVNCTVRAS FIERI LITTERARVM in sillabis, supple, NON QVOCVMQVE MODO ordinatarum, et quia non quocumque modo iunctae faciunt sillabas, ergo per APTAM ORDINATIONEM.

VNDE ET 'LITTERAS'. Probauit auctoritate sua quod litterae apte XVII.2
coeuntes faciunt sillabas, idem probat aliter sic. Si litterae scriptae apte (p. 108.13)
coniunctae constituunt sillabas apte scriptas, et illud est a pari communiter et hoc extra. Et uere litterae scriptae apte coniunctae constituunt sillabas scriptas, quia congrue positae praebent iter legendi. Ab effectu. Hoc in libro. Et uere praebent iter legendi, quia inde etiam dicuntur LEGITERAE hoc in principio. VNDE ET 'LITTERAS'. Vel aliter, ut ad uoces totum referamus, uere litterae apte coeuntes faciunt sillabas quia apte coniunctae ipsae uocales litterae PRAEBENT ITER LEGENDI, id est pro- (p. 108.14)
nuntiandi. Ab effectu. Et uere hoc est quia inde dicuntur etiam litterae.

Secundum seriem litterarum sic iunge. Quia litterae uocales apte coeuntes constituunt sillabas, hic ponit antecedens huius assignationis, hoc scilicet quod congruo ordine positae ipsae figurae PRAEBENT ITER LEGENDI, quod est antecedens ad hoc quod litterae uocales apte coeuntes constituunt sillabas, VNDE ET LITTERAE QVASI LEGITERAE uocales. Si ad uoces totum referas, sic iunge, quia litterae apte coeuntes constituunt sillabam, VNDE ET LITTERAE QVASI LEGITERAE. Repetitio loci, quia congrue et apte coniunctae constituunt sillabas, et hoc aequipollenter quia CVM ORDINE POSITAE PRAEBENT ITER LEGENDI, id est pronuntiandi sil- (p. 108.14)
labas.

Prisc. 179 APTAM] aptissimam *Hertzius* **192** praebent] PRAEBEANT *Hertzius* **194** LITTERAE ...LEGITERAE] litteras ... legiteras *Hertzius*

---

uoces, tamen propter similitudinem quasi unam eandem uocem protulisse me affirmo. Similiter cum in diuersis partibus aeris una forma uocis a diuersis audientibus suscipi uideatur, tamen illa qualitatiua forma quae huic parti aeris copulata est indiuidualiter esse illam, unde alia pars aeris affecta est, non potest probari. Nos tamen propter similitudinem quasi unam informationem uocamus, et propterea unam uocem"

---

174 EA ENIM] *s. l. A* **177** FIERI *ex Prisc.*] sil. *A* **177** NON *ex Prisc.*] nunc *A* **179** APTAM *ex Prisc.*] aptum *A* **181** scriptae] *s.l. A* **182** apte] *s.l. A* **183** litterae $A^{p.c.}$] littere apte $A^{a.c.}$ **186** LEGITERAE] *lemma non indicauit A*

NECNON. Probat a prima similitudine secundam, scilicet quod syllabae apte coeuntes constituunt dictiones, et hoc est, NEC NON SILLABAE RECIPIVNT IDEM, id est simile, scilicet quod apte coeuntes constituunt dictiones, et hoc a litteris, id est a similitudine litterarum, quia sicut litterae sillabas, ita sillabae dictiones apte coeuntes constituunt. Vel expressius, a litteris, id est a natura et proprietate litterarum, quia quod una sillaba non patitur aliam ante se uel post se non ex sua ui euenit, sed ex natura litterarum quae eam componunt. XVII.2 (p. 108.15)

CVM EX HIS. Vere idem recipit, quia hoc idem quod ipsae perficiunt dictionem iunctura, id est per hoc quod iunguntur pro debito, id est secundum hoc pro quo inuentae sunt. Debent enim inuentioni quod apte coeuntes faciunt dictionem. Vel PRO DEBITO IVNCTVRAE, ut secundum quod debent iuncturae suae apte coniungi. Illi enim debent quod dictionem faciant. Vel pro merito, id est secundum quod meretur coniunctura. COEVNTES EX HIS interpositum est ut sit uis quare sillabae hoc habent ex litteris, quia ipsae sillabae sunt COEVNTES EX HIS, id est compositae ex litteris. Quidam libri habent AVCTIORES, quidam AVCTORES, et secundum utrumque sic legitur. 'Sillabae' idem recipiunt ipsae, dico, AVCTIORES, id est maiores litteris secundum quantitatem, uel AVCTORES, quia in tractatu sillabarum dinoscitur potestas et ordo litterarum. (p. 108.15-16) (p. 108.16)

IGITVR MANIFESTVM EST. | Confirmatis praemissis similitudinibus concludit a simili sic. Quia litterae et sillabae apte debent coire ad facienda sua composita, igitur manifestum est ex praedictis quod CONSEQVENS, id est conueniens, est ut ETIAM DICTIONES RECIPIANT APTAM CONSTRVCTIONEM, ID EST ORDINATIONEM, ut sit unum expositio alterius. Volunt tamen quidam notare per 'structuram' conuenientem rerum iuncturam, per 'ordinationem' coniunctionem uocum proprie factam, et ideo subdit 'ordinationem' ne prorsus uideretur illa coniunctio ad res pertinere. Et quia simile non uideretur ualere nisi dictiones XVII.3 (p. 108.16) O p. 360a (p. 108.16) (p. 108.16-19)

Prisc. 208 HIS] eis *Hertzius*, iis *S Hertzii*, his *MNG Hertzii* **216** Quidam–AVCTORES] auctiores *Hertzius*, auctores *RODSGL Hertzii*, aucctiores *M Hertzii* **221** EST] *om. Hertzius, habet N Hertzii* **225** CONSTRVCTIONEM] structuram *Hertzius* **225** ID–ORDINATIONEM] *secl. Hertzius*

---

206 ui *suppleui*] *om. A* **207** sed ex] *s.l. A* **210** pro quo *suppleui*] *om. A* **212** coniungi *scripsi*] coniunctioni *A* **217** recipiunt $A^{p.c.}$] recipit $A^{a.c.}$ **227** ordinationem *scripsi*] ordinem *A* **228** ordinationem *scripsi*] ordinem *A*

essent partes orationis, sicut litterae sillabae, ideo praemittit ante dicens CVM DICTIONES SINT PARTES ORATIONIS PERFECTAE. Et quia haec uox (p. 108.16-17)
'lege' est perfecta oratio secundum sensum, cuius tamen partes non sunt dictiones, addit illius, inquam, partes orationis quae sit perfecta per constructionem, quia per ordinationem dictionum rectam et perfectum sensum generantem, illud Graecum exponens PER CONSTRVCTIONEM PERFECTAE ORATIONIS.

⟨De partibus orationis⟩

QVOD ENIM. Probat quod dictae sunt partes orationis sic. Vere sunt XVII.3
partes quia sunt primae partes, et 'primae' dico non quantum ad constitutionem essentiae, hoc enim sunt litterae, sed quantum ad constitutionem significationis. Et hoc est, unaquaeque dictio est ELEMENTVM, id (p. 108.21)
est prima pars perfectae orationis. Non negat quin etiam imperfectae sit pars, sed perfectae dicit quia de ea sola hic agitur. Et ne quis per 'elementum' acciperet uel mundi elementa quattuor uel etiam litteras, addit QVODAMMODO, id est per quandam similitudinem uel quantum (p. 108.20)
ad significationem. | Et cum deberet dicere 'unaquaeque', dicit aequi- *A* 133ub
pollenter et commodius illud SENSIBILE. Et ne acciperetur 'sensibile' (p. 108.20)
par corpori seu animali, ideo addit ID EST INTELLIGIBILE, id est signifi- (p. 108.20)
cans intellectum. Quod est dicere uox significatiua, et quia significans uox non est tantum dictio sed etiam oratio, ideo subdit, quod intelligibile PARATVR, id est similiter EX DICTIONIBVS, id est ex numero dictio- (p. 108.20)
num. Et quia dictiones coniunctae sunt oratio et etiam quia orationem

---

252/253 orationem–Aristotiles] ARIST., *Cat.* 16b27

Prisc. 248 ID–INTELLIGIBILE] *secl. Hertzius*

Alii 239/241 primae^2–significationis] cfr *ND* V, f. 139ub, ad PRISC., *Gramm.* XVII.1 (p. 107.24): "Accipiuntur partes orationis non secundum essentiam, sed secundum significationem, unde nomen et uerbum et cetera quae sunt ex octo partibus uocantur elementa orationis, illud attestante hoc ipso actore in proximo inferiori uocando singulas dictiones elementa orationis in illo uersu 'Quod enim ex singulis dictionibus paratur sensibile id est intelligibile quodammodo elementum est orationis perfectae etc.'"

---

247 commodius *scripsi*] commodius dicit *A* **247** SENSIBILE] *lemma non indicauit A* **252** quia^2 *scripsi*] quia de dic. *A*

pro affirmatione ponit Aristotiles, addit SINGVLIS, id est singulatim, (p. 108.20)
extra coniunctionem scilicet acceptis. Quod est dicere, singulae dictio-
nes significatiuae sunt elementum perfectae orationis. Et noluit dicere
simpliciter dictio est prima pars, sed intelligibile est prima pars, ut per
hoc innueret dictionem esse primam partem secundum significatio-
nem, non secundum constitutionem essentiae, ut etiam remoueret lit-
teralem, id est non intellectualem dictionem.

Vel sic probat a pari quod dictiones constituunt orationes quia simpli-
ces intellectus significatos significantur ab ipsis dictionibus. Et hoc est
ibi, SENSIBILE ID EST INTELLIGIBILE, hoc est intellectus, qui PARATVR, id (p. 108.20)
est significatur, EX DICTIONIBVS SINGVLIS, id est singulatim acceptis,
EST ELEMENTVM ORATIONIS - supple 'intellectuale'. Per hoc quod dixit (p. 108.21)
QVOD PARATVR EX SINGVLIS DICTIONIBVS, duo facit, quia intellectus
simplices esse ostendit et unde propositio ista uim habeat innuit.

Aliter, QVOD ENIM. Hucusque per dictiones accipit tantum principa-
les partes orationis, scilicet nomen, pronomen, uerbum, participium,
nunc probat a minori quod principales dictiones apte coeuntes faciunt
orationes. Si adiacentes partes, scilicet aduerbia, coniunctiones et prae-
positiones per aptam iuncturam principalium dictionum dicuntur per-
ficere orationem, tunc ipsae principales hoc aliis attribuunt. Sed hoc
est, haec assumptio est ibi, QVOD SENSIBILE ENIM PARATVR, id est dictio-
nes quae generant intellectum, EX DICTIONIBVS SINGVLIS, id est ex (p. 108.20)
adiunctione principalium dictionum, quae dicuntur 'singulae', scilicet
sine determinatione, quia non dicuntur adiacentes. Vel 'singulae', id est
solae et separatae ab aliis per dignitatem, quia sine aliis perficiunt orati-
onem, illae uero non possunt sine his. Illud tale est ELEMENTVM, id est (p. 108.21)
supplementum et pars perfectae orationis. Haec sententia non multum
ad rem.

ET QVOMODO. Hic exemplificat similitudinem, id est quod conse- XVII.3
quens est. Vere consequens est ut dictiones apte coeuntes, quia superius (p. 108.21)

Prisc. 262 ID–INTELLIGIBILE] *secl. Hertzius*

GPmi 258/266 ut–innuit] *om. OB*

---

253 SINGVLIS] *lemma non indicauit A* **258** constitutionem essentiae *scripsi*] substantialem const. *A* **259** id–non *scripsi*] et *A* **261** significantur *scripsi*] significatos *A* **261** dictionibus *scripsi*] orationibus *A* **272** principales *scripsi*] principales que *A* **282** coeuntes *scripsi*] con. e. *A*

fecit talem consequentiam, si litterae apte coeuntes faciunt sillabas, et sillabae dictiones, tunc dictiones faciunt orationem. Probata ergo assumptione et conclusione consequenti assignat totam consequentiam ostendendo unde sequatur consequentia.

Continuatio secundum seriem. Vere unaquaeque dictio est pars perfectae orationis, quae dictiones ordinatae perficiunt orationem quomodo elementa sillabas. A pari. Vel sic, uere quod dictiones faciunt orationem consequitur ab hoc quod litterae apte coeuntes faciunt sillabas, QVOMODO etc. Causa est.

⟨De intellectu simplici et intellectu composito⟩

Litteram sic lege. QVOMODO ELEMENTA EFFICIVNT SILLABAS SVIS, id est congruis, IVNCTVRIS, sic etiam ORDINATIO INTELLIGIBILIVM, id est dictionum significantium, PERFICIT IMAGINEM SILLABARVM, id est orationem quae est imago sillabae, in hoc quod ita comprehendit dictiones sicut sillaba litteras. Et quia imago non dicitur proprie nisi quae seruat lineamenta illius rei ad cuius similitudinem sit, ideo dicit QVANDAM, id est non proprie, IMAGINEM, dico, ordinatione facta competenti ad coniunctionem dictionum, id est dictiones competenter sibi iunctas. Secundum istam sententiam sic continuatur littera. Vere intellectus simplex est pars compositi intellectus, quia ordinatio intellectuum, id est intellectuum simplicium, PERFICIT QVANDAM IMAGINEM SILLA- (p. 108.21-22) (p. 108.22)

Alii 292 De–composito] cfr ROSIER-CATACH 2003b, p. 188, 209 **295/296** orationem–sillabae] cfr *Glosulae* ad PRISC., *Gramm.* I.3 (p. 6.23): "Igitur LITTERA EST ELEMENTI NOTA et est IMAGO QVAEDAM, id est diuersa (diuisa *KM*) ab aliis. Non enim est uere imago elementi sicut aliae (*om. K*) dicuntur imagines rerum, quia littera non gestat liniamenta illius quod imaginatur, id est elementi, quia in littera non apparet forma uocis, sed ideo 'imago' dicitur, quia repraesentatio est elementi quae littera cognoscitur, id est discernitur una ab alia ex qualitate, id est rotunditate, rectitudine, curuitate et quantitate, quia una plures lineas habet (ut *M*) quam alia (*om. M*) uel una maiores alia minores, quae qualitas uel quantitas est FIGVRAE LINEARVM, id est consideratur in ipsis figuris linearum quae sunt in litteris" **301** Vere–intellectus] cfr IWAKUMA 1993, p. 72-73 (against Alberic, in DE RIJK 1962-67, II.1, p. 50); KNEEPKENS 2003, p. 388

---

283 et *scripsi*] cum *A* **290** ab *scripsi*] ad *A* **291** QVOMODO *ex Prisc.*] quia modo *A* **294** ORDINATIO *ex Prisc.*] oratio *A* **295/296** orationem *scripsi*] oratione *A* **299** IMAGINEM *ex Prisc.*] ad imaginem *A*, *lemma non indicauit A* **299/300** coniunctionem *scripsi*] coniunctione *A* **301** continuatur *scripsi*] continuatur et *A* **302** ordinatio intellectuum *scripsi*] oratio intellectus *A*

BARVM, id est intellectus orationis, et hoc ADIVNCTIONE DICTIONVM, id est per dictiones coniunctas in uocali oratione, et non eodem modo quomodo elementa etc.

EST ENIM. Probat a pari quod ita dictiones apte ordinatae faciunt orationes quomodo litterae sillabas, quia ipsa oratio ita comprehendit dictiones apte ordinatas quomodo sillaba comprehendit, et continet litteras apte coniunctas, et est similitudo inter ipsa composita quomodo superius inter ipsa componentia. Et hoc est, EST ENIM etc. ET QVOMODO. Assumptio est ibi alterius partis praedictae similitudinis. XVII.3 (p. 108.23) (p. 108.21)

⟨*De accidentalibus similitudinibus*⟩

POSSVMVS AVTEM. Probauit quod dictiones apte coeuntes constituunt orationem, quia litterae apte coeuntes faciunt sillabas et sillabae dictiones. Et hoc assignans ostendit litteras et sillabas et dictiones similia esse in hoc quod apte conueniunt ad constituenda sua tota, quae similitudo quodammodo est substantialis. Nunc uero ad idem significandum inducit accidentalem similitudinem quae in eis est. Superior similitudo dicitur substantialis quia consideratur ex coniunctione partium quae sunt materia, et quia etiam illam similitudinem habent ex prima sua inuentione. Ad hoc enim inuentae sunt litterae ut apte coeuntes faciant sillabas et sillabae dictiones et dictiones uero orationem. XVII.3 (p. 109.4)

Alii 304/306 id–elementa] cfr WC2 f. 86ua, ad PRISC., *Gramm.* XVII.3 (p.108.21) : "Aliter potest uersus iste legi uel exponi, ut dictio est pars orationis quia quod dictio significat est pars illius quod tota oratio significat. Non enim quicquid est in substantia orationis pars eius dicitur, sed illud solum quod significat partem intellectus tocius orationis. Vnde cum in diffinitione dictionis dicat (II.15, p. 55) DICTIO EST PARS ⟨MINIMA⟩ ORATIONIS addit PARS AVTEM DICITVR QVANTVM AD TOTVM INTELLIGENDVM, id est ad intellectum tocius sensus. Secundum hanc sententiam sic exponitur littera. SIVE INTELLIGIBILE, id est ille sensus et intellectus uocis est intellectuum [est] elementum, id est pars ORATIONIS PERFECTAE, id est illius quod perfecta oratione significatur. Et ne mireris intellectum orationis uocari orationem, cum Boecius (*In Periherm.* II, ed. Meiser, p. 29.17) dicat esse orationem scriptam, prolatam, intellectam. Sed quia intelligibile quod significatur oratione non est elementum orationis, addit QVODDAMMODO sensibile paratur, id est significatur EX DICTIONIBVS". Cfr KNEEPKENS 1993, p. 43; IWAKUMA 1993, p. 72-73; ROSIER-CATACH 2004, p. 10 n. 25

---

304 ADIVNCTIONE *ex Prisc.*] ad iunctionem *A* ADIVNCTIONE DICTIONVM] *lemma non indicauit A* **323** sillabae dictiones *scripsi*] *tr. A*

In grammatica hoc dicitur maxime substantiale esse uocibus significantibus | quod habent ex prima inuentione, accidentale quod post O p. 360b
inuentionem in eis consideratur, ut substantiale dicitur nomini significare substantiam cum qualitate, quod hoc habet ex prima inuentione. Similitudo ista dicitur accidentalis quia in susceptione similium accidentium annotatur sicut in abundantia, defectu, commutatione. Continuatio. Non solum ex praedicta substantiali constitutione uidentur consimiles litterae, sillabae, dictiones sed etiam hoc POSSVMVS ostendere, scilicet quod similia sunt ex similitudine non tantum substantialis constitutionis sed ACCIDENTALIS QVOQVE, id est quam habent propter accidentia quae communiter recipiunt.

⟨*De repetitione*⟩

BIS IDEM. In hoc accidente quod | est repetitio uel abundantia ostendit ea conuenire dando hic primum elementum. Et nota secundum quosdam quod si elementum ex prima inuentione dictionis in ea repetitur, uel propter metrum uel aliquid tale, abundantia est non quantum ad naturaliter positum, sed quantum ad hoc quod repetitur. Littera sic legitur. Bis idem elementum accipitur, id est duplicatur ubi semel esse debebat ut 'relliquias' etc. LELEGES nomen est populi, uel sic uocantur qui leges inquirunt. Si hoc nomen ita fuit ex inuentione non est abundantia secundum quosdam, sed quasi per simile praemissum est. Forsan tamen illi populi primo 'Leges' dicti sunt, sed aliqua causa sillaba nomini addita est. XVII.3 (p. 109.5) *A* 134ra (p. 109.6)

PERVENIT TAMEN. Excursus est quod in oratione huiusmodi abundantiam fieri ostendit. Non enim intendit nisi inter partes dare similitudinem. Continuatio. Licet non sit propositum similitudinem ponere nisi inter partes, scilicet litterae, sillabae et dictiones, tamen addo de oratione quia hoc contingit in oratione. Et hoc est, HOC, id est haec abundantia uel repetitio, PERVENIT etc. PLENAS dicit quia uidetur quodammodo oratio dictio geminata quae praecessit, scilicet FVIT. Vel NECESSARIO, id est propter amplificationem, ut maior scilicet affectus laudantis uel uituperantis ostendatur, uel CAVSA MORAE, id est pro sola XVII.3 (p. 109.9) (p. 109.9) (p. 109.11) (p. 109.10) (p. 109.10)

Alii 324/325 In–inuentione] cfr *significatio generalis* in modistic grammar, KNEEPKENS 2000, p. 237 and ROSIER-CATACH 2003a, p. 143-159

328 susceptione *scripsi*] suceptione *A* **354** NECESSARIO] *lemma non indicauit A* ut *scripsi*] ubi *A*

tarditate, ut quis eloquentiam suam maiorem uel grauiorem demonstret. CAVSA METRI est ibi melius, ut si dicam hic maior affectus.

⟨*De abundantia*⟩

ABVNDAT. Abundantiam ostendit in eadem littera, modo addit in diuersa. NEC MIRVM. Probat a minori posse fieri abundantiam in aliqua oratione partis alicuius quia una species inuenitur tota abundans, scilicet expletiua coniunctio. XVII.4 (p. 109.15) (p. 110.6)

PLERVMQVE dicit quia eaedem, quae sunt expletiuae in una oratione, alibi sensum iuuant orationis. Volunt quidam quod, ubi etiam expletiuae sunt, aliquid significarent, alioquin partes orationis non essent, sed dicuntur expletiuae quod earum significatio in officio orationis non operetur. Dicunt alii quod in quantum sub aliis speciebus coniunctionis habent fieri, significant in quantum sunt expletiuae nihil, sed tantum causa ornatus in oratione ponuntur, et secundum hoc non est proprie species coniunctionis quae dicitur expletiua. (p. 110.7)

NECNON. Excursus est iterum quod de oratione inducit. Nota uoces duobus modis superfluere, ut si supposita aliqua oratione eadem repetitur idem significans quod prius et eodem modo, et hoc non cogente necessitate, ut si quis dicat "Socrates legit" et idem repetit. Vel si talis uox repetatur quae ex priori concipi potuit, licet illae duae sensus habeant diuersos, sicut in hoc exemplo IBANT QVA POTERANT etc. XVII.4 (p. 110.8) (p. 110.9)

⟨*De defectione*⟩

CONTRARIAE. Hucusque de quadam similitudine accidentium egit, scilicet de abundantia, nunc agit de alia, scilicet de defectione. Continuatio. Similes sunt sillabae, litterae, dictiones et orationes in praedicto accidenti, SIMILITER PER DEFECTIONEM, id est per subtractionem litterae, sillabae, dictionis et orationis, eueniunt passiones, id est accidentia contraria superiori abundantie, passiones dicit accidentales similitudines. Vnumquodque enim accidens potest dici passio, quia ipsum subiec- XVII.5 (p. 110.10) (p. 110.10)

369/370 secundum–expletiua] cfr DON., *Gramm.* mai. II 15 (p. 646.15-16)

Prisc. 357 CAVSA METRI *A SGL Hertzii*] causa morae *Hertzius*, causa more *R Hertzii*

---

363 expletiuae *scripsi*] completiue *A* **364/365** expletiuae *scripsi*] completiue *A*
376 in *suppleui*] *om. A* **382** orationis *scripsi*] orationis fa. *A*

tum uidetur pati in accessu et in recessu ipsius accidentis. IN COMPOSITIS QVOQVE, sicut in appositione idem, id est defectus, SOLET fieri. (p. 110.24)
Composita uocat quae debent componi et quae sicut composita operantur. RVVNT enim in illo uersu sicut compositum operatur. IN HIS, id (p. 110.26)
est etiam defectum patientibus, ETIAM SVNT ILLA composita quibus etc. (p. 110.23)
Hoc ideo adiungit superioribus quia in his putaretur aliud esse, scilicet apocopa, non defectus uerbi.

NEC ENIM. Probat in praedicto uersu defectum esse simpliciter, quia XVII.5
non est ibi apocopa quae uidetur esse propter finis abscisionem. Ab (p. 111.2)
inmediatis. Tres enim sunt abscisiones, afferesis de capite, sincopa de medio, apocopa de fine. Et quare ibi non sit apocopa docet sic, quia illa abscisio fit in plena dictione, id est quod ibi abscinditur est plena dictio, scilicet est non quidem iunctum, cum supersit dictio, sed separatum a supradicto est. Apocopa uero tantum fit in eis quae separate non significant, ut in littera, sicut dicitur 'Virgili' pro 'Virgilie', uel sillaba ut pro 'Virgilie', uel in sillaba ut 'Antoni' pro 'Antonii' dicitur. QVAE, id est littera et sillaba in ui litterae uel sillabae accepta per se, id est non coniuncta carent SENSV, id est non sunt integra dictio. Et hoc est, NEQVE (p. 110.24)
ENIM etc. (p. 110.22)

ORATIONIS QVOQVE. Excursus est. Duobus modis oratio deficit, uel XVII.6
ubi oratio non est, ut in primo exemplo Terentii, uel ubi semel posita (p. 111.4)
saepe postea intelligitur, ut in secundo exemplo.

⟨De perfecta compositione orationis⟩

QVOMODO AVTEM. Similitudinem hic ingreditur dare inter litteram XVII.6
et sillabam et dictionem. In dictione autem notatur haec similitudo (p. 111.12)
quae tamen alio modo seruatur in litteris, alio modo in dictionibus. Haec uero est similitudo quia sicut litterae recte ordinatae faciunt rectam compositionem et congruam, inconuenienter ordinatae uitiosam, sic dictiones bene ordinatae faciunt rectam compositionem, inconue-

---

388 RVVNT] cfr VERG., *Aen.* 1, 85, apud PRISC., *Gramm.* XVII.5 (p. 110.26): "Ruunt pro 'eruunt'"

GPmi 387/391 Composita–uerbi] *om.* O

---

387 composita *scripsi*] exposita *A* **387/388** operantur *scripsi*] operatur *A* **394** afferesis] *intellege* aphaeresis **396** abscinditur *scripsi*] absciditur *A* **397** est $A^{p.c.\ s.l.}$] es $A^{a.c.\ s.l.}$ **400** QVAE ... littera ... sillaba *scripsi*] quam ... litteram ... sillabam *A* **406** postea *scripsi*] post eam *A*

nienter positae uitiosam. Sed hoc quod sicut litterae recte positae bonam faciunt compositionem, sic dictiones superius habuimus ibi QVOMODO ELEMENTVM etc., repetit AVTEM hoc ut addat de uitiosa compositione, maxime ideo ut discernat qualiter perpendere possumus rectam iuncturam litterarum in dictione et dictionum in oratione. Discernit autem illud hoc modo quod iunctura litterarum in dictione, scilicet utrum sit an non, dinoscitur modo inspectione scripturae modo auditu, dictionum uero iunctura in oratione dinoscitur | ex significatione. Docet enim in *Orthographia* quomodo rectam scripturam faciamus ex qua apte iungi elementa ab eis litteris notata dinoscamus. Si enim figuras uocalium figuris consonantium recte uel e conuerso scriptas uideo, quae recte notant coniungi dinosco. Quod si figuras consonantium quolibet ordine conscriptas uideam, ut 'f' ante 'b' et similia elementa ab eis notata litteralem sonum mihi non reddunt. Auditu etiam saepe dinoscimus, ut si 'u' consonantem in fine sillabae uel ante consonantem quis pronuntiare uelit, seu etiam si quis 'tonstrix' efferre uelit, in ipsa commoditate proferendi non rectam esse iuncturam praetendimus. Dictionum uero iuncturam nec ex scriptura nec ex auditu sed potius ex significatione diiudicamus. Nam si dicam "dominum uenit", nec scriptura nec auditus tantum recusat bonam esse orationem, sed significatio et ordo dictionum. Accusatiuus enim tertiae personae non debet iungi intransitiue. Itaque dictionibus iunctis significatione respicimus, quae si ex ordine dictionum conuenienter generatur, apte fieri illam coniunctionem, sin aliter non recte. XVII.3 (p. 108.21) *A* 134rb

Continuatio. Non tantum in praedictis habent similitudinem litterae cum dictionibus, sed etiam in hoc quod QVOMODO DIIVDICAMVS RATIONEM LITTERARVM, id est qua ratione et quibus regulis iungantur litterae recte in dictione, sic disceptamus, id est discernimus inquirendo, RATIONEM, id est compositionem, CONTEXTVS, id est constructionis in oratione, si recta sit illa ratio an non. Ecce similitudo. Et discernimus in littera illam diiudicationem sic, RATIONEM LITTERARVM VEL INSPECTIONE SCRIPTVRAE VEL SENSV AVRIVM, RATIONEM VERO CONTEXTVS DISCEPTAMVS IN ORDINATIONE DICTIONVM, id est secundum quod dictiones ex significatione apte ordinantur ut uim facias in hoc quod dicit ordinationem. | Non enim est congrua ordinatio in oratione nisi ex (p. 111.12-13) (p. 111.14) (p. 111.13-14) *O* p. 361a

---

420 utrum *suppleui*] *om. A* **422** in *scripsi*] *lacunam fere quattuor litterarum habet A* **424** recte *suppleui*] *om. A* **429** uelit *scripsi*] uenit *A* **433** recusat *scripsi*] recussat *A* **435** intransitiue $A^{p.c.\ s.l.}$] transitiue $A^{a.c.}$ **444** littera *scripsi*] litteram *A* **448** ordinatio *scripsi*] significatio *A*

significatione. Nam si dicas "dominum uenit", non est apta ordinatio prohibente significatione. Si quis dicat non esse accidentalem similitudinem quia agit de constitutione ut superius, respondemus non de constitutione simpliciter per ordinationem dictionum sed de discretione constitutionis quae fit secundum sensum uel intellectum.

⟨*De congrua ordinatione dictionum*⟩

NAM SI. Vere per ordinem dictionum discernitur ratio contextus. NAM SI INCONGRVA est ipsa ordinatio, uitium facit in oratione, quod non faceret nisi secundum eam ratio constructionis consideretur. Et determinat quid uitium, scilicet SOLOECISMVM, quod uitium consideratur secundum ineptam significationem quae ex malo ordine dictionum nascitur, et hoc est ibi, QVASI ELEMENTIS ORATIONIS, id est dictionum, INCONCINNE COEVNTIBVS. XVII.6 (p. 111.14) (p. 111.14-15) (p. 111.15)

QVOMODO. Inconcinnitas dictionum facit uitium. QVOMODO INCONCINNITAS, id est inconsona coniunctio litterarum, ut si supponatur 's' ante 'd'. Vel INCONCINNITAS, ut si dicas 'moho' pro 'homo'. Vel INCONCINNITAS SILLABARVM ACCENTVVM, id est temporum uel accentuum, facit uitium, id est BARBARISMVM. Soloecismus fit in oratione per dictionem, ut si disponatur genitiuus ubi debet poni nominatiuus, ut si dicam "domini uenit", quod uitium ideo inducit auctor ut in ordinatione dictionum de qua intendit illud uitare persuadeat. Barbarismus fit in dictione per litteram uel sillabam, ut si dicam 'dominus' tamen 'i' longa. XVII.6 (p. 111.15-16) (p. 111.16) (p. 111.17)

SICVT IGITVR. Infert a contrariis sic. Quia incongrua ordinatio dictionum facit uitium, IGITVR RATIO ORDINATIONIS, id est rationabilis et recta ordinatio ostendit RECTAM ORATIONIS, id est ordinem recte et regulariter compositum, SICVT, id est eo modo, SICVT RECTA ORATIO etc. In hoc etiam innuitur haec sententia quod recta et non recta compositio dictionum discernitur in ordinatione earum. XVII.6 (p. 111.17) (p. 111.18-19) (p. 111.18) (p. 111.17)

Mutant quidam sententiam docentes dari similitudinem inter litteras et dictiones in hoc quod sicut aptam coniunctionem litterarum discer-

GPmi 478 Mutant–488 dictionibus] *om. O*

Alii 462 Inconcinnitas–uitium] cfr ROSIER-CATACH 2003c, p. 54-84

464 s *scripsi*] i *A* **465** INCONCINNITAS *ex Prisc.*] inconcinnitas id est *A* SILLABARVM *ex Prisc.*] sillabis *A* **466** BARBARISMVM *ex Prisc.*] barbarum *lemma non indicauit A* **471** longa *scripsi*] longam *A*

nimus per scripturam et auditum, eisdem modis discernimus congruam ordinationem dictionum, et legunt litteram sic. QVOMODO DIIVDICAMVS RATIONEM, id est rationabilem ordinationem, LITTERARVM ET INSPECTIONE SCRIPTVRAE VEL SENSV AVRIVM DISCERNITVR, (p. 111.12–13) et sic supple "uel inspectione scripturae uel auditu", ratione, id est ordinatione contextus, id est in oratione per rationem, ne accipias improbabilem ordinem, quia tunc male disceptamus super illud VTRVM SIT RECTA AN NON et ubi DISCEPTAMVS IN ORDINATIONE DICTIONVM, id est (p. 111.14) in ordinatis dictionibus.

NAM SI. Vere eodem modo discernimus rationem contextus in dictio- (p. 111.14) nibus sicut in litteris, nam eodem modo uitiosam ordinationem discernimus in dictionibus sicut in litteris a parte ordinis extra. Et in libro determinat quod uitium nascatur ex uitioso ordine dictionum, quod ex malo ordine litterarum.

⟨*De praepositiuis et suppositiuis*⟩

DICIMVS. Alia rursus similitudo inter elementa et sillabas et dictio- XVII.7 nes, scilicet quod sicut in litteris quaedam sunt praepositiua, quaedam (p. 111.20) suppositiua, sic in sillabis et dictionibus. 'E' in diptongis non tantum praepositiua est sed etiam subiunctiua, praepositiua tamen dicitur propter dignius accidens, scilicet praepositionem. | In quibus uero dictioni- *A* 134ua bus seruandae sint diphtongi, generalis regula nascitur. ET ADIVNCTAE ASPIRATIONES. Pluraliter ponit quia sicut diuersa sunt subiecta, ita (p. 111.23) diuersae sunt indiuidualiter aspirationes quae eis adiacent, cum aspiratio non sit elementum sed potius sonus accidentalis, sicut alibi determinatur. Hic tamen agit de ea ut satisfaciat his qui eam elementum esse putabant, uel quia figura illius qualitatis, scilicet aspirationis, cum figuris elementorum in ordine alphabeti scribitur. Nota hanc propositionem, "'h' non est elementum". Si enim dicamus de qualitate, id est asperitate, quae adiacet 'a' elemento in 'habeo', siue etiam de figura illius qualitatis, scilicet aspirationis, uera est, et tunc 'h' est nomen substantiuum aspirationis uel figurae, et notatur una figura. Si uero de 'a' aspirato dicamus 'ha' non est elementum, uerum est, et ibi est nomen

Alii 504/505 his–putabant] cfr DESBORDES 2007

486 DISCEPTAMUS *suppleui*] *om. A* **487** ORDINATIONE *ex Prisc.*] ordine *A* **490** ordinationem *scripsi*] ordinem *A* **500** sint *scripsi*] sunt *A* **501** Pluraliter *scripsi*] plurariter *A* **507** dicamus *suppleui*] *om. A* **509** h *scripsi*] ha *A* **510** aspirationis *scripsi*] aspiratis *A* **511** nomen *scripsi*] nomen a *A*

adiectiuum 'a' illius elementi secundum quod adiacet ei illa qualitas, et duabus figuris deberet notari sicut 'ha'.

Denique haec omnia possunt dici, "'ha' est figura'", "'h' est elementum", "'ha' est nomen", "'ha' est sillaba" diuersis respectibus. In primo 'ha' est nomen figurae notantis aspirantem qualitatem, in secundo nomen est elementi aspirati, in tertio materiale est impositum nomini aspirati elementi, in quarto est nomen 'a' aspirati secundum quod pro sillaba accipitur ut in 'habeo'. Potest dici quod de ueris elementis praepositiuis hoc dixerit, scilicet de uocalibus aspiratis, quae semper in principio sillabarum inueniuntur et tunc sic legitur, ASPIRATIONES ADIVNCTAE VOCALIBVS uocales recipientes aspirationem IN PRINCIPIO (p. 111.23) etc. Vel legatur de figura aspirationis, quoniam scribendo ponitur in principio sillabae scriptae adiuncta figuris uocalium, quasi probet quod elementa sunt praepositiua, quia ipsae figurae in scriptura sunt praepositiuae, et figuras praepositiuas esse ostendat, quia etiam illa figura praeponitur, quod nullum notat elementum scilicet' 'h', sed appellat figuram illam pluraliter aspirationes, quia pluraliter et diuersis uocibus praeponuntur. ET v. Hoc autem potest dici de elemento uel de figura. (p. 111.25) De elemento sic exponitur, V LOCO CONSONANTIS POSITA, id est 'u' elementum quod est consonans, semper praeponitur. De elemento enim, quia non dicitur proprie, cum uocalis non efficiatur consonans nec consonans uocalis, sed de figura proprie exponitur sic, 'u' figura loco consonantis ponitur 'u' quando representat et consonantem. Eadem enim figura repraesentat uocalem et consonantem. (p. 111.25)

Q ET K SEMPER. Sciendum idem elementum notari his tribus figuris XVII.7 'c', 'q' et 'k'. 'C' uero illius elementi propria figura notat illud indifferenter siue praeponatur siue postponatur. 'Q' figura est inuenta ut notet 'c' elementum praeponi et proferri, ut ante ipsum 'u' et aliam uocalem 'u' positum amittat uim litterae. 'K' dicit autem *Orthographia* superuacuam esse. Cum uero liber dicat 'q' et 'k' in principio sillabarum sem- (p. 111.25)

540/541 K–esse] PRISC., *Gramm.* I.47 (p. 36.3)

---

514 ha $A^{p.c.\ s.l.}$] h $A^{a.c.}$ est[2]] *iterauit A* **516** nomen *suppleui*] *om. A* aspirantem *scripsi*] aspiratem *A* **518** secundum *scripsi*] scilicet *A* **519/520** praepositiuis] *in marg. sin. A* **522** recipientes *scripsi*] respicientes *A* in *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **522** principio *scripsi*] priscri (?) *A* **526** praepositiuas *scripsi*] prepositas *A* **529** v *Hertzius cum r*] enim *A*, en *R Hertzii* **536** et *scripsi*] est *A* **537/538** indifferenter *scripsi*] indiferenter *A* **539** ante *scripsi*] inter *A* **540** uim $A^{p.c.\ s.l.}$] *rasuram habet* $A^{a.c.}$

per poni, 'q' habet hoc ex sua inuentione, 'k' uero tantum ex usu. Nam si ex inuentione hoc haberet, non esset superuacua. Nota 'u' subscribi 'q' figurae, sequente figura uocalis, non ut aliquod notet elementum, ut diximus, sed ut notet sequentem uocalem cum sibilo quodammodo proferendam esse, sicut 'h' figura tantum ideo scribitur ut notet elementa quibus iungitur aspiratione proferenda. Potest legi illud de figuris et de elementis sic, K ET Q, hoc est figurae, PONVNTVR, id est scribuntur, semper IN PRINCIPIIS SILLABARVM, scilicet scriptarum. Vel (p.111.25) elementum secundum quod designatur his figuris duobus et duobus modis in principio sillabae prolatae. Si quis opponat de 'squama' et 'squalidus', | respondemus, quia 's' liquescit in talibus et pro nihilo O p.361b reputatur.

SILLABAE QVOQVE praepositiuae, ut 'prae', intellige 'praepositio', (p.111.26) 'praeter' 'compraehendo' et similia. 'Praemium' componitur a 'prae' et 'imo', 'praeco' a 'prae' et 'cano', 'praetor' a 'prae' et 'eo' uel 'torqueo', 'praedium' a 'prae' et 'dis, disis' ab 'aedes', 'proelium' a 'prae' et 'lis', 'praelum' a 'prae' et 'longum' uel 'lignum'. 'Praelum' enim dicitur lignum illud quo premitur in torculari.

FINALES QVOQVE. Hae in hoc quidem differunt a praepositiuis, quia XVII.7 illae praeponuntur ita tamen quod non sunt in extremitate dictionum, (p.112.3) istae uero tantum in fine sunt. VNDE. Vere in dictione idem inuenies (p.112.5) quia in praepositionibus, et uere in praepositionibus quia inde dicuntur praepositiones. Ab effectu. PRAEPOSITIVA PRONOMINA dicuntur 'ego' (p.112.5-6) 'tu', subiunctiua et relatiua pro eodem accipe 'is', 'idem', 'sui'. Et uocantur subiunctiua et relatiua quia subiungunt et referunt nobis primam cognitionem, sicut praepositiua quia primam cognitionem prae oculis ponunt. NEC NON. Continuatio. Non tantum praedicta praeponuntur (p.112.6) sed etiam uerba quae subiunguntur aliis uel subiungunt alia sibi, unde

---

Prisc. 549 principiis] initio *Hertzius cum MONSdl*, principio *m Hertzii*

Alii 551/553 Si–reputatur] cfr PETR. HELIAS, *Summa* p. 845.83-86: "'Squalor' et 'squama' et quaeritur quomodo ibi praeponitur cum prima sillaba non a *q* sed ab *s* incipiat. Ad quod dupplex est solutio. Quia *s* ante mutam posita plerumque in metro liquescit et ita in praedictis habet liquescere. Vel aliter..."

---

544 ut] *s.l. A* **555** praeter *scripsi*] propter *A* **557** ab *scripsi*] a *A* **559** quo *scripsi*] quod *A* **560** praepositiuis *scripsi*] prepositis *A* **569** subiungunt *scripsi*] subiungi *A*

etiam dicuntur 'subiunctiua' et uere ab ordinatione acceperunt nomen quia non a significatione. Et hoc est ibi, 'QVAE' etc. 'MAGIS' electiue ponitur. QVOMODO. Continuatio. Verba subiunctiua | non habent nomen a significatione quomodo uerba imperatiua et optatiua habent nomen a significatione. Et probat illud de uerbis quia pronomina dicuntur relatiua propter significationem. Ideo dicuntur imperatiua uel optatiua a demonstratione, quia uerba in hoc quod sunt optatiua et imperatiua significant imperationem uel optationem simul cum actione sua, sed subiunctiua numquam sub disiunctione, rem scilicet aliquam in rebus ponunt, immo in quantum ad ordinem partium orationis nomen habent, quia sic sibi subiungunt alia uerba, ut ibi "cum faciam uitulam pro frugibus ipse uenito", uel subiunguntur aliis, ut "lege ut discas". (p.112.7) (p.112.8) *A* 134ub

QVANDO ANTECEDENTIA. Ea oratio quae dicitur antecedens semper praeponitur, consequens uero semper naturaliter supponitur, hoc ibi QVANDO ANTECEDENTIA, ostendit esse ueram, et quia in consequentia nihil per se uerum est, scilicet nec antecedens nec consequens, ex ui consequentiae addit, ita dicens VERA ESSE antecedentia SI FVERINT CONIVNCTA SEQVENTIBVS, quod est dicere, tota illa oratio uera est. Et ne quolibet modo coniuncta intelligantur, subdit recte tantum coniuncta DVM ANTEPONVNTVR CONSEQVENTIBVS illud, et hoc est, PER CONIVNCTIONEM ORATIONVM PRIMAM, id est ut intelligamus iuncta illis consequentibus per coniunctam primam orationem. Prima, dico, quantum ad uim significationis etiam si postponatur in prolatione. Vel PER PRIMAM CONIVNCTIONEM, id est simul cum alia quae antecedens iungat cum consequens. XVII.8 (p.112.9) (p.112.9) (p.112.10) (p.112.10-11)

SI ENIM. Vere si quid proprie est antecedens praeponatur consequenti, uera est consequentia, quia si postponatur non est uera. A contrariis. Et hoc est, SI ENIM etc. NON ENIM. A parte est ostensio. NAM POTEST. Ab opposito. Nota Priscianum haec proprie uocare antecedentia et conse- (p.112.12) (p.112.12) (p.112.12) (p.112.13)

580/581 cum–uenito] cfr VERG., *Aen.* 3, 7 *ex* PRISC., *Gramm.* XVI.4 (p. 95.22) et XVIII.79 (p. 241.7)

Prisc. 591 ORATIONVM] orationis *Hertzius*

---

574 illud *scripsi*] ideo *A* **585** ANTECEDENTIA *ex Prisc.*] ancs *A* **587** ESSE *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **594** alia *scripsi*] aliam *A*

quentia quibus non ualet conuersio per positionem ante. Aliter quippe non diceret praepositiua quae praeponuntur et consequentia quae consequuntur, scilicet si conuersio de utroque in alteram fieri posset.

⟨De diuisione et coniunctione partium⟩

ELEMENTVM. Aliam dat similitudinem, scilicet quod elementa diui- XVII.8
duntur et sillabae et dictiones et orationes. ELEMENTVM dicit unum (p. 112.14)
non secundum essentiam sed SILLABICO MODO quia illud tempus quod (p. 112.14)
est in uno elemento, id est duo tempora diuiduntur in duo elementa, id est attribuuntur duobus elementis, quod exponit cum dicit CONTEMPLATIONE TEMPORVM, quod est dicere, loco producti elementi quod (p. 112.14–15)
duo habet tempora ponuntur duo correpta. LONGA ENIM. Commenda- (p. 112.15)
tio exempli. Vel in parte probat quod elementum diuersum sit in praemisso exemplo, quia hic scilicet longa uocalis diuisa est in duabus breuibus. SED ETIAM. Non solum longum elementum diuiditur in duo (p. 112.17)
breuia, SED ETIAM DVO breuia IN VNVM, hoc est una uocalis longa duo habens tempora ponitur loco duarum breuium duo tempora tantum habentium, tempora quae erant in duabus breuibus uni dantur elemento, ut TIBICEN PRO TIBIICEN. 'Tibia' enim 'a' mutauit in 'i' et addita (p. 112.17)
'cen' facit 'tibiicen' secundum regulam ut 'tibia' 'tibicen'. VNDE. Propositionem ponit sub illatione, quasi dicat, uere tempora duarum breuium transferuntur in unum elementum in 'tibicen', quia 'tibicen' producit 'i' penultimam. Ab effectu. 'Tibicen' dico solum ex simul compositis, id est ex his quae componuntur a 'cano -nis' et aliquo instrumento ut 'cornicen' etc. Nota in 'biunae' non posse dici quod duae breues coeant in unam longam, quia 'u' in 'unus' unde componitur semper longa est, sed dimissa consideratione temporum dicimus hoc tantum esse exemplum, ubi una uocalis ponitur pro duabus, uel forsan in 'biunae' 'u' corripitur.

SILLABA QVOQVE. Quod dicit sillabam in duas diuidi sillabas non est XVII.8
intelligendum quantum ad essentiam, sed quod loco unius ponuntur (p. 112.19)
duae, ut 'aulai' trisillabicum dicitur pro 'aule' disillabico et 'siluae' trisillabicum pro 'siluae' disillabico.

601/602 consequuntur *scripsi*] consecuntur *A* **605** dicit unum] *ut lemma indicauit A* **612** scilicet *scripsi*] scilicet quod *A* **614** breuia] *ut lemma indicauit A* **617** pro tibiicen] *lemma non indicauit A* **618** VNDE] *lemma non indicauit A* **621** Tibicen] *iterauit A* **624** u *suppleui*] *om. A*

EST ENIM. Vere 'siluae' oportet hic accipi trisillabicum quia hic, scili- XVII.9
cet NVNC MARE, NVNC SILVAE, est dimidietas uersus pentametri, id est (p. 113.1)
per quinque pedes facti, et quia posset illa dimidietas uersus esse spon- (p. 112.23)
daica et sic esset 'siluae' disillabicum, addit dimidietas, dico, heroice, id
est dactilica, scilicet facta per dactilos. Dactilus fuit inuentus ad descri-
bendum per eum facta heroum, et inde dicitur heroicum, hoc est quod
dicit hoc metrum, scilicet NIVESQVE DEDVCVNT IOVEM. IAMBICVM, id (p. 112.23)
est constans ex iambicis licet habeat spondeum, et tale, inquam, quod (p. 113.1)
est IAMBICVM DIMETRVM, quod illi quattuor pedes, eo quod ueloces
sunt, accipiuntur pro duobus, est iunctum PENTHEMIMERI, id est
medietati uersus quinque pedum. SED ETIAM. Non solum una sillaba (p. 113.1)
diuiditur in duas, SED ETIAM DVAE COEVNT IN VNAM, id est loco dua-
rum ponitur una sillaba. AERIPEDES est compositum ex 'aere' et 'pede', (p. 113.5)
et ita dicitur ille qui uolat per aerem. SED ETIAM. Non solum elemen- (p. 113.6)
tum et sillaba diuiduntur et coniunguntur, sed dictio modo | diuiditur *O* p. 362a
modo coniungitur. Inde exemplificatur dictio diuisa, interponendo ali-
quid remanet dictio, quod patet per SEPTEMTRIONI. Potest etiam inter- (p. 113.9)
dum esse oratio, ut "RES FELIX PVBLICA". 'ARGILETVM' una dictio accepta (p. 113.6)
significat locum ubi Argus occisus fuit uel quodlibet locum poenae. (p. 113.11)

ORATIONIBVS. Excursus est. Ostendit enim idem in orationibus XVII.9
quod prius in elementis, sillabis, dictionibus, quod | aliquando diuisae (p. 113.11)
orationes iunguntur in unam, aliquando una in multas diuiditur. Con- *A* 135ra
iunctio uero fit per coniunctiones appositas ut hae duae "homo est"
"animal est" fiunt una per 'si' coniunctionem, cum dico "si homo est,
animal est", subtractae uero coniunctiones dissoluunt unam orationem
in multas ut ibi ALII NAVALIBVS etc. Littera sic legitur. EST, id est con- (p. 113.19)
tingit, QVANDO CONIVNCTIONES ACCIDENTES, id est adhaerentes et con-
iunctae, CONIVNGVNT etc. (p. 113.12)

---

633 NVNC–SILVAE] HOR., *Ep.* 13.2 **648** SEPTEMTRIONI] cfr VERG., *Georg.* 3, 381
657 ALII NAVALIBVS] VERG., *Aen.* 4, 593

---

640 DIMETRVM] *lemma non indicauit A* **643** SED–VNAM] *lemma non indicauit A*
647 exemplificatur *scripsi*] exemplificat *A* **647** diuisa *scripsi*] diuersa *A* **651**
ORATIONIBUS $A^{p.c.}$] omnibus $A^{a.c.}$ **653** unam *scripsi*] una *A* **657** EST] *lemma non indicauit A*

LITTERAE. Alia similiter. 'TEVCER' dicitur in uetere usu pro 'Teucre' (p. 114.2)
quod dici deberet secundum nominatiuum quod est 'Teucrus'. 'DIS- (p. 114.1)
PLICINA' secundum Tullium dicimus quando aliquem uituperare pos- (p. 114.3)
sumus, pro 'disciplina'. In 'PLEBIS TRIBVNVS' notatur transmutatio quia (p. 114.3-4)
nominatiuus praeponendus esset genitiuo, ut in 'publica res', quia sub-
stantiuum debet praecedere adiectiuum. ORATIONES QVOQVE. Item (p. 114.4-5)
excursus.

⟨Plenum uoce uel sensu⟩

PRAETEREA. Ostendit aliam similitudinem inter elementa et dictio- XVII.10
nes, hanc scilicet quod sicut sunt quaedam elementa quae per se et sine (p. 114.9)
coniunctione aliorum elementorum plenam uocem faciunt, ut uocales,
quaedam uero quae non faciunt, ut consonantes, eodem modo sunt
quaedam dictiones quae sine coniunctione aliarum habent certam
significationem, ut nomina, uerba, pronomina, participia et quaedam
aduerbia, quaedam uero sunt quae sine aliis non habent certam signifi-
cationem, ut praepositiones et coniunctiones. Quas non negamus signi-
ficare, cum sint partes orationis et omnis pars orationis significet, scili-
cet dictio, sed dicimus eas non habere certam significationem, VT
PRAEPOSITIONES. Significant enim habitudines quasdam in illis rebus (p. 114.18)
cum quarum significationibus iungantur et tunc easdem res quoquo-
modo, et determinatur incerta significatio earum per uoces ei additas.
Littera sic legitur. PRAETEREA, id est praeter praedictas similitudines, (p. 114.9)

Alii 661/662 Displicina] cfr FREDBORG 1988a, p. 232.30 ad *Rhet. ad Her.* 1.6.10 **663/665** In–adiectiuum] cfr PETR. HELIAS, *Summa* p. 804.59 sq.: "Iure praemittitur adiectiuum ut suspensus animus auditoris expectet substantiui adiunctionem et ita demum rem substantiui cum sua determinatione simul intelligat" **667** Plenum–sensu] cfr ROSIER-CATACH 2003c, p. 72 **678/680** Significant–additas] cfr WC2 f. 89rb, ad PRISC., *Gramm.* XVII.10 (p. 114.20): "'In' significat urbem et sic de alia. Sed ista expositio nobis non placet, quia tunc idem significaret /89ua/ in his constructionibus 'in urbem' et 'in urbe' ut (cum *ms*) accusatiuus et ablatiuus eandem rem significa⟨re⟩nt, sed hic uariatur significatio illius praepositionis teste Prisciano. Dicimus ergo quod praepositio non significat idem quod et dictio cui adiungitur, sed ex adiuncto illius habet significare aliquod accidens, ut cum dua accidentia sunt 'ad locum' et 'in loco' quae sunt species 'ubi'"

---

660 TEVCER *scripsi*] theucer *A*, *lemma non indicauit A* usu *suppleui*] *om. A* **661** Teucrus *scripsi*] theucrus *A* **661/662** DISPLICINA] diplicinam, *lemma non indicauit A* **663** PLEBIS TRIBVNVS] *lemma non indicauit A* **671** quae *suppleui*] *om. A*

ista quidem QVEMADMODVM alia elementa quae faciunt per se uocem, id est sine coniunctione aliorum elementorum, et ea sunt VOCALIA, alia sunt quae NEQVEVNT PERFICERE VOCEM SINE VOCALIBVS, et illa sunt consonantia, SIC ETIAM ANIMADVERTIMVS, id est intelligimus, IN DICTIONIBVS, id est secundum eandem rationem, inter dictiones QVASDAM PER SE, id est sine coniunctione aliarum, ESSE DICENDAS, id est significationem habere, non dico ueri neque falsi neque perfectae orationis, sed tantum certam significationem, ut uerba per se habent certam significationem quod, cum in omni uerbo appareat, maxime patet in VERBIS IMPERATIVIS. Et non solum uerba habent certam significationem sed etiam pronomina. Et hoc est, VEL, id est et, in NOMINIBVS ET PRONOMINIBVS. Hoc patet in nominibus et pronominibus, dico, SAEPE VOCATIVIS, id est uocatiuos habentibus, quia uocatiuos non semper pronomina habent, et etiam aduerbia habent certam significationem, et hoc maxime patet in illis quae solent adici actionibus uel orationibus. (p. 114.12) (p. 114.12) (p. 114.13) (p. 114.13)

ALIAE VERO. Quaedam dictiones sunt quae per se habent certam significationem ut praedicta, sed sunt ALIAE DICTIONES quae per se non POSSVNT PROFERRI, ad perfectionem scilicet sensus, id est non habent certum sensum sine aliis partibus orationis, quae aliae partes imitantur in hoc uocales. Quia sicut uocales iuuant consonantibus ad plenam uocem faciendam, hae aliae partes orationis iuuant praepositiones et coniunctiones ad habendam certam significationem. EAE ETENIM. Probat a repugnantibus quod praepositiones et coniunctiones sine aliis non habent certum sensum, si tantum coniunctae cum aliis significant, id est habent certam significationem et per se non. Tunc illatio est. Assumptio est ibi EAE ETENIM etc. XVII.10 (p. 114.15) (p. 114.17–18) (p. 114.18)

ITAQVE. Probat sub illatione quod praepositiones et coniunctiones coniunctae aliis certam habent significationem quia SIGNIFICATIO EARVM VARIATVR AD VIM, id est secundum significationem aliarum dictionum coniunctarum eis, ut patet in 'in' praepositione, quae ALIVD SIGNIFICAT, ut cum dico 'in urbem', proprietatem scilicet quandam adiacentem urbi, secundum quod aliquis tendit ad eam ut ad locum, XVII.10 (p. 114.20) (p. 114.20) (p. 114.21)

---

686 secundum–rationem *scripsi*] significatione *A* **687** ESSE] *lemma non indicauit A* **693/694** SAEPE VOCATIVIS] *lemma non indicauit A* **695** etiam *scripsi*] etiam id est *A* **696** actionibus *scripsi*] actus *A* **696** uel *suppleui*] *om. A* **698** ALIAE VERO] *lemma non indicauit A* **711** AD VIM] *lemma non indicauit A* **713** ut] *s.l. A*

aliud significat cum dico 'in urbe', scilicet habitudinem quandam inhaerentem urbi secundum quod aliquis est in ea ut in loco. 'In' significat etiam ipsam urbem quodammodo. Locus est ab effectu. Secundum seriem sic infert a causa quia praepositiones et coniunctiones significant tantum cum aliis coniunctae.

⟨*Sensus perfectae orationis*⟩

ITAQVE SIGNIFICATIO etc. | Potest aliter dari praemissa similitudo inter elementis et dictionibus hoc modo, quod sicut quaedam elementa per se faciunt uocem, quaedam sine aliis hoc non habent, ita quaedam dictiones per se dictae habent sensum perfectae orationis, ut quaedam uerba, sicut 'lego -gis', quia sine alicuius coniunctione intelligo per 'lego' "ego lego", et per 'legis' "tu legis". Dicet inde Priscianus in sequenti quod si 'ego' et 'tu' addantur, superfluum erit nisi propter discretionem uel propter excellentiam. Et quod quaedam uerba habent sensum perfectae orationis patet in imperatiuis. MAXIME ideo dicit quia cum secundis imperatiuis personis raro iungitur aliquid pronomen, cum aliis frequentius. Ideo dixi 'quaedam uerba', quia infinitiuus per se non habet sensum perfectae orationis. Similiter quaedam nomina per se habent sensum perfectae orationis, ut nomina uocatiui casus. Quando enim audio 'Willelme', intelligo ex natura uocatiui 'ueni' uel 'audi' uel aliquid huiusmodi.

XVII.10 (p. 114.20) *O* p. 362b

(XVII.17 p. 118.14-16)

Alii 717/719 Secundum–coniunctae] cfr ROSIER-CATACH 2003c **734/735** Quando–huiusmodi] cfr introduction above and WC2 f. 89rb, ad PRISC., *Gramm.* XVII.10 (p. 114.13): "Si enim dicam 'Willelme', hunc intellectum facio 'W. (*lege* Willelme) audi'"; f. 92ub ad PRISC., *Gramm.* XVII.17 (p. 118.13): "Vt 'ego W. scribo'", cfr JEAUNEAU 1960, p. 216-217 with further references; cfr KNEEPKENS 1978, p. 116, n. 27, *B* f. 9rb and *O* p. 362b: "Quando enim audio proferri 'Fulco' uel 'Herberte', illud intelligo 'Fulco ueni uel audi'"; *B* f. 20rb and *O* p. 385a: "Quandoquidem per se posita (*sc.* pronomina) ad absentes quod deberet subaudiri, sunt infinita; ergo scribentes praeponunt (] -tur *B*) rationabiliter nomina quibus postposita pronomina certiorem habent significationem, ut si scriberem alicui absenti 'ego tibi mando' nullam haberent pronomina certitudinem. Si autem dicis 'Fulco fratri suo W. salutem', post ea subdas 'ego tibi mando', tunc pronomina respiciendo ad praeposita (]positi *B*] nomina habent demonstrationem'"; *H* f. 38ra: "Obliqui enim aliquo modo poterant construi cum prima et secunda persona sic, 'misereor Widonis', 'misereris Widonis' licet transitiue in tertia persona. Sed nusquam posset recte dici 'Wido misereor', 'Wido misereris' sine adiunctione pronominis"; *H* f. 38rb: "Videtur falsum esse quod dicit quod uocatiua et substantiua non sociantur nisi nominatiuis, cum congrue dicatur 'Petre adesto' uel 'Petre uocaris' uel 'uocare'"

715 significat *scripsi*] significet *A* **729** MAXIME] *lemma non indicauit A* **733** sensum] *s.l. A*

Similiter quaedam aduerbia habent sensum perfectae orationis, ut ea quae solent adici actui aut orationibus. Vt si aliquo loquente quis dicat 'bene!' 'recte!', subintelligo 'loquitur', et sic plenus est sensus. Quaedam uero dictiones sunt quae per se non habent perfectae sensum orationis, ut praepositiones et coniunctiones, et nomina et pronomina et participia nisi in uocatiuis casibus uel nisi reddantur ad aliquam interrogationem. Littera se habet ad hanc sententiam sicut ad primam, et sunt quaedam ibi quae melius uidentur sequi primam sententiam ut quaedam de aduerbiis, quaedam uero quae secundam, ut illud ALIAE VERO DICTIONES. | (p. 114.15)

CONIVNCTIONES QVOQVE. Per hoc quod dicit CONIVNCTIONES DINOSCVNTVR si sint COPVLATIVAE uel DISIVNCTIVAE uel ex adiunctione eorum quibus in oratione iunguntur, ostendit quod per se non habent certam significationem. Et sic bene ualet ad propositum quod dicit de coniunctionibus. NEC NON. Continuatio. Non est mirum si una species pro alia ponitur sub eadem parte orationis sicut disiunctiua pro copulatiua, CVM ETIAM ALIAE partes, id est dictiones, sub diuerso genere locatae ponuntur pro aliis non sub eadem orationis parte positis, ut coniunctiones pro aduerbiis. NEQVE ID, quasi dicat quod aliae pro aliis ponuntur, id est commutatione earum, nisi POSSVMVS nisi ex adiunctione, id est ex illis quibus ista coniunctione copulantur. Et inde exemplificat 'perpulcrum', duae partes sunt et significationem 'pulcer' intensam 'per' reddit, cum pro 'ualde' accipitur.

A 135rb
XVII.11
(p. 114.22)
(p. 115.10)
(p. 115.10-11)
(p. 115.11)

⟨*De ordinatione partium orationis*⟩

SOLET QVAERI. Dixit quidem in prologo quod dictiones apte erant ordinandae ut facerent rectam constructionem sicut litterae ad faciendas sillabas et sillabae dictiones. Et ostendit in multis similia esse litterae, sillabae, dictiones, orationes in constructione. Et secundum hoc praepositiue lege litteram, incipiens RESTAT IGITVR, et sic infert a causa, quia ostensae sunt similitudines inter elementa, sillabas et dictiones. IGITVR RESTAT TRACTARE DE DICTIS SVPRA, id est quae dictiones apte iungantur in constructione. ET PRIMVM, scilicet antequam de constructione dicamus, tractandum est DE ORDINATIONE PARTIVM ORATIO-

XVII.12
(p. 115.20)
(p. 115.22)
(p. 115.22-23)

---

737 adici *scripsi*] addici *A* **737** aut orationibus *scripsi*] a. con. *A* **744/745** ALIAE–DICTIONES] *lemma non indicauit A* **750** coniunctionibus *scripsi*] coniunctis *A* **755** id] *iterauit A* **755** POSSVMVS $A^{p.c.}$] posse $A^{a.c.}$ **768** tractandum est] *ut lemma indicauit A*

NIS, non qualiter in constructione ordinentur sed qua ratione in trac- (p. 115.23)
tatu *De Octo Partibus* positum est nomen ante uerbum, uerbum ante participium, et sic de aliis.

Sed quaeritur cur de ordine quem in tractatu de partibus orationis habuit in hoc tractatu rationem reddit. Ad quod respondemus hoc ideo fieri ut ostendat quod si ordine debuerunt tractari cum dudum ageretur de eis, multo magis in oratione perfecta non confusa, sed recta ordinatione debent poni, quod etiam ualet ad operis commendationem. Praemittit causam quare de ordinatione partium orationis agat, scilicet quia SOLET QVAERI CAVSA ORDINIS ELEMENTORVM, sicut solet quaeri DE ORDINATIONE CASVS, quare scilicet nominatiuus casus aliis praeponatur, (p. 115.21)
ET TEMPORVM quare praesens ante alia, ET GENERVM quare masculinum ante alia uel actiuum ante alia. Et non mirum si quaeratur de ordine horum, quia SOLET QVAERI CAVSA ORDINIS ELEMENTORVM in alphabeto, (p. 115.20)
QUARE 'A' ANTE 'B' etc. Et quia ita solet quaeri de ordine, IGITVR RESTAT TRACTARE DE SVPRADICTIS ET PRIMVM DE ORDINATIONE PARTIVM ORAtionis. (p. 115.22–23)

Vel secundum seriem potes legere litteram ut sit alia similitudo inter elementa et dictiones in hoc, quod sicut in elementis SOLET QVAERI CAVSA ORDINIS ELEMENTORVM, scilicet QVARE in alphabeto 'A' ponitur ANTE 'B', quod nos tamen negligimus in praesenti, sic etiam solet (p. 115.20)
quaeri de ordine dictionum. Et ubi debet dicere hoc, scilicet de ordine dictionum, aequipollenter dicit SOLET QVAERI DE ORDINATIONE CASVVM, GENERVM etc., et de ordine ipsarum partium orationis, scilicet (p. 115.21)
quare nomen ante uerbum ponatur in constructione, uel potius in ordine tractatus, ut in *Magno Prisciano* prius agitur de nomine quam de uerbo, et sic in aliis.

---

770 De–Partibus] sc. Priscianus maior, cfr *supra* f. 133ra ad PRISC., *Gramm.* XVII.1

Prisc. 779 CASVS] casuum *Hertzius*

---

769 qua ratione *scripsi*] graditione *A* **770** uerbum[1] *scripsi*] aduerbium *A* **770** uerbum[2] *suppleui*] *om. A* **774** *post* ageretur] in oratione *scripsit deleuitque A* **777** ordinatione *scripsi*] oratione *A* **778** ELEMENTORVM *ex Prisc.*] moe *A* **780** et TEMPORVM] *lemma non indicauit A* **780** ET GENERVM] *lemma non indicauit A* **783** QUARE–B] *lemma non indicauit A* **787** in[2]] *s.l. A* SOLET–ELEMENTORVM] *lemma non indicauit A* **788** QVARE] *lemma non indicauit A* **788** A] *lemma non indicauit A* **789** ANTE B] *lemma non indicauit A* **790** debet $A^{p.c.}$] debet poni $A^{a.c.}$ **792** CASVVM *ex Prisc.*] caus. *A*

RESTAT IGITVR. Hic finitae sunt omnes similitudines, quibus probauit aptum ordinem dictionum seruandum esse ad congruam constructionem, quibus finitis accedit ad ipsas constructiones, et sic infert a causa, quia posui plenam similitudinem inter elementa, sillabas, dictiones, IGITVR RESTAT TRACTARE DE SVPRADICTIS, id est de constructionibus perfectis, de quibus in prologo agere promisi. Sed quia ordine quodam de constructione est tractaturus, scilicet prius de constructione nominis, postea de uerbi, deinde ceterorum, ne forte ibi quaereretur causa tractatus illius et tunc oporteret eum interrumpere constructionem, ideo prius exponit causam hic de ordine partium orationis, post quare eo ordine de constructione partium orationis, quam tractaturus est, tractare uelit. Et hoc est quod dicit, ET PRIMO DE ORDINATIONE PARTIVM ORATIONIS. XVII.12 (p. 115.22)

QVAMVIS ENIM QVIDAM. Hic aggreditur illos qui dicebant non esse seruandum ordinem in tractandis partibus orationis, quos confutando partem suam corroborat et opus commendabilius reddit. | Continuatio. Dixi me tractaturum de ordine partium orationis, quamuis QVIDAM dicunt non opus, id est non esse conueniens, QVAERERE, id est quaestionem facere uel soluere, DE HVIVSMODI REBVS, id est de ordine partium, quam rem dicendo quaeritur, SVAE IMPERITIAE, id est non se consolari et defendere ab ignorantia, ne dicantur imperiti cum hoc ignorarent. SVSPICANTES, id est falso opinantes, POSITIONES ORDINATIONVM, id est ordinationem rerum conuenienter positarum esse, FORTVITAS, id est casu et sine aliqua ratione fieri. XVII.12 (p. 115.23) O p. 363a (p. 116.1)

SED QVANTVM. Ostendit sequi inconueniens ex concessione eorum qui negant in talibus ordinem seruandum, sic argumentans, si in tractandis partibus ordo non est seruandus ex natura ordinis secundum illos ubi magis uidetur, igitur in nullis. A maiori. Vel ita. Si in tractandis partibus ordo non est seruandus ex natura ordinis, ergo nusquam ex natura ordinis, quod uidelicet ipsi concedebant nullam esse naturam ordinis. Continuatio. Ipsi dicunt ordinem non esse, sed male, quia QVANTVM AD OPINIONEM, id est falsam existimationem, EORVM EVENIT, XVII.12 (p. 116.1)

Prisc. 807 PRIMO] primum *Hertzius* **809** ENIM] *om. Hertzius* **814** HVIVSMODI] huiuscemodi *Hertzius*

---

807 est[1] *suppleui*] *om. A* **815** quam rem *scripsi*] qua re *A* **817** POSITIONES ORDINATIONVM] *lemma non indicauit A* **827** QVANTVM–OPINIONEM] *lemma non indicauit A* falsam *scripsi*] falsam esse *A*

id est sequitur inconueniens, scilicet GENERALITER NIHIL ACCIPI, id est nullam rem fieri PER, id est secundum, ordinem. NEC CONTRA. Infert (p.116.2)
aliud inconueniens | ex praemisso, quod cum contingat per eorum *A* 135ua
concessionem nihil fieri per ordinem, eueniet etiam nec peccare contra ordinem, id est nullum ordinem ab aliquo fieri, quia si nihil fit per ordinem, etiam nihil mali fit per ordinem, quod AESTIMARE, scilicet NON PECCARI CONTRA ORDINATIONEM, STULTUM est, non parum, sed
PENITVS, id est ita quod non possunt suam defendere stultitiam. (p.116.3)

SI AVTEM. Continuatio. Stulti est nusquam seruari ordinem quod (p.116.3)
secundum illos euenit, unde si illi recognoscentes se esse confusos CONCEDANT ORDINATIONEM ESSE inquirendam, id est in aliquibus aliis rebus, NECESSE ETIAM ut in OMNIBVS concedant, et hoc ex natura ordinis. SIC ERGO. Infert a toto, quasi dicat, si ordo est seruandus in omni- (p.116.5)
bus quae a philosophis tractantur, igitur seruandus est cum tractatur de partibus orationis ut de incomplexis. Et cum dictiones in oratione locantur, alterum horum ponit sub similitudine alterius, cum dicit
SICVT ORATIO REDDITVR PERFECTA APTA ORDINATIONE DICTIONVM SIC (p.116.5–7)
ET PARTES ORATIONIS SVNT TRADITAE A DOCTISSIMIS ARTIVM SCRIPTORIBVS APTA ORDINATIONE, id est apte et rationabiliter ordinatae sunt in suo tractatu. CVM PRIMO. Vbi dicit quod PRIMO NOMEN, SECVNDO (p.116.7)
VERBVM posuerunt, habemus nomen et uerbum ante alia omnia posita, sed tamen distincte ne eiusdem dignitatis uideantur utraque insimul posita.

⟨De perfecta oratione secundum grammaticos uel dialecticos⟩

QVIPPE. Prius ostendit de nomine et uerbo insimul, quod ante XVII.12
omnia alia recte ponantur, demum ostendit quare ante uerbum nomen. (p.116.7)
Considerandum est quomodo Priscianus dicat sine nomine et uerbo

---

Prisc. 833 AESTIMARE] existimare *Hertzius* **840** SIC ERGO] sicut igitur *Hertzius*

Alii 851 De–dialecticos] cfr ROSIER-CATACH 2003b, p. 213-224

---

828 id est *suppleui*] *om. A* **833** AESTIMARE] *lemma non indicauit A* **834/836** NON–STVLTVM] *lemma non indicauit A* **834** ORDINATIONEM *ex Prisc.*] ordinem *A* **836** Stulti *scripsi*] stultis *A* **838** inquirendam] *ut lemma indicauit A* **844** DICTIONVM *ex Prisc.*] d. dictionum *A* **845** A DOCTISSIMIS *ex Prisc.*] ai d.o. *A* **849** uideantur *scripsi*] uidentur *A*

non esse perfectam orationem. De uerbo patet quod sine eo non est perfecta oratio, sed sine nomine uidetur posse fieri, quando participium iungitur uerbo, ut si dicam "legens disputat" perfecta uidetur esse oratio. Perfectum enim sensum uidetur generare. Contra quod dicitur quod illa oratio non est perfecta oratio secundum grammaticos. Omne enim participium est in ui adiectiui, et grammatici non ponunt adiectiuum in constructione sine suo substantiuo apposito uel subintellecto. Igitur secundum eos non est perfecta oratio "legens disputat", secundum dialecticos est perfecta. Item quaedam oratio perfecta est secundum grammaticam, non tamen secundum dialecticam, ut cum ad interrogationem redditur simplex uerbum uel nomen.

Pronomen item uerbo iunctum facit perfectam orationem, quod ipse auctor in sequenti determinat dicens NON TAMEN DICO etc., quare sic intelligendum est, nulla oratio est perfecta sine nomine et uerbo uel sine eo quod ponitur pro nomine, scilicet sine uicario nominis.

Dicunt quidam perfectam esse hanc orationem, scilicet "homo legens", quia 'legens' quod est cum tempore significat lectionem in praesenti inesse, et ideo determinant non fieri perfectam orationem sine nomine et uerbo uel sine uicariis eorum, participium enim uicarium uerbi, sicut pronomen nominis. Sed frustra hoc dicunt propter participium, cum participium per se iunctum nomini non magis per-

---

867 NON–DICO] PRISC., *Gramm.* XVII.13 (p. 116.19)

Alii 855/856 De–oratio] cfr ROSIER-CATACH 2004, p. 65 n. 12 **856/858** sine– oratio] cfr *ND* V, on PRISC., *Gramm.* XVII.18 f. 144ub-145ra: "'Legens proficio' pro 'lego et proficio' licet una ponatur pro alia, eo quod sensus unius quodammodo per aliam / 145ra/ innuitur (imitatur *ms*), non tamen dicemus quod quicquid habeat una habeat et alia. Illa enim oratio que est 'lego et proficio' multiplex est, ettamen 'ego legens proficio' bene est una etc. Licet m⟨agister⟩ A⟨nselmus⟩ dicat secundum quosdam eam posse accipi tam multiplicem quam unam. Dicunt enim 'legens' uel posse accipi determinationem subiecti et tunc est una, uel praedicatum et tunc est multiplex. Volunt enim in 'ego legens proficio' habere sensum propositionis, sed numquam debet per se proferri". The discussion is echoed elsewhere, cfr Master An. and master W. in the Sententiae I appended to the *Glosulae Maior* in Ms Vatican Lat. 1486, in FREDBORG 1977, p. 39 **862** Igitur–eos] cfr ROSIER-CATACH 2003a, p. 154-55 **870/871** Dicunt–legens[1]] cfr ROSIER-CATACH 2003a, p. 154-55, et ROSIER-CATACH 2004, p. 6 n. 12

---

869 eo *suppleui*] *om. A*

fectam reddat orationem quam adiectiuum iunctum substantiuo, ut "homo albus", uel infinitiuum iunctum nomini, ut "homo legere". PAENE dicit propter coniunctionem quae non est in ista oratione.

ERGO etc. Et quia nulla est perfecta oratio sine nomine et uerbo, ergo si nomen et uerbum ab ista subtrahantur, non remanet perfecta. A toto. XVII.13 (p. 116.13)

Quaeri potest an in oratione quae est in libro, subtractis tantum nomine et uerbo, utrum pronomen quod ibi remanet aliquid significet. Si nihil dicimus significare, cum ibi non habeat uim pronominis demonstratiui uel relatiui, quid est quod dicimus pronomen iunctum uerbo sine nomine perfectam orationem facere. | Si autem significet, O p. 363b uel substantiam uel aliud. Si substantiam, hoc enim conceditur, tunc bene sine nomine iunctum uerbo perficit orationem. Facit enim idem quod nomen significans substantiam. Sed Priscianus orationem quae continet 'idem' sine nomine et uerbo dicit esse imperfectam.

Ad quod respondendum 'idem' ibi significare substantiam cum sit pronomen. Quod si inferat, ergo iunctum cum uerbo perficit orationem, respondemus non sequitur. Deest enim illi quod pronomen debet habere ad perficiendam orationem, scilicet nomen ad quod referatur, quod nec ibi ponitur nec subintelligitur. Simili enim ratione posset dici perfecta oratio "hominem uenit", cum 'hominem' quod significat substantiam hic iungatur uerbo. Sed non est. Nam licet 'homo' significet substantiam, deest tamen ei accidens quod debet habere nomen ad perficiendam intransitiuam orationem cum uerbo, scilicet ut sit rectus, id est nominatiuus, casus. Nam cum desit huic pronomini 'idem' proprietas quam debet habere ad perficiendam orationem cum uerbo, scilicet nomen ad quod referatur, non perficit per se orationem. Cum dicit CECIDIT, aduerbium aufert quod erat in compositione. (p. 116.19)

⟨De ui nominis in pronomine⟩

NON TAMEN. Quamuis dixerim quod sine nomine et uerbo nulla est perfecta oratio, tamen pronomen iunctum uerbo perficit orationem, et hoc dicit aequipollenter. TVNC ENIM. Commendatio exempli, quasi XVII.13 (p. 116.19) (p. 116.21)

---

881 Quaeri–libro] sc. "Idem homo lapsus heu hodie concidit"; cfr PRISC., *Gramm.* (p. 116.11-12)

---

882 utrum *scripsi*] uel *A* **887/888** idem quod] *s.l. A* **890** respondendum *A*$^{p.c.\ s.l.}$] responde *A*$^{a.c.}$

dicat, bene dico quod "ego ambulo" est perfecta oratio, quia TVNC, id est in ea constructione, est perfecta oratio, id est oratio perfectum sensum generans, quando in ipsa oratione PRONOMEN SVMATVR LOCO (p. 116.21-22)
910 NOMINIS CONSTAT | PERFECTA ORATIO, quando hoc fit ostendit cum *A* 135ub
subiungit ET CVM VIM COMPLEAT, id est plene ostendat ipsum pronomen uim nominis in oratione, id est constructione. Nota quid sit in pronomine uis nominis. Sunt enim pronomina quae plenam uim nominis habent in constructione, quaedam uero non. Relatiua non
915 plenam uim nominis per se habent quia semper apponi oportet uel subintelligi nomen ad quod referantur. Aliter non erunt relatiua. Demonstratiua uero plene complent uim nominis quia sine adiumento nominis per se demonstrant substantiam. Vel implent uim nominis quia significant uim actionis et passionis sicut nomen.

920 QVANDO AVTEM. Quia dixerat quod quando pronomen accipitur XVII.13
loco nominis facit perfectam orationem, ne quis expectaret, modo dici (p. 116.23)
quando pronomen accipitur per se loco nominis, ita scilicet ut plenam uim nominis habeat sine ope alterius, promittit se hoc dicturum in
sequenti. PER SE ideo dicit quia pronomen cum nomine iunctum ut (p. 116.23)
925 IDEM HOMO HODIE etc. uel cum alia uoce iunctum ut "iste idem hoc fecit" posset poni loco nominis.

ET QVAE. Quia superius ubique coniunxerat intransitiue uerba cum XVII.14
nominatiuis, ut ibi IDEM HOMO HEV HODIE LAPSVS CONCIDIT et ibi "ego (p. 116.24)
ambulo", "tu ambulas", ne quis quaereret ab eo ut transitiue cum nomi- (p. 116.11-12)
930 nibus iungerentur, dicit et hoc in sequenti se tractaturum.

⟨*Quare nomen praeponendum sit uerbo*⟩

ANTE VERBVM QVOQVE. Hucusque ostendit communiter de nomine XVII.14
et uerbo quod debent praeponi aliis partibus orationis in tractatu, nunc (p. 116.25)
ingreditur ostendere quare nomen praeponendum sit uerbo, et sic inci-
935 pit, ANTE VERBVM QVOQVE. Sicut illa duo ante alia, ita ponitur nomen ante uerbum et hoc necessario, non dico ineuitabiliter quia confuse posset tractari uerbum ante nomen, sed NECESSARIO, id est competen- (p. 116.25)
ter, scilicet ita exigente natura nominis.

909/910 PRONOMEN–CONSTAT] *lemma non indicauit A* **910** PERFECTA ORATIO *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **912** quid *scripsi*] quod *A* **917** uim *scripsi*] uicem *A* **930** iungerentur *scripsi*] iungentur *A* **937** NECESSARIO] *lemma non indicauit A*

⟨*De proprietate nominis et uerbi*⟩

QVIA AGERE. Rationem reddit quare tractatus nominis sit praeponendus tractatui uerbi, quasi dicat merito nomen praeponitur, quia prius, id est dignius, est uerbo. Et uere dignius est uerbo quia res quae significatur a nomine in quantum est nomen est prius re significata a uerbo in quantum est uerbum. Hoc totum est extra. Et quod res significata a nomine prior, id est dignior, sit uel naturaliter prior dicitur significato uerbi, probat in libro per hunc sillogismum. Et nota quod probat nomen praecedere uerbum per partem principalis significationis nominis et per totam propriam significationem uerbi. Nomina in hoc quod sunt nomina significant substantias determinando qualitates circa eas. Verba uero in quantum sunt uerba significant actiones uel passiones inhaerentes substantiis. Huius propositionis primum membrum habes ibi, POSITIO NOMINVM est in substantia, alterum ibi, PROPRIETAS VERBI EST ACTIO VEL PASSIO. Dimitte EX QVIBVS et NASCITVR. Assume, sed substantia est prior actioni et passioni, hoc ibi AGERE ET PATI proprium est substantiae. Omne enim cui proprium est aliquid prius est eo quod sibi est proprium. Conclusio extra, ergo res significata a nomine prior est significato uerbi. Antequam litteram insistamus, sensum argumenti uideamus, POSITIO NOMINVM EST IN SVBSTANTIA, id est nomina posita et inuenta sunt ad hoc ut substantias significent et nominent. Omne enim nomen in quantum est nomen substantiam significat ut rem per se existentem. XVII.14 (p. 116.26) (p. 116.26-27) (p. 116.27)

Nec accipias ibi substantiam unam de X essentiis tantum, sed omnem rem cuiuslibet praedicamenti secundum quod significatur a nomine ut res per se existens. Reliqua pars propositionis est PROPRIETAS, id est propria significatio uerbi, actus uel passio, quia licet uerba personarum substantiam significent, ad hoc tamen proprie inuenta fuerunt ut significarent actionem uel passionem adhaerentem substantiis. Assumptio sic est intelligenda, sed substantia prior est actione et passione, id est quaelibet res per se existens eo modo quo significatur a nominibus est prior actione et passione, secundum hoc quod est essentia, est prior se ipsa in accidentis natura considerata in qua natura significatur a uerbo. (p. 116.27)

---

950 actiones *scripsi*] actiones et *A* **952** est–substantia] *ut lemma indicauit A* **966** significent *scripsi*] significant *A* **971** accidentis *scripsi*] antecedentis *A*

⟨*De significatione adiectiuorum*⟩

Solet hic obici quod nulla sit ratio quare adiectiua nomina in tractatu sic praeponi debeant, cum similiter res adiacentes significent ut uerba. Ad quod respondemus quod non agitur de natura nominum in quantum adiectiua uel substantiua, sed in quantum sunt nomina, secundum quam naturam omnia nomina aequaliter habent significare substantias ut substantias. Idem dicimus illis qui dicunt substantiua uerba non debere postponi, scilicet quia non agitur hic de uerbis nisi in quantum uerba sunt in qua natura omnia sunt aequalia.

Littera sic legitur secundum seriem. Vere nomen debet praeponi uerbo quia PROPRIVM EST SVBSTANTIAE AGERE ET PATI, id est actio et (p.116.26)
passio proprie habent fieri in substantiis. Cum dicit PROPRIVM, aperte ostendit substantias esse priores actionibus et passionibus, quia quaelibet res sua proprietate prior est. Et nota | quod non dicit actiones et O p.364a

Alii 986/987 Et–pati] cfr *ND* I, ad PRISC., *Gramm.* VIII.1 (p. 369.2; VERBVM EST PARS ORATIONIS) f. 2ua: "Vnde contingit ut saepe principalis significatio unius sit accidentalis alterius, quod nullum est inconueniens; f. 2ub: "Talis est descriptio, VERBVM EST (] *s.l.*) PARS ORATIONIS CVM TEMPORIBVS ET MODIS SINE CASV, AGENDI aliquid (] *s.l.*) VEL PATIENDI SIGNIFICATIVVM. Hic possunt esse duae diffinitiones, prima accidentalis id est facta secundum accidentalem proprietatem uerbi, quae est, uerbum est pars orationis cum temporibus et modis. Secunda substantialis, id est facta ad eius substantialem proprietatem ostendendam, que est significatiuum (significantium *ms*) agendi uel patiendi sine casu. Notandum, cum dicitur substantiale uerbo esse significare actionem uel passionem in adiacentia, id est ut adiacentem, secundum magistrum G. proprie accipi actionem uel passionem, id est [cum] res illas tantum quae sunt in praedicamento facere uel pati, cum alii uelint accipere etiam qualitatiuas, ut albedinem, uitam. Si autem quaeratur in quo differat 'lector' /3ra/ nomen a 'legere' uerbo, cum 'lector' nomen significet actionem illam quae est lectio ut adiacente⟨m⟩ quemadmodum et 'legere' uerbum, dicimus quantum ad hoc nullam esse differentiam, sed quantum ad principales significationes. Principalis enim significatio uerbi quod est 'legere' est in quantum ⟨uerbum⟩ significare actionem suam ut inherentem simpliciter, scilicet nec plus nec minus. Principalis uero huius nominis quod 'lector' est in quantum nomen est significare substantiam cum qualitate. Significat enim 'lector' ipsam personam in qua est lectio ut substantia⟨m⟩ sua⟨m⟩, lectionem uero hanc actione⟨m⟩ ut qualitate⟨m⟩ - ex ui autem adiectiui significat 'lector' etiam ipsam lectione⟨m⟩ ut inhaerentem, quod iam est ei accidentale in quantum nomen est, cum licet hoc ipsum, id est adiacentem significare substantiale ⟨est⟩ 'legere' in quantum est uerbum. Et ita late patet horum differentia ex principali utriusque significatione... Sed et secundum sententiam M. G., quemadmodum nomen significat substantiam ut substantiam id est ut per se existentem scilicet in essentia, /3rb/ et ut aliud suscipientem, et qualitatem ut qualitatem, id est ut informantem et adiacentem, alioquin enim ubi dicitur nomen significare substantiam cum qualitate, nichil aliud esset nisi significare substantiam cum substantia, - ita et uerbum significat actionem uel passionem ut actionem uel passionem, id est in motu..."

978 significare *suppleui*] *om. A*

passiones, sed agere et pati, quia ipsae actiones et passiones substantiuis nominibus designatae non considerantur proprie esse substantiarum, cum ipsae hoc modo sint substantiae et ideo per tales uoces, id est uerbales, eas significant quibus significatae sunt proprietates quaedam et accidentia uerarum substantiarum.

⟨*Causa inuentionis nominum*⟩

IN QVA. Ostendit quoad propositum quod substantia prior est actione et passione, quia in ea POSITIO NOMINVM ad quam significandum nomina sunt posita. Nota quod non dicit quod nomina significant, sed expressius IN QVA EST POSITIO NOMINVM. Per hoc enim uult | ipsam nominari, et proprie quodammodo designari ab ipsis nominibus in quantum sunt nomina. Nam licet nomina ex prima inuentione significent substantiam et qualitatem et principaliter utrumque, in quantum sunt nomina, licet etiam qualitates fuerint causae inuentionis ipsorum nominum sicut dicturus est in sequenti, tamen hic auctor tacuit de qualitate et tantum posuit de substantia, quia ei impositum est nomen et ipsam nominat qualitate affectam, qualitatem uero non nominat, sed circa substantiam determinat qualitatem. XVII.14 (p. 116.26) *A* 136ra

EX QVIBVS. Quasi dicat aliquis, unde hoc quod si nomina significant substantias priores actione et passione, ideo sint priora uerbis. Ad hoc respondemus, quia uerba significant ipsas actiones et passiones ut posteriores substantiis, et hoc ibi, EX QVIBVS, id est ex significatis, NASCITVR, ut de re prius existente, PROPRIETAS, id est res illae eo modo quo sunt. PROPRIETAS, id est propria significatio uerbi. Et nota quod non dicit, ex substantiis nascuntur actio et passio, sed ex significatis nominum, ut ex hoc etiam pateat nomina esse priora, cum a substantiis in quantum a nominibus significantur, nascuntur, id est in eis fiunt actio et passio in quantum a uerbis significantur. Nec dicit actionem et passionem existere in substantiis, sed nascuntur, ut ex ui uocis notet ea posteriora esse. Quicquid enim nascitur ab aliquo, posterius est eo de quo nascitur. Substantiis enim datum est a Deo prius esse, ipsae autem XVII.14 (p. 116.27)

GPmi 993/1026 In–designantur] cfr supra Appendix III.A **1017** Substantiis–pati] *om. O*

---

988 proprie *scripsi*] propria *A* **989** sint *scripsi*] sit *A* **993** quoad *scripsi*] quod ad *A* **996** EST *suppleui ex Prisc.*] *om. A* uult *scripsi*] *uix legitur A* **1009** PROPRIETAS] *lemma non indicauit A*

ex se agere coeperunt et pati. Dicit aliquis ab accidentibus nasci substantias sicut a formis substantialibus. Quod non impedit. Eae enim non sunt actiones nec passiones nec etiam ab eis nascuntur substantiae ut accidentibus acceptis sed ut substantialibus.

Soluunt quidam hoc modo. Non agitur hic de substantiis ut de formatis, sed simpliciter acceptis, et hoc modo nullam habent formalem constitutionem, quod non ualet, quia substantiae simpliciter consideratae non significantur a nominibus, et hic agitur de eis hoc modo consideratis quo a nominibus designantur.

⟨*Nominatiuus inest uerbis intellectu*⟩

INEST IGITVR. Dixi propria esse substantiis actiones et passiones secundum quod designantur a uerbis, et hoc uerum esse probabiliter ostendit. Continuatio. Vere actio et passio est proprium substantiae, id est fundatur in substantiis, quia cum principaliter significent actionem et passionem, substantia intelligitur in ipsis. Vel sic, uere substantiae est proprium actio et passio secundum quod significantur a uerbis. Quia ipsa uerba significant substantias ut suscipientes actionem et passionem causa est, et hoc extra, et uere ipsa uerba significant substantias. Verba personalia significant rem significatam a nominatiuo, hoc in primis ibi INEST NOMINATIVVS etc., scilicet nominatiuus significat substantiam, hoc ibi SINE QVO etc. Conclusio extra. Et nota quod non dicit, substantia inest uerbis, sed nominatiuus, ut per hoc innuat nomen esse antiquius uerbo. Litteram sic in serie iunge. Quandoquidem propria sunt substantiae actio et passio ut significata a uerbis, ergo ipsa uerba significant substantiam ut suscipientem eas, et hoc est IN IPSIS VERBIS, id est in uocibus uerbalibus quae personales sunt, INEST, id est intelligitur, nominatiuus. Et ne id de uocibus acciperemus, addit in INTELLECTV, id

XVII.14 (p. 116.27)
(p. 116.27-28)
(p. 116.28)
(p. 116.28)
(p. 116.28)

Prisc. 1038 SINE QVO] quo sine *Hertzius, tr. MS Hertzii*

Alii 1033/1035 Quia–est] cfr '*Quoniam opificen*', Ms Leiden, BPL 164, f. 60ua: "Cum ergo uerbum significat appositionem uel compositionem quae sine compositis non est intellegere, uerbum significat idem cui apponitur, id est substantiam. Sed quia eam ex incidenti significat, ponitur persona inter accidentia uerbi quemadmodum [ponitur] et qualitas ponitur inter accidentia nominis a Donato"

1042 IN–VERBIS] *lemma non indicauit A* **1043** sunt *suppleui*] *om. A* INEST] *lemma non indicauit A* **1044** INTELLECTV] *lemma non indicauit A*

est in significatione, hoc est res significata a nominatiuo intelligitur in uerbo, et est hic nominatiuus nomen rei. Et quia nondum plane habemus quod uerba significent substantiam, licet significent rem significatam a nominatiuo, ideo addit SINE QVO, scilicet nominatiuo, NON POTEST SIGNIFICARI SVBSTANTIA. Determinatum est directe, eo scilicet modo quo intransitiue iungitur uerbis. Hoc ita determino quia obliquus significat substantiam sed tamen transitiue, ut cum dico "uideo hominem", uel etiam intransitiue iungitur uerbis, sicut fit cum uerbis impersonalibus, ut "pudet me". (p. 116.28-117.1)

Aliter potest iungi melius hic uersus INEST, ut sit probatio iterum quod nomen prius est uerbo, quasi dicat, uere nomen prius uerbo, quia nomen intelligitur in 'uideo', et uere nomen quia nominatiuus, et hoc ibi, INEST IN VERBIS NOMINATIVVS INTELLECTV, id est significatione, SINE QVO determinat quomodo insit secundum significationem, quia significat substantiam quae in ipso uerbo significatur. Omne uero quod significatur ab aliquo prius est quodammodo eo quod significat. IN PRIMA. Determinat qualiter nominatiuus insit uerbo, scilicet definitus, id est certus, IN PRIMA ET SECVNDA PERSONA uerbalibus, et hoc propter demonstrationem quam faciunt. IN TERTIA VERO, id est in uerbis tertiae personae, est INFINITVS, et hoc ideo QVIA INNVMERABILES SVNT TERTIAE PERSONAE, id est res quae significantur ut tertiae personae innumerabiles sunt et indiscretae. EXCEPTAS uocat ACTIOnes quae certas habent personas in quibus fiant. Vnde dicuntur a communitate uerborum exceptae, id est non pertinentes ad multos, quod euenit non ex natura actionis sed ex natura subiecti. (p. 116.28) (p. 117.1) (p. 117.2) (p. 117.2)

⟨*De etymologia uerbi*⟩

OBTINVIT. Dedit hanc potestatem et dignitatem uerbo quod in eo intelligitur nomen, pars scilicet orationis diuersa ab eo, quod non debere uideri mirum ostendit, quia etiam tantae dignitatis est quod suum nomen aliis tradit uel aliorum nomen principaliter possidet. Sed dicimus quod hoc nomen 'uerbum' in primo fuisset impositum uerbalibus uocibus, quia in prolatione earum saepius uerberatur aer, tunc in XVII.14 (p. 117.4)

1076 quia–aer] cfr ISID., *Etym.* I 9, 1

1051 obliquus *scripsi*] oblicus *A* **1052** sicut *scripsi*] si hoc non fit *A* **1057** INTELLECTV] *lemma non indicauit A* **1060** significat *scripsi*] significatur *A*

hoc dignitas uerbi est, | quod suum nomen aliis tradit, si a uerberatu *A* 136rb
aeris omnibus fuit impositum. Iterum in hoc patet dignitas uerbi quod
commune omnium nomen quasi primum possidet secundum senten-
1080 tiam. Est probatio ab effectu. Ad litteram sic iungitur. Quia uerbum est
tantae dignitatis quod in eo intelligitur nomen, ITAQVE OBTINVIT uer-
bum, supple hanc dignitatem. Vel OBTINVIT usus, VT ALIAE QVOQVE
PARTES VERBA VOCENTVR et hoc A NOMINATIONE EIVS, ID EST VERBI, si (p. 117.5)
dicimus quod hoc nomen 'uerbum' fuerit ei impositum, VEL E CON-
1085 TRARIO etc., si omnibus communiter fuit impositum.

⟨*Quare pronomen non anteponatur uerbo*⟩

NON IRRATIONABILITER TAMEN. Data causa quod nomen ante uer- XVII.15
bum poni debet, quod uerbum statim sequi debet in tractatu ostendit (p. 117.7)
soluendo quaestionem de pronomine, quod uidebatur tractatus prono-
1090 minis statim debere sequi tractatum nominis cum pronomen uice
nominis ponatur. Continuatio. Licet superius dixerim nomen et uer-
bum tractari ante omnia alia, tamen QVAERITVR, id est fit quaestio, (p. 117.7-8)
quare post nomen non pronomen, id est posito tractatu nominis QVARE
NON POST NOMINIS POSITIONEM EAM PARTEM. Non dicit simpliciter (p. 117.8)
1095 pronomen, sed per descriptionem eius illud ostendit, quia in ipsa
descriptione innuitur quod iure pronomen statim post nomen ponatur,
hoc ibi QVAE PRO IPSO NOMINE ACCIPITVR. QVAE VICE. Hoc ideo posuit (p. 117.8-9)
ut et quaestionem corroboraret et solutionem quodammodo praepara- (p. 117.9)
ret. Dum enim dicit QVAE VICE NOMINIS CVM VERBO CONTINET ORA-
1100 TIONEM, utrumque ostendit, et quare proximum debeat esse nomini, (p. 117.9-10)
quod concipimus ex hoc quod dicit VICE NOMINIS, et quare post uer-
bum debeat esse, quod innuitur per hoc quod dicit CVM VERBO, quasi
dicat quod causa uerbi inuentum est.

DE QVO. Quaestione proposita eam dissoluit sic. DE QVO, id est de XVII.15
1105 qua quaestione, uel de quo pronomine. Haec propositio erit maxima. (p. 117.10)
QVOD VERBORVM. Vere pronomen debet esse | post uerbum, nam uerbi (p. 117.10)
O p. 364b

Prisc. 1082 usus VT] itaque *Hertzius*, itaque usus ut *d Hertzii* **1083** ID–VERBI] *secl. Hertzius cum nota "glossatori deberi uidetur"*

1077 est *suppleui*] *om. A* **1082** usus] *ut lemma indicauit A* **1083** ID–VERBI] *lemma non indicauit A* **1084** VEL–CONTRARIO] *lemma non indicauit A* **1090** pronominis $A^{p.c.\ s.l.}$] nominis $A^{a.c.}$ **1093** non *suppleui*] *om. A* **1094** NOMINIS POSITIONEM *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **1097** QVAE–ACCIPITVR] *lemma non indicauit A*

causa inuentum est quoque sicut causa nominum. NOMINA. Probat (p.117.11)
quod causa uerborum inuenta sunt pronomina hoc modo. Omnia
nomina sunt tertiae personae praeter uocatiuum, uerba autem sunt
trium personarum, id est discernunt primam et secundam et tertiam
personam. Tertia uero cum prima et secunda iungi sine confusione non
poterat, ergo pronomina inuenta sunt loco uerborum. Probatio est ibi,
NOMINA SVNT TERTIARVM PERSONARVM. Assumptio longe inferius ubi (p.117.11)
dicit, VERBA AVTEM ERANT IN TRIBVS PERSONIS. Conclusio ibi est, (p.118.1)
IDEOQVE EXCOGITABANTVR. Altera assumptio, quasi constantia quae- (p.118.2)
dam propositionem sic probat. Vere nomina sunt tertiae personae, si
nullum nomen est primae uel secundae, tunc omne nomen est tertiae
personae cum alicuius debeat esse. Sed nullum nomen est primae uel
secundae persone, ita dico quod discernat eas, hoc totum extra, quod
probatur hoc sillogismo. Nomina confuse significant substantiam, con-
fusio autem facit infinitatem. Infinitas uero non potest esse in prima
nec in secunda persona. Ergo nomina non sunt primae nec secundae
personae. Cum ergo hoc deberet concludere, concludit suum conse-
quens secundum Tullium, scilicet ergo nomina sunt tertiae personae.
Propositio huius sillogismi extra. Assumptio ibi, CONFVSIO FACIEBAT
INFINITATEM PERSONARVM. Alia assumptio extra. Conclusio ubi dicit, (p.117.18)
nomina CONCESSerunt AD SIBI APTAM. Propositionem huius sillogismi (p.117.18-19)
iterum probat hoc modo. Vere nomina confuse significant substantiam.
Nomina significant substantiam affectam qualitate. Sed substantia
affecta qualitate est omnis personae. Ergo nomina confuse significant
substantiam. Propositio est ibi, QVIPPE QVAE NOMINA, assumptio ibi, (p.117.12-13)
OMNIS ENIM PERSONA etc., id est substantia affecta qualitate est omnis (p.117.14-15)
personae. Conclusio ibi, SIMILITER NOMINA POSSVNT IN OMNIBVS PER-
SONIS, quod est aequipollenter nomina confuse significant substantiam. (p.117.14)
Et nota hanc argumentationem lege termini dispositam. Pronomina

---

1123/1124 Cum–Tullium] CIC., *Top.* 54

Prisc. 1126 INFINITATEM PERSONARVM] infinitam personam *Hertzius* **1127** CONCESSerunt] concessit *Hertzius*

GPmi 1123/1146 Cum–significant] cfr supra Appendix III.B

1109 autem] *s.l. A* **1112** poterat *scripsi*] poterant *A* **1131** QVIPPE–NOMINA] *lemma non indicauit A* **1132** OMNIS–PERSONA] *lemma non indicauit A*

enim significant substantiam non affectam qualitate, quae substantia, tamen eo modo quo a pronominibus designatur, intelligitur in tribus personis. Non ideo consequitur pronomina confuse significare substantiam. Sed sciendum nomina ex substantiali significatione substantiam cum qualitate significare, pronomina uero substantiam ex inuentione et substantialiter, qualitatem uero ex demonstratione uel relatione, et ideo probabiliter argumentatio de nominibus tantum facta.

Ecce habemus ordinem argumentationis secundum sententiam. Videamus deinceps ordinem secundum litteram qui talis est. Nomina significant substantiam cum qualitate. Sed substantia affecta qualitate est omnis personae. Ergo nomina confuse significant substantiam. De hac conclusione facit propositionem in alio sillogismo, sicut praecipit Tullius, et sic assume, sed confusio facit infinitatem. Infinitas uero non potest esse in prima nec in secunda persona, igitur nomina nec sunt primae nec secunde personae, et cum hoc deberet concludere, concludit, igitur nomina sunt tertiae personae. Verba uero erant in tribus personis, tertiae uero cum prima et secunda iungi non poterant, ergo inuenta sunt pronomina loco uerborum, scilicet ut iungerentur uerbis uice nominum, ad significandum scilicet substantiam suscipientem actum uel passionem. Hoc ordine inuenies argumenta hic, interpositis paucis et interposita alia probatione quod nomina sunt tertiae personae.

⟨*De persona nominum*⟩

Littera sic legitur. NOMINA SVNT INDICATIVA TERTIARVM PERSONARVM, id est significant tertias personas. Plurale ponit propter similitudinem et diuersitatem tertiarum personarum. Vere nomina significant tertiam personam, | QVIPPE QVAE NOMINA, scilicet supple 'sunt', SIGNIFICANTIA SVBSTANTIAM ET QVALITATEM, id est rem existentem cum sua proprietate communi uel propria. Ea, inquam, nomina possunt INTELLIGI INESSE OMNIBVS PERSONIS, id est significatas personas, et hoc SIMILITER, id est eodem modo, sicut ipsa substantia est in omnibus personis, scilicet confuse et nullam discernendo, cum enim unum- XVII.15 (p. 117.11) *A* 136ua (p. 117.12) (p. 117.13) (p. 117.14) (p. 117.14)

1148/1149 sicut–Tullius] CIC., *Top.* 54

1136 non *suppleui*] *om. A* **1137** tamen *scripsi*] non tantum *A* **1142** tantum] *s.l. A* **1154** pronomina *scripsi*] nomina *A* **1156** hic *scripsi*] hoc *A* **1159/1160** NOMINA–PERSONARVM] *lemma non indicauit A* **1165** significatas *scripsi*] significatiuas *A*

quodque nomen praeter uocatiuum significet omnes personas nullam discernit. Et est quasi quaedam illatio, quasi dicat, quia nomina signifi-
1170 cant substantias affectas qualitate, ergo significant omnes personas confuse, et unde hoc? Quod si significant substantias affectas qualitate, ideo significent omnes personas confuse, quia OMNIS PERSONA EST CAPAX SVBSTANTIAE ET QVALITATIS GENERALIS ET SPECIALIS, id est com- (p.117.14-15)
munis uel propriae, quod est dicere, omnis persona est substantia
1175 affecta qualitate. Nam 'capax substantiae et qualitatis' non est aliud quam ipsa substantia. Euidentius assignaret si dixisset omnis substantia

---

Alii 1176/1178 Euidentius–substantia] *om. OB* cfr KNEEPKENS 2000, p. 243. *De persona = substantia*, cfr WC2 f. 91ub, ad PRISC., *Gramm.* XVII.15 (p.117.11): "Et attende quod nulla uox est primae personae nisi significet uel nominet primam, nec secundae. Sed tertiae personae dicitur aliquod nomen uel aliquod uerbum etsi nullam significet uel nominet personam, ut hoc nomen 'lapis' hoc uerbum 'latro'. Est enim persona rationalis naturae indiuidua essencia (BOETH., *Contra Eutychen*, p. 388.1-4.). Nec mireris si una uox dicitur proprie terciae personae, alia improprie, cum uideas uocem unam proprie dici singularis numeri, alia improprie. Sed dicent cum omnis persona est substantia secundum nos, quomodo dicitur persona accidens pronomini, cum substantia non sit alicuius accidens, sed est eius principalis significatio. Quibus dicimus quod quamuis idem sit persona et substantia, tamen esse personam est illi accidens, sed non esse substantiam. Inde enim dicitur 'persona' qui per se potest sonare, quasi 'per se sonans'. Quemadmodum igitur omne album est corpus, et esse album est accidens, non tamen esse corpus, sic quamuis omnis persona sit substantia, tamen esse personam est accidens, non esse substantiam, et ideo persona merito in grammatica accidens uocatur. Nomen igitur omne iunctum uerbo numquam significat personam loquentem neque illam ad quam est sermo nisi ibi sit pronomen primae uel secundae personae uel substantiuum uerbum uel uocatiuum. Vnde bene dicit Priscianus quod nomina indicant tertias personas". And f. 92ua ad PRISC., *Gramm.* XVII.16 (118.3): "Habent igitur pronomina a nomine significare substantiam, a uerbo significare primam personam uel secundam uel terciam. Sed dicent cum idem sit substantia et prima persona et sic de aliis persona, quomodo ista significare est diuersa significare? Contra quod dicimus quod ex alio est substantia id est quod per se existat, ex alio est prima persona, id est ille qui (inde quod *ms*) loquitur, ideo aliud est significare primam personam aliud substantiam significare, etsi omnis prima ⟨persona⟩ est substantia – quemadmodum aliud significare album aliud signficare corpus, etsi (et sic *ms*) omne album sit corpus, quia diverse possent significari et intelligi que non possunt diversa esse. Vis enim intellectus et locutionis est coniuncta distinguere et disiuncta coniungere. Sed sensuales et bestiales gramatici hoc ignorantes in multis per existentiam rerum decipiuntur". BOETH. *Comm. in Porphyrium* col. 84^{D}, also quoted by William of Conches in his *Glose super Platonem* (JEAUNEAU 1965), § LIX p. 129, § CLIV p. 259, § CLXX p. 280, cfr § CLV p. 259: "(materia) intelligitur per abstrahentem intellectum sic quod separamus ab elemento – cognitione si non actu – omnem figuram et omnem qualitatem et tunc materia sine omni figura et omni qualitate nostro occurrit intellectui"

est persona, sed pro eodem habet hoc et illud, cum paria sint persona et substantia. Quando facimus illam consequentiam, "Si nomina significant substantiam, significant omnes personas", habemus propositionem et conclusionem cuiusdam sillogismi. Assumptionem non ponit sub assignatione consequentiae. Possumus aliter legere, CAPAX EST SVBSTANTIAE ut maiorem uim habeant uerba, unde hoc quod, "si nomina significant substantias affectas qualitate, quod ideo significent omnes personas", quia OMNIS PERSONA, id est res primae et secundae et tertiae personae, est substantia affecta qualitate, et hoc extra. Et uere res primae et secundae et tertiae personae est substantia cum qualitate, quia omnis persona, omnis personalis uox capax est substantiae, id est est significatiua substantiae et qualitatis generalis. Sententia est eadem quae superius. (p.117.15)

POTEST ENIM. Ostendit a parte appellatiuorum et propriorum nominum quod possunt intelligi in omnibus personis, id est quod significent omnes personas, quia hoc nomen 'homo' et hoc nomen ' Cicero'. Vel est ostensio in parte substantiarum quae possunt esse omnis personae, quia communis substantia, ut 'homo', et propria, ut 'Cicero', et ponit proprietates primae et secundae et tertiae personae. ITAQVE. Dixit quod nomina possunt intelligi in omnibus personis, id est nomina confuse significant substantias, uel assume extra. Sed haec significatio facit confusionem, CONFVSIO VERO FACIT INFINITAM, id est indiscretam, PERSONAM. Modo accipe quia sic inferendo, quia confusio facit infinitatem personarum, itaque nomina non sunt primae nec secundae nec tertiae personae, et cum hoc deberet concludere, concludit suum consequens, scilicet nomina CONCESSERVNT AD TERTIAM. Per tertiam dico SIBI APTAM, id est ipsis nominibus conuenientem. Cum enim nomina confuse et indiscrete personas significant, ad primam et secundam quae sunt finitae et certae non possent concedere, apte ad tertias sibi consimiles concesserunt, quia omnis tertia persona in eo quod est tertia infinita est et infinita infinitis apte iunguntur. XVII.15 (p.117.15) (p.117.18) (p.117.18-19)

⟨Nomina personam non discernunt, sed consignificant⟩

VNDE. Probat quod nomina habent confusionem ex hoc quod significant omnes personas, si tertiae personae uerborum infinitae sunt, quia plurimas tertias continent, tunc illud est. Sic iunge ad litteram. Quia XVII.16 (p.117.19)

1190 et *suppleui*] *om. A* **1192** quia $A^{p.c.\ s.l.}$] et $A^{a.c.}$ **1198** INFINITAM *ex Prisc.*] infinitatem *A* **1203** SIBI APTAM] *lemma non indicauit A* **1204** ad $A^{p.c.}$] ab $A^{a.c.}$

nomina habent confusionem propter significationem omnium personarum VNDE TERTIAE etc. A simili est. Aliter. Quia nomina habent (p. 117.19)
confusionem et infinitatem, ergo TERTIAE PERSONAE VERBORVM INFINITAE SVNT adiunctione eorum. Vel sic proba, uere tertia persona in (p. 117.19-20)
nominibus patitur infinitatem quia idem fit in uerbis. Nota, uerba tertiae personae propter aliud dicit infinita et nomina propter aliud. Verba enim tertiae personae non dicuntur infinita quin discernant personam, cum nullum uerbum tertiae personae possit fieri primae uel secundae, sed dicuntur infinita quia multas et diuersas tertias personas indeterminate significant. Nam quando dico 'legit' per se, infinita est tertia persona, non quod possit fieri primae uel secundae personae, sed quia multas et diuersas uarias significant tertias indeterminate, Socratem scilicet, Platonem et similia. Nomina uero infinita tertiae personae dicuntur. Quia non discernunt tertiam, consignificent eam. 'Plato' enim hoc nomen potest esse primae et secundae, licet naturaliter sit tertiae.

NAM PRIMA. Probat quod tantum tertia persona sit infinita quia XVII.16
prima et secunda non sunt nisi in essentia, cum constet alterum esse, et (p. 117.20)
uere non sunt infinitae, nam tantum sunt PRAESENTES, quod sic exponit, id est DEMONSTRATIVAE, quia rem quam significant praesentem demonstrant. ET FIGVRATE. Quia dixerat | tantum nomina esse tertiae (p. 117.21)
personae, uideretur non esse uerum, quia nomina iunguntur primae et O p. 365a
secundae personae, ideo ostendit figurate hoc fieri, et probat per similitudinem tertiae personae pronominis, quia sicut illa iungitur cum prima persona figurate, ita nomina. Vel aliter. Quia dixerat primam et secundam personam definitas esse, et uidetur hoc non esse uerum propter adiunctionem nominum quia infinita sunt nomina, | ideo subdit A 136ub
hoc figurate fieri. POSSVMVS TAMEN. Alia ratione uult probare quod (p. 117.24)
nomina sint tertiae personae, quod est prima propositio principalis sillogismi. Quasi dicat, uere nomina sunt tertiae personae, si non sunt primae uel secundae tunc sunt tertiae. Sed non sunt primae uel secundae, quia non sunt imposita primae ut primae nec secundae ut secundae. Et quod non sunt imposita primae ut primae primo ostendit. Continuatio. Quamuis superius satis ostensum sit nomina esse tertiae personae, tamen idem alia ratione ostendam, hac scilicet, quia POSSVMVS DICERE

1214/1215 INFINITAE SVNT] *lemma non indicauit A* **1217** personae *scripsi*] persone sunt *A* **1220** infinita *scripsi*] infinite *A* **1228** essentia *scripsi*] esse *A* **1239** est] *s.l. A* **1239** propositio *scripsi*] positio *A* **1240** si] *in marg. sin. A*

QVONIAM CVM FIVNT POSITIONES NOMINVM, id est quando imponuntur, non SIBI IMPONVNT uidelicet. (p. 117.24–26)

Quid sit persona indicatiua exponit, id est persona LOQVENTIS, quae persona indicatiua dicitur, quia se ipsam indicat, id est profert de se sermonem, quod, id est loqui de se, EST proprium PRIMAE PERSONAE. (p. 117.26)

⟨Quibus personis nomina imponuntur⟩

NEQVE ENIM. Probat quod nomina non imponuntur primae personae ut primae hoc modo. Aut imponuntur aut non. Si omnia nomina imponerentur primae personae ut primae, tunc nomina infantium imponerentur primae ut primae, et si nomina infantium sic imponerentur, tunc ipsi infantes imponerent ea. Hoc totum extra. Assumptionem ultimae consequentiae habemus in libro ad destructionem consequentiae ubi dicit NEQVE ENIM etc. Ad litteram sic continua, uere nomina non sunt imposita in prima persona, nam INFANTES etc. Ab effectu. XVII.16 (p. 117.26) (p. 117.26)

NEQVE ENIM. Probat alteram partem assumptionis, scilicet quod nomina non sunt imposita secundis personis ut secundis, quia NON FACIMVS NOMINATIONES, id est non imponimus nomina, PRONVNTIANTES, id est loquentes, scilicet ad INFANTES, QVOD, id est suscipere pronuntiationem ad se factam, EST SECVNDAE PERSONAE. ERGO. Ab immediatis infert sic, quia nec primae personae nec secundae sunt nomina, ergo sunt tertiae personae. VERBA AVTEM. Probata prima propositione, scilicet quod nomina sunt tertiae personae, assumitur, VERBA AVTEM ERANT IN TRIBVS PERSONIS, id est significabant tres personas discrete. IDEOQVE. Seruata illa constantia quam supradiximus, scilicet quod tertia non potest iungi primae et secundae personae, concludit quod primum fuit in quaestione, scilicet quod causa uerborum inuenta sunt pronomina, et hoc ibi, IDEOQVE EXCOGITABANTVR, id est cum ratione inueniebantur, PRONOMINA DISCRETA IN PERSONIS DEFINITAS discretis (p. 117.26) (p. 117.26) (p. 117.26–118.1) (p. 118.1) (p. 118.2) (p. 118.2–3)

Prisc. 1246 NOMINVM] *glossatori putat attribuendum Hertzius* **1250** proprium] suum *Hertzius* **1265** ERGO] ergo tertiae sunt nomina personae *add. MODNSGL et alia quaedam mss. in marg. sed secl. Hertzius*

1247 uidelicet *scripsi*] uide *A* **1249** persona *scripsi*] per se *A* **1250** EST ... PRIMAE PERSONAE] *lemma non indicauit A* **1256** totum *scripsi*] totus *A* **1259** nam] *ut lemma indicauit A* **1264** ad *suppleui*] *om. A* **1269** IN–PERSONIS] *lemma non indicauit A* **1273** cum] *s.l. A* **1274** DEFINITAS *ex Prisc.*] discr. *A*

uocibus diffinientia, id est certificantia personas. Vt licet pronomina ita scilicet excogitata sunt VT INDICARENT POSITIONEM NOMINIS, id est (p. 118.3-4) significarent substantiam pro qua significanda impositum est nomen, ET ORDINATIONEM VERBI, id est personas in uerbo ordine discretas. (p. 118.3) Sequitur expositio utriusque. Nota, in redditione causae huius, scilicet quomodo pronomina inuenta sint causa uerborum, uidetur magis reddere causam quomodo inuenta sint causa nominum, sed in hoc notauit esse quod dicit ut ORDINATIONEM VERBI INDICARENT, quia inuenta in hoc pronomina causa uerborum, in prima scilicet et secunda persona, ut uerba primae et secundae personae, quae nominibus iungi per se non poterant, quae tertiae et infinitae naturaliter sunt personae, apte ordinarentur in constructione cum pronominibus primae et secundae personae. Et nota quod causa nominum inuenta sunt pronomina primae et secundae personae, ut uice eorum iungantur, scilicet impleant quod nomina per se non poterant, et causa uerborum, ut sine confusione personarum eis coniungantur in prima et secunda persona.

⟨*Causa inuentionis pronominum tertiae personae*⟩

ET SVBSTANTIAM. Commendatio exempli. ITAQVE. Ostendit ratio- XVII.16 nem quare in prima tantum et secunda persona inuenta sunt pronomina, scilicet ut iungerentur uerbis quibus nomina iungi non poterant. (p. 118.5) Vnde forte alicui uideretur quod tertia persona pronominis superuacua esset, cum nomina bene iungantur cum tertia persona uerbi. Et est praeparatio quaedam ad facilius mouendam illam obiectionem, quod superflue uideretur tertia persona pronominis inuenta. Littera sic continuatur. Quia nomina sunt tertiae personae, itaque iunguntur cum tertia persona uerbi. Et hoc est, ITAQVE NIHIL etc. NON TAMEN. Quamuis (p. 118.8) nomina bene iungantur cum tertia persona, NON TAMEN IDEO etc. QVARE ENIM. Vere non sunt superuacua. Nam ratio est quare sint (p. 118.9) inuenta. A repugnantibus. Et quia aliquis uellet statim hanc rationem reddi, ideo dicit quod ostendetur in sequenti.

Alii 1278 ordinationem–discretas] cfr the *causa inuentionis* in ABELARD, *Dialectica*, as about the coining of individual words: p. 51.15, 103.29; 132.34-6; 114.27-31; 184.36; 187.11; *causa inuentionis* as also concerned with syntactical properties of special word groups *ibid.* p. 134.3-16; 138.5-10

1275 Vt–pronomina] *ut lemma indicauit A* **1282** ORDINATIONEM *ex Prisc.*] ordinantur *A* **1287** quod] *s.l. A* **1292** SVBSTANTIAM *ex Prisc.*] substantia *A* **1294** scilicet] *s.l. A*

⟨*Verba significant actionem uel passionem ut inhaerentem*⟩

ERGO SI. Probare proposuit quod uerbum iure debeat tractari ante pronomina, quod hac ratione probauit, quia causa eius excogitatum est pronomen et in exemplificatione huius causae diu immoratus est. Hoc finito et improbato concludit, ergo uerbum debet praeponi, et repetit unde inferat dicens quia CAVSA VERBI QVOQVE sicut causa nominis. SED QVOD MAIVS EST. Posita iam ratione una quare pronomina primae et secundae personae inuenta sint causa uerborum, scilicet ut posita loco nominum apte iungantur primae et secundae personae ad significandam substantiam suscipientem actum et passionem, ponit aliam rationem de eodem, hanc scilicet ut iuncta uerbis discretionem faciant personarum secundum actionem et passionem quam rationem ipse confirmat maiorem esse | supradicta. XVII.17 (p. 118.11) (p. 118.12) (p. 118.13) *A* 137ra

⟨*De uerborum tribus significationibus*⟩

Vt autem manifestaretur quomodo haec maior sit, et ut facilior sit intellectus sequentium, praenoscendae sunt tres uerborum significatio-

Alii 1320/1321 praenoscendae–significationes] cfr Magister W. in Sententia I (ed. FREDBORG 1977, p. 35.23-37.14); *ND* II ad PRISC., *Gramm.* VIII.1 (p. 369.2) f. 34ub: "Verbum est pars orationis etc. Cum uerbum plures habeat significationes, ad quasdam tamen eius proprietates cognoscendas tres sunt magis notabiles. *Vna* secundum quam dicitur significare actionem uel passionem ut inhaerentem, et haec est generalis, principalis et substantialis significatio uerbi, quae in omnibus uerbis ex natura et propria uerbi inuentione conuenit. *Secunda* est personalis significatio secundum quam habet significare uerbum ipsam personam actionem uel passionem suam suscipientem, et hac significatio accidentalis est uerbo et superiore restrictior, quia iam non omnibus uerbis conuenit, ut impersonalibus et infinitiuis. *Tertia* uero uerbi significatio est quidam compositus intellectus coniunctus ex duobus praedictis in sensu enuntiatiuae orationis. In hac enim significatione sensum habet propositionis et procedit haec significatio tertia ex duabus praedictis et ex ui copulandi, quam habet uerbum in indicatiuo modo. Vt hoc uerbum 'lego', cum significet lectionem ex ui uerbi ut inhaerentem, et hanc personam ipsam /35ra/ lectionem suscipientem ex ui personalis dicit illam huic persone inhaerere, ex ui indicatiui id est ex hoc quod habet uim (in ui *a.c.*) copulandi, et ita habet sensum propsitionis. Et haec rursus significatio accidentalis est uerbo, quia conuenit ei tantum in indicatiuo modo"; *ND* V f. 143ra: "Quaeritur de triplici significatione uerbi, cum in *prima* dicatur significare actionem uel passionem simpliciter ut inhaerentem, in *secunda* personam, in *tertia* sensum perfectae orationis, quomodo posset significare actionem uel passionem ut inhaerenten quin etiam signi-

1306 SI *ex Prisc.*] sic *A*

nes. Licet enim alias plures habeat uerbum, hae tres erunt hic necessariae. Prima et principalis significatio uerbi est tantum significare actionem uel passionem ut inhaerentem, quod declarat Priscianus cum dicit uerbum significat agere uel pati. Per haec enim sumpta uocabula, scilicet agere et pati, notat a uerbo significari res ut adiacentes. Post hanc principalem significationem quam habet uerbum ex inuentione, scilicet in quantum est uerbum, accidit uerbo significare personas cum discretione, quod solis personalibus conuenit in quantum sunt personalia. Ex his duabus significationibus, scilicet ex significatione actionis uel passionis inhaerentis et ex significatione personae, colligimus unamquamque uerbalem uocem, scilicet et personalem, significare intellectum compositum et plenum, considerantes scilicet in una et eadem uoce eodem tempore et significatione inhaerentis actionis et personae diffinitae actum suscipientis, ex qua significatione haec uox simplex 'lego' compositum intellectum significat et uim propositionis habet quantum ad sensum, non tamen dicitur propositio, quia propositiones non sunt iudicandae nisi secundum perfectionem utriusque, uocis scilicet et sensus. In hac ergo consideratione superfluum erat huic uoci 'lego' addere pronomen 'ego' uel aliquam uocem determinantem substantiam uel personam suscipientem actum illum, quippe quae in ipso

1323/1324 quod–pati] cfr Prisc., *Gramm.* II.18, VIII.1, XVII.14 (p. 116.25-27)

GPmi 1325/1360 Post–se] cfr supra Appendix III.C

ficet personam, id est subiectum ipsius actionis uel passionis, et ita uidetur in *prima* significatione contineri *secunda*. Et rursus quomodo personalis significatio conueniat omni uerbo cum quaedam uerba dicantur impersonalia. Et rursus quid significat uerbum proprie *secundum tertiam significationem*, in qua scilicet dicit actionem uel passionem suam inhaerere personae, an scilicet significet inhaerentiam praedicati ad subiectum ut quandam (] quaedam *ms*) qualitatem uel aliquid tale etc. Aliquam enim oportet ut habeat significationem secundum quam huiusmodi faciat copulationem. Quod si inhaerentiam actionis siue passionis cum persona, ubi ponat illam, scilicet in praedicato uel in subiecto uel in utroque etc." **1321/1322** hae–necessariae] Rosier-Catach 2003a, p. 146 sq. **1334/1335** ex–significat] cfr WC2 f. 91ra, ad Prisc., *Gramm.* XVII.14 (p. 116.27): "Inest igitvr...Ad huius capituli intellectum est notandum quod uerbum quattuor significat in illis, actum uel passionem, substantiam, numerum et tempus. Cum enim quis dicit 'lego', quid agitur et a quo et a quot et quando intelligitur, non tamen est equiuocum, quia unum principliter, tria secundario significat", cfr Fredborg 1981, p. 28

1325 significari] *s.l. A* Post] *in marg. sin. A* **1333** actionis *suppleui ex BO*] *om. A*

uerbo intelligebatur. Sed quia uerba per se discretionem facere non poterant - cum enim dico 'lego' non discerno an solus an cum aliis - ideo uerbo necessario inuenta sunt pronomina non ad personam significandam quae in uerbo intelligitur, sed ad discretionem. Non dico scilicet primam et secundam et tertiam personam quam uerba per se faciunt, sed ad discernendam personam unam uel plures ab una uel a pluribus, ut cum dico "ego lego" hic 'ego' discernit me ab omnibus aliis in illo actu, quasi dicam "ego et non alius" et secundum hoc non superfluit 'ego'. Huic tamen sententiae uidetur auctor contrarius ubi dicit in hac constructione "ego lego" 'ego' apponi propter ipsam personam significandam etiam sine discretione. Sed sciendum quia tunc non attendimus simul supradictam significationem, sed per 'lego' solam principalem uerbi significationem, id est actum inhaerentem, significo, per pronomen 'ego' substantiam suscipientem actum, et ita diuersis considerationibus in eadem propositione pronomen superfluit et non superfluit. Si utramque illam in uerbo significationem attendo, superfluit, nisi propter discretionem apponatur, si principalem tantum, non superfluit. Ecce habemus hanc causam inuentionis pronominum maio-

1342 cum–aliis] cfr PRISC., *Gramm.* XIII.22 (p. 14.15) **1349/1351** Huic–discretione] PRISC., *Gramm.* XVII.16 (p. 118.4)

Alii 1358/1360 Ecce–se] cfr WC1 *M* f. 59ub25, ad PRISC., *Gramm.* XII.1 (p. 577.2): "CAVSA INVENTIONIS PRONOMINIS bipertita est, necessitas et commoditas. Cum enim omne nomen naturaliter est tertiae personae non poterat cum uerbis primae et secundae personae intransitiue construi. Fuit igitur necesse quod talis pars inueniretur que loco nominis in praedictis personis inueniretur ut (cum *ms*) dicitur 'Ego lego, Tu legis'. Iterum quamuis uerbum actionem uel passionem significet tamen discretionem personarum non facit. Non discernit utrum illi persone et non alii actus ille conueniret, quod facit pronomen adiunctum uerbo cum dicimus 'ego lego' sed de hoc et quot causis debeat nominatiuus primae uel secundae personae uerbi adiungi in constructionibus ostendemus, et non tantum in prima et secunda persona necessitate quadam est inuentum pronomen sed etiam in tertia. Quamuis enim nomen tertiam designet, non tamen separet illam ab omnibus aliis, uel propter rerum ignoranciam, uel propter nominum aequiuocationem. Cum enim dico 'Aiax uenit ad Troiam', nescitur de quo hoc dicatur quia hoc nomen diuersis conuenit. Etiamsi hoc nomen uni soli conueniat, non tamen ex uoce habetur cui. Fuit igitur necesse quod talis pars orationis inuenire-

1353 inhaerentem *scripsi*] inherente *A* **1355** considerationibus *scripsi*] consignificationibus *A*

rem esse, scilicet ut faciant discretionem, quam ut substantiam signifi-
cent, quia uerba eandem significant per se.

⟨*Quomodo differat significatio uerborum a significatione adiectiuorum*⟩

Diximus proprium esse uerborum, in quantum uerba sunt, significare actionem uel passionem ut inhaerentem. Opponunt quidam. Si ita est, quid differt propria significatio uerbi a significatione adiectiui nominis quod similiter significat rem suam ut inhaerentem. 'Lector' enim uel 'albus' significat lectionem uel albedinem ut inhaerentem. Itaque confundi uidetur nominis significatio et uerbi.

Ad quod soluendum quidam distinguere conantur significationem uerbi et nominis adiectiui hoc modo. 'Albus' significat albedinem ut inhaerentem, 'albet' uero uerbum significat eam inhaerere si eam significet. Et ut magis exprimant uerbi significationem, dicunt quod 'albet' ipsum inhaerere significet, id est ipsam inhaerentiam albedinis.

Sed his sic potest opponi. Si 'albet' significat ipsam albedinem inhaerere, id est quod albedo inhaereat, aut significabit ipsas uoces, scilicet 'ipsam albedinem inhaerere', aut harum uocum significata. De uocibus

---

GPmi: 1368/1415 Ad–relationem] cfr supra Appendix I

---

tur quae tertiam personam sic significaret quod illam ab omnibus aliis discerneret quod facit pronomen tertiae personae quando est demonstratiuum. Sic igitur in omni persona necessitate est inuentum pronomen. Commoditate est inuentum in relatiuis tertie persone" **1366/1367** Itaque–uerbi] cfr *Glosulae* ad PRISC., *Gramm.* II: "In quo differunt sumpta a uerbis? In hoc scilicet quod uerba cum modis et temporibus significant, sumpta minime. Modo redeamus ad litteram. Verbum significat ACTIONEM VEL PASSIONEM (*GL II*, p. 55.8) secundum hoc quod inheret; supple 'SIVE VTRVMQVE' (*GL II*, p. 55.8), id est modo actionem modo passionem, ut communia uerba. Ideo potius facit mentionem de actione et passione quam de substantia, cum tamen, ut dixi, VTRVMQVE significet, quia ex ipsa uoce uicinius habet se ipsum uerbum ad actionem uel passionem quam ad substantiam, ut hoc uerbum 'currit' ex ipsa uoce uicinius habet se ad cursum quam ad hominem. Et etiam ipsa uerba principaliter habent significare actionem uel passionem, secundo personas in quibus fit actio uel passio, nihil tamen nominando" **1366/1415** Itaque–relationem] cfr supra Appendix I **1368/1369** Ad–modo] cfr KNEEPKENS 1978, p. 119, n.35. See also ROSIER-CATACH 2003a, p. 151 n. 34 **1375/1376** De–dicunt] cfr Sententia I: "Contra quod M⟨agister⟩ W., si uerbum significat ipsum inhaerere actionis uel passionis uel has uoces uel suum significatum. Sed has uoces non significat quodlibet uerbum", FREDBORG 1977, p. 35,1-3

1365 quod *scripsi*] quae *A*

non dicunt. Si autem significat significata harum uocum, aut hoc totum significat, scilicet 'inhaerere albedinem', aut alterum tantum, scilicet 'albedinem' uel 'inhaerere'. Si hoc totum, uidelicet quod albedo inhaereat, uidetur 'albet' sensum habere propositionis, et sic significare uerum uel falsum intellectum – 'albere' uero, ipsum infinitiuum, de quo minus uidetur, perfectum sensum significabit. Si albedinem tantum significat, uel secundum essentiam uel secundum adiacentiam. Secundum essentiam non significat, quia tunc non differret significatio 'albet' uerbi et 'albedo' substantiui nominis. Secundum adiacentiam iterum non significat, quia tunc non differret significatio 'albet' et 'albus', quod ipsi maxime uitare uolunt. Iterum inhaerere non dicunt tantum significare, quia tunc eandem de singulis rationem oporteret eos dicere, et ita | omnia uerba significarent idem, scilicet inhaerere. *A* 137rb Sed forte ad hoc confugient ut dicant 'albet' significare inhaerentiam albedinis, et 'amat' inhaerentiam amationis, et quodlibet uerbum inhaerentiam quoquo modo sic determinatam. Quod si ita est, omnia uerba significabunt non actionem uel passionem sed qualitatem, id est inhaerentiam.

His praetermissis, respondeamus praedictae obiectioni. Dicimus quia re uera uerbum et nomen adiectiuum in adiectiua significatione non differunt. Vtrumque enim significat rem suam ut adiacentem, ut 'albus' et 'legit'. Non ideo confunditur significatio nominis et uerbi. Nam si quis consideret primam significationem nominis et primam uerbi, plane eam differre inueniet. Propria enim et principalis significatio nominis est significare substantiam cum qualitate, uerbi est significare actionem uel passionem ut inhaerentem. Ecce 'albet' et 'albus' in

---

Alii 1378/1381 Si–significabit] cfr M⟨agister⟩ W. in Sententia I, FREDBORG 1977, p. 35, 3-10: "Sed si earum significata designat uerbum, tum significat compositum intellectum et uerum aut falsum. Verus enim intellectus est aut falsus intellegens lectionem aut aliquam actionem inhaerere, qui intellectus his uocibus designatur "lectio inhaeret" ". Quicquid ergo hunc intellectum significat, quod lectio inhaeret, uerum uel falsum significat. Quod si uerbum hoc habet ex natura uerbi tunc omne uerbum id habet. Hoc autem non habet infinitiuus modus uerbi" **1391/1393** Quod–inhaerentiam] cfr ROSIER-CATACH 2003a, p. 143-159

1377 totum *suppleui*] *om. A* **1380** infinitiuum *scripsi*] infinitum *A* **1387** significare *scripsi*] significare re *A* **1388** significarent *scripsi*] significant *A* **1394** praetermissis *scripsi*] premissis *A* **1400** cum] *s.l. A*

prima significatione, id est in quantum hoc nomen est et illud uerbum, aperte differunt. Quod si post principalem significationem nomini et uerbo aliquid communiter accidat, non est inconueniens, sicut uidemus in 'albus' et 'legit', quia in hoc quod utrumque numerale est, id est singularis numeri conueniunt. Et conueniunt et uerbum et pronomen in hoc quod est utrumque personale, id est certam personam significans, cum tamen in principali causa inuentionis suae differant. Nec te moueat quod adiectiuam significationem quam nomen habet accidentaliter uerbum habet principaliter, quia non est inconueniens si quod uni parti orationis accidentale alii sit substantiale et econuerso, sicut uidemus quod nomen substantialiter, ex prima scilicet inuentione, significat substantiam cum qualitate, pronomen uero principaliter solam substantiam, ex accidente qualitatem, per demonstrationem scilicet uel per relationem.

⟨*De discretione personarum*⟩

Ad litteram deinceps ueniamus et sic continuatur. Non tantum propter praedictam rationem inuenta sunt pronomina primae et secundae personae causa uerborum sed etiam propter istam, QVOD MAIVS EST, id est quae ratio ualidior est sicut praeostensum est. Haec est summa huius uersus quod uerba discretionem facere non possunt, et hic aequipollenter uerba accipiuntur ABSOLVTE, id est sine discretione, scilicet non discernunt personas secundum actiones et passiones quas significant, et hoc satis | constat de uerbis impersonalibus. Sed quia uerba personalia *O* p. 366a significantia personas discretas, scilicet ut primam uel ut secundam, aliquo modo hoc habere uidentur, ideo dicit VERBA PERSONARVM, id est discernentia personas, quae personae INTELLEGVNTVR, id est significantur, PER NOMINATIVVM in uerbo intellectum. Hoc ideo adiunxit quia (p. 118.13)

XVII.17 (p. 118.13)

(p. 118.14)

(p. 118.13)

Alii 1403/1404 Quod–accidat] cfr KNEEPKENS 1992, p. 34-50 **1410/1411** quia–substantiale] cfr FREDBORG 1977, p. 35.23-36.1: "M⟨agistri⟩ W. haec sententia: omne uerbum principaliter actionem significat uel passionem secundum quod inhaeret, non secundum quod inhaeret secundum hunc modum. Nec in hoc aliqua est diuersitas inter uerba et adiectiua nomina nec est inconueniens si illud quod est uerbi proprium ex hoc quod est uerbum conueniat nomini, non in hoc quod est nomen, sed in hoc quod est adiectiuum"

1405 albus *scripsi*] albet *A* **1406** conueniunt *suppleui*] *om. A* **1417** litteram *scripsi*] literam *A*

uerba uidentur habere discretionem ex hoc quod eandem personam significant quam nominatiuus, qui solet facere discretionem. Quasi dicat, quamuis significarent eandem personam quam nominatiuus, qui habet facere discretionem, scilicet 'ego' et 'tu', tamen ipsa non faciunt discretionem. Et quia magis uideretur de indicatiuis uerbis quam de aliis quod haberent discretionem, ideo addit ET SVNT INDICATIVA, quasi (p. 118.14) dicat, et si sint indicatiua quae essentiam subsistentis actum significant de quibus plus uidetur, tunc ACCIPIVNTVR ABSOLVTE. (p. 118.14)

Vel aliter, VERBA PERSONARVM, id est uerba personalia quae uerba intelliguntur, subaudi 'personalia', et hoc per nominatiuum cui iunguntur. Quae propositio quia parum firma est, suppleri potest quod uidentur habere discretionem ex adiunctione nominatiui qui eam habet. Et erit eadem expositio cum superiori.

QVI ENIM. Vere uerba non faciunt discretionem quia ita est in istis. XVII.17
Et hoc est, QVI PRONVNTIAT 'AMBVLO' VEL 'SCRIBO' NON AD DISCRETIO- (p. 118.14)
NEM, id est non ostendit aliquid diffinitum, AD DISCRETIONEM ALTE-
RIVS PERSONAE, quamuis ad perfectionem sensus definiat. PRONOMINA (p. 118.15)
VERO. Continuatio. Verba non faciunt discretionem sed PRONOMINA, (p. 118.16)
scilicet nominatiui pronominum, PRIMAE ET SECVNDAE PERSONAE
SVNT EXCOGITATA AD DISCRETIONEM. De nominatiuis dicit, quia obli- (p. 118.16-17)
qui non faciunt, et si faciunt, non adeo. Licet et tertia persona faciat discretionem, non tamen modo agit de ea, quia causam quare tertiae personae pronominum repertae sunt usque ad consequentia distulit. VT SI
DICAM. Expressis exemplis talis innuitur diuisio, pronomina facientia (p. 118.17)
discretionem aliquando per se, aliquando iuncta cum aliis. Quando per se aliquando sequitur aliquid, aliquando nihil sequitur. Si aliquid sequitur, ad illud fit discretio, sicut in hoc exemplo quod liber ponit, "EGO LEGO", "TV SCRIBIS". 'Ego' positum ad illam secundam tantum (p. 118.17-18) discretionem facit. Si uero dicam "ego lego" nihil addens, ad omnia alia facit discretionem. Similiter quando iunctum cum aliis facit discretionem, aliquando nihil sequitur, aliquando aliquid. Si aliquid sequitur, inter illas duas et aliam quae additur discretio fit, ut hic "EGO ET TV LEGIMVS, ILLE SCRIBIT". Si nihil sequitur, inter illas duas et omnes alias (p. 118.18)

Prisc. 1456 EGO–SCRIBIS] ego scribo, tu legis *Hertzius* **1460/1461** EGO–SCRIBIT] ego et tu scribimus, ille legit *Hertzius*

1437 PERSONARVM *ex Prisc.*] personalia *A* **1443** AD *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **1451** VT–DICAM] *lemma non indicauit A* **1456** positum *scripsi*] propositum *A*

fit discretio ut liber innuit, NISI ENIM. Vere propter solam discretionem (p. 118.20)
ponitur quia propter nihil aliud, si perfectionem sensus consideres,
quod sic determino quia dialectici ad perficiendam propositionem
addunt etiam pronomina uerbis | sine respectu discretionis. OBLIQVI *A* 137ua
ENIM. Determinat quare dixerit de nominatiuis quia obliqui absoluti (p. 118.21)
sunt, id est sine discretione proferuntur, nisi eis aliquid addatur per
quod fit discretio, et hoc APVD LATINOS. Et quare apud Latinos dixerit (p. 118.22)
ostendit. Nam Graeci quosdam obliquos habent ad faciendam discre-
tionem, quosdam absolutos.

Cum dico "DA MIHI PANEM", nulla discretio intellegitur. Sed si adda- XVII.18
tur "ILLI AVTEM VINVM", tunc primum discretio in praecedenti fuisse (p. 118.26)
innuitur. Et ita patet quod discretionem a se ipso non habet obliquus. (p. 118.27)
Si enim a se haberet, statim cum dicerem "da mihi", discretionem fieri
non dubitarem. Dicimur tamen uti eo cum discretione gratia adiectio-
nis, scilicet numeri uel alicuius discretionem a parte facientis. Quod si
quis concedit ipsum obliquum a se habere discretionem, aliter acci-
piatur 'ABSOLVTE' superius, scilicet in uerbis, aliter hic in obliquis. Ibi (p. 118.14)
enim omnino negat uerba facere discretionem, hic aliquo modo conce-
dit obliquos habere cum dicit ABSOLVTI AVTEM DICVNTVR etc. (p. 118.24)

IN QVO. Continuatio. Pronomina faciunt discretionem quam uerba XVII.18
non possunt facere. IN QVO, id est in qua discretione, MAXIME VALET (p. 119.1)
NOMINATIVVS. MAXIME dicit quia obliqui quodammodo ualent uel ex
se uel ex adiunctione quamuis non adeo. CVM ENIM. Commendatio (p. 119.2)
exempli, quasi dicat, bonum exemplum dedi, quia cum 'facio' sufficiens
fit ad ostendendam primam personam, et hoc PER SE, sine auxilio
pronominis, et HABEAT IN SE VIM NOMINATIVI, id est significationem (p. 119.3)
nominatiui, et hoc quantum ad substantiam significandam. Et tamen
absolutam, id est sine discretione, quasi dicat, tantum deest ei dici
nominatiuus quod non significat discretionem, hoc cum, inquam,
habeat FACIO, ADDITIO PRONOMINIS etc. Nota quod dicit DESIDERAT. (p. 119.2)
Per hoc enim innuitur hoc proprium esse officium pronominis. Sicut (p. 119.3)
(p. 119.4)

1478 scilicet–uerbis] PRISC., *Gramm.* XVII.17 (p. 118.14)

Alii 1474/1475 Si–dubitarem] cfr ABELARD, *Dialectica*, p. 587

1476/1477 adiectionis *scripsi*] aieccionis *A*

enim dictum est saepe, quantum ad substantiam significandam non erat necessaria inuentio pronominis.

TAMEN ETIAM, quia dedit exempla tantum de pronominibus, cum per se faciunt discretionem, uidetur id negare quod dixit superius, scilicet quod addita facerent discretionem, ideo istud addit TAMEN ETIAM. Continuatio. Licet tantum dederim exempla de pronominibus quando per se faciunt discretionem, TAMEN ETIAM ipsum pronomen RECIPIT etc. Vel ideo istud agit quia ex hoc quod in supradictis exemplis per se faciunt discretionem pronomina uidetur forsitan quod non possunt eis iungi aliae personae. XVII.18 (p. 119.11)

⟨*De proprietate participiorum*⟩

PARTICIPIVM ETIAM. Reddita ratione quare uerbum proxime post nomen debeat tractari, ingreditur ostendere de participio, quod recte post uerbum et pronomen tractatur. Et prius simpliciter ostendit quare post uerbum debeat tractari, secundum tres scilicet modos, secundum originem ipsius participii et secundum proprietatem eius et secundum nominationem. Primus etiam modus cum tertio ad hoc pertinet ut participium statim post uerbum tractetur secundum originem, quia ex eo nascitur materialiter, secundum proprietatem officii quia causa uerbi inuentum est. Nam cum duo uerba eidem nominatiuo intransitiue iungerentur et sine coniunctione in eadem persona iungi non poterant, ut cum dico "lego et disco", duas actiones eidem personae non aliter quam interposita coniunctione copulo. Si enim sine coniunctione dicam "ego lego disco", nullo puncto etiam interposito, non ad idem tempus duas actiones uideor proferre nec simul inesse ostendo. Vt ergo sine coniunctione duae actiones eidem personae attribuerentur inuentus est nominatiuus in participio, ut loco uerbi ponatur, et dicatur "ego legens disco". Quam orationem in auctoritatem sumunt qui "ego legens" perfectam orationem esse uolunt, dicentes cum "ego legens disco" idem ualeat quod "ego lego et disco" et hic duae perfectae orationes, sublato sic 'et', apposito participio 'legens', quod eandem actionem et in eodem tempore attribuit personae quam 'lego' prius, cum non essent duae perfectae orationes in "ego legens disco" sicut in "ego lego et disco". XVII.18 (p. 119.12)

Ad quod respondemus. Licet 'legens' ponatur pro 'lego' in oratione hac "ego legens disco", tamen non iudicantur eaedem "ego legens disco"

1495 ETIAM *ex Prisc.*] et *A* **1506** pronomen *scripsi*] proxime *A* **1521** legens *scripsi*] legiens *A*

et "ego lego et disco". In hac enim utrumque uerbum praedicat actum suum, et ideo necessaria est coniunctio. In illa uero ipsum participium ex affinitate quam habet cum nomine habet subici et actum quem significat subici quodammodo facit, ita ut determinet subiectum. Vnde nec indiget coniunctione, cum una actio quodammodo subiciatur, altera praedicetur et praedicatum cum subiecto sine coniunctione debet copulare. Sed hoc ergo non sequitur | si "ego legens disco", tunc "ego *A* 137ub lego et disco", quia in illa 'legens' non praedicatur, cum tertia persona non iungatur primae in eadem parte orationis intransitiue absque pronomine ibidem posito, 'legens' uero tertiae est personae, 'disco' primae.

| In obliquis autem ideo inuentum est participium, quia cum uer- *O* p. 366b bum intransitiue nominatiuis nominum iungatur, obliquis non poterat eodem modo iungi, quia personam directe ad modum nominatiui significat. Si enim dicam "Virgilium lego" ita ut actum uelim ostendere inesse Virgilio, nihil est. Similiter in diuersis personis diuersas actiones coniungere in eadem oratione non potui nisi per coniunctionem, ut in hac "ego lego et tu discis". Inuenti ergo sunt obliqui casus participii ut intransitiue obliquis nominum construantur, et per eos uerba, ut cum dico "Virgilii legentis uocem audio", et ut intransitiue diuersae actiones diuersis personis sine coniunctione conueniant, ut "me legente

---

Alii 1529/1531 In–subiectum] cfr Fredborg 1977, p. 39.2-10: Sententia I: "Et nota quod uerba ex eo quod significant rem in tempore, id est inhaerere copulant praedicatum subiecto. Quod faciunt secundum magistrum A. participia, scilicet copulant suas res subiectis, utpote 'Socrates legens disputat', sed quia tale genus locutionis suspensiuum est, ideo semper expetit aliud uerbum sibi adiungi. Sed secundum magistrum W. participia non copulant, sed solum determinatio est subiecti, et tantum ualet 'Socrates legens disputat' quantum 'Socrates ens legens disputat' ueluti si dicam 'Socrates albus disputat' pro 'ens albus disputat'"; cfr Hunt 1941-43, p. 210, n. 1 (quoting *ND* III); Rosier-Catach 2003a, p. 155 n. 49 referring to *ND* I, f. 15ub-16ra ("... Magister tamen G. non recepit (]recedit *ms*) inde consequentiam, si Socrates legens disputat, tunc Socrates legit et disputat", *ND* II f. 53rb-ua, see also *ND* V f. 145ra: ("legens proficio / lego et proficio") "non tamen dicemus quod quicquid habeat una habeat et alia. Illa enim oratio quae est 'lego et proficio' multiplex est, et tamen 'ego legens proficio' bene est una etc. Licet Magister A. dicat secundum quosdam eam posse accipi tam multiplicem quam unam. Dicunt enim 'legens' uel posse accipi determinationem subiecti et tunc est una, uel praedicati et tunc est multiplex" **1537** legens–primae] cfr Fredborg-Kneepkens 1988, p. 14-16

1530 quem $A^{p.c.}$] quem habet $A^{a.c.}$ **1532** indiget *scripsi*] indigne *A* **1533** sine *suppleui*] *om. A* **1539** iungatur *scripsi*] iungantur *A*

tu proficis" pro "ego lego et tu proficis", hoc modo conuincitur participium iure poni post uerbum. Quomodo uero secundum nominationem quoque eius id probetur, palam est ut in sequentibus dicet. Continuatio. Verbum post nomen necesse ponitur, PARTICIPIVM ETIAM etc. (p. 119.12)
EX QVO. Reddit causam quare post uerbum tractetur participium, quia (p. 119.12-13)
inde NASCITVR, secundum uocem et etiam secundum significationem. (p. 119.13)
ETIAM ponit quia a nomine quodammodo, per accidentia eius quae (p. 119.12)
suscipit scilicet, nascitur.

QVOD NECESSARIO. Docet quare participium nascatur a uerbo, scilicet XVII.18
quod necessarium fuit et hoc aequipollenter quidem, id est quia fiebant (p. 119.13)
translationes uerborum, id est uerba translata sunt IN FIGVRAS, id est (p. 119.14)
terminationes, non quaslibet sed CASVALES, id est per casum uariabiles,
et hoc CVM GENERIBVS, id est significationibus, non dico tamen substantialibus sed accidentalibus, id est actiua et passiua. Et hoc est quod
ACCIDVNT EIS, id est uerbis significationes uerborum et accidentales (p. 119.14-15)
retinent participia, uel generibus referamus ad genera nominum ut participet, scilicet masculinum et femininum et alia genera. Translata sunt,
inquam, uerba in figuras et hoc NECESSARIO, id est ita exigente natura (p. 119.13)
uerbi, et exponit illam necessitatem. Sicut cum uerba per se nequeant iungi obliquis casibus intransitiue nec cum nominatiuo sine coniunctione diuersa uerba iungerentur, et hoc ponit in littera sic, CVM VERBA
NON POSSENT PRAESENTARE CONSEQVENTIAM, id est coniunctionem, (p. 119.15)
SVI, id est suae uocis uel sui significati, id est quia coniunctio actus uel personae non poterat repraesentari per uerba. Et quia quaedam coniunctio repraesentatur per uerba, ut hic "ego lego", ideo addit, ita dico non posse fieri CONSEQVENTIAM SVI, id est VT ETIAM posset nominibus
iungi PER OBLIQVOS. Et nota quod dicit ADIVNGI, id est uicine iungi (p. 119.15)
intransitiue, sed per hoc remouet iuncturam istam "Lego librum", quae (p. 119.16)
intransitiua non est.

Ecce habemus causam inuentionis participiorum in obliquis. Sequitur causa natiuitatis in nominatiuis, cum dicit ET CVM VERBA NON POSSENT CONSOCIARI, id est simul duo sociari, ut praedicarentur de eodem (p. 119.16)
subiecto sine coniunctione. Hic habes similiter quare nominatiuus participiorum sit inuentus, et simul aliam causam inuentionis obliquorum

---

1548 conuincitur *scripsi*] coniungitur *A* **1552** causam $A^{p.c.\ s.l.}$] rationem $A^{a.c.}$
1554 ETIAM] *lemma non indicauit A* **1554** quodammodo *scripsi*] quodam *A* **1558** IN FIGVRAS] *lemma non indicauit A* **1560** CVM GENERIBVS] *lemma non indicauit A*
1569 coniunctionem *scripsi*] coniunctione *A* **1573** VT ETIAM] *lemma non indicauit A*

participiorum. Et accipe large 'consociari' uel in eadem persona duo, ut supra ostensum est, uel in diuersis personis duo sicut habent exempla, ut ME LEGENTE PROFICIO. In quo exemplo notari potest utraque causa (p. 119.17) inuentionis obliquorum, quia inter duos ablatiuos 'me' et 'legente' intransitio notatur quam uerbum facere non poterat. Nihil enim esset si diceretur "Me lego". Inter 'legente' uero et 'proficio' notatur transitio non ad diuersas personas sed ad diuersos actus quam uerba sine coniunctione facere non poterant. Oportebat enim dicere "Ego lego et proficio". Nec te moueat quod non est recta transitio cum non fiat ad diuersas personas. Pro eodem enim habet reciproca et transitiua. Vtraque transitiua est, et improprie altera secundum actum et passionem, altera secundum alterum tantum, id est uel actum uel passionem.

Et dicunt quod in huiusmodi constructione qualis est ista "ME LEGENTE PROFICIO" ille actus qui significatur per participium positum (p. 119.17) loco uerbi et praecedens debet esse causa alius actus qui sequitur. Et in aliis non debet fieri, ut "Sole ascendente fit dies" et "Legens proficio" pro "Lego et proficio". Hoc exemplo plane ostendit quare nominatiuus participiorum sit inuentus. | Et nota in hoc differre has duas constructi- *A* 138ra ones "Me legente proficio" et "Ego legens proficio" quia in priore notatur lectio causa esse profectus, in secunda non.

MANIFESTVM EST. Aliam inducit rationem quare participium debeat XVII.19 postponi nomini et uerbo tractam ab ethimologia uocabuli. Continua- (p. 119.17) tio. Praedicta ratio reliquit participium post nomen et uerbum tractari, idem etiam manifestum est per hoc QVOD NON BENE SERVARETVR POSITIO NOMINATIONIS, id est sic non seruaretur proprietas congrua ipsi, (p. 119.17-18) uocabulo posito quidem secundum nominationem, NOMINATVM EST

Alii 1596/1598 Et–proficio] cfr WC2 f. 93ua, ad PRISC., *Gramm.* XVII.18 (p. 119.17): "Possumus etiam in nominatiuo participium quadam necessitate fuisse repertum dicere. Contingit enim aliquando quod de duobus actibus (accidentibus *ms*) qui eidem persone insunt alter alterius causa est, ut lectio profectus, sed per dua uerba non possumus hoc manifestare. Fuit igitur necesse quod aliqua par⟨s⟩ orationis inueniretur quae actum significaret et illum esse causam alterius innueret. Non tamen dico quod participium ubique hoc faciat". Cfr *Glosulae* ad PRISC., *Gramm.* V.80, and GRONDEUX-ROSIER-CATACH 2011a, p. 138-140

1594/1595 ME–PROFICIO] *lemma non indicauit A* **1595** *post* significatur] *rasuram septem fere litterarum habet A* **1603** tractam *scripsi*] tractum *A* **1606** sic *scripsi*] se *A* **1607** secundum *scripsi*] scilicet *A*

PARTICIPIVM, ut 'legens' etc., quasi dicat, natura huius nominis quod est (p. 119.18)
'participium' non bene seruaretur nisi poneretur participium, id est
tractatus participii POST NOMEN ET VERBVM. (p. 119.19)

CVM EX. Ostendit quae sit nominatio quae non congrue seruaretur. (p. 119.19-20)
CVM, id est quia, EA PARS, id est nomen huius partis, scilicet collectionis
participiorum, ACCIPIEBATVR, id est imponebatur, ita ut esset PENDENS
EX VTRISQVE etc. Et quia posset pendere ex utroque, sicut hoc nomen
'neutrum' pendet ex masculino et feminino per abnegationem utriusque, addit, ita dico PENDENS, quod est PER CON|FIRMATIONEM, id est ita O p. 367a
quod ipsum nomen confirmat ipsa participia habere naturam nominis (p. 119.20)
et uerbi. Vel per conformationem, id est ita quod ostendit significatum
suum conformari ex proprietatibus nominis et uerbi. QVOMODO. Pro- (p. 119.20)
bat a minori quod haec pars debeat esse post nomen et uerbum cum
habeat utriusque conformationem quia neutrum genus ponitur post
masculinum et femininum cum sumat nomen ab utroque per abnegationem. Et hoc est QVOMODO NEVTRVM genus, id est collectio uocum
neutri generis ponitur POST MASCVLINVM ET FEMININVM, quorum est
ABNEGATIVVM, id est habet nomen, in quo notatur neutri proprietatem (p. 119.24)
recipere, scilicet nec masculini nec feminini.

NISI ENIM. Vere si congrue est positum hoc nomen 'participium' XVII.19
debent praeponi supradictae partes, quia si non praeponantur supradic- (p. 119.21)
tae partes nec congrue uocatur 'participium', a destructione consequentis. Et hoc ibi, NISI PATIAMVR PRIOREM POSITIONEM PARTIVM, id est
tractatus nominis et uerbi quae praeposita sunt participio naturaliter,
RELIQVVM EST etc. NEQVE TAMEN. Continuatio. Quamuis dicam de (p. 119.22)
participio quod est conformatum ita quod non possumus uocare illud (p. 119.23)
participium nisi habeamus cognitionem nominis et uerbi, tamen idem
dicendum est de neutro quod est abnegatiuum, scilicet quod neque
possumus uocare neutrum nisi habeamus priorem cognitionem masculini et feminini, et hic 'nomen' est supplendum. Et supponit causam

---

Prisc. 1618 conformationem] *non inuenitur apud Hertzium*

1612 EA PARS] *lemma non indicauit A* **1614** EX VTRISQVE] *lemma non indicauit A* **1621** habeat *scripsi*] habeat per *A* **1623** QVOMODO NEVTRVM] *lemma non indicauit A* **1630** NISI] *in marg. sin. A* NISI–PARTIVM] *lemma non indicauit A* **1632** RELIQVVM EST] *lemma non indicauit A* **1633** conformatum *scripsi*] conformaturum *A* **1633** ita *suppleui*] *om. A* **1636** priorem] *s.l. A*

quare non possit dici neutrum nisi positis aliis prioribus quorum ipsum neutrum ABNEGATIVVM est DVORVM PRAEPOSITORVM, id est masculini (p.119.24)
et feminini. Quidam libri habent "Neque enim", secundum quos probat a minori. Iterum quod participium tractari debet post supradicta, cum fiat ex eis per formationem quia neutrum genus non debet praeponi masculino et feminino quorum est abnegatiuum quantum ad nomen. Huius consequentiae antecedens habes ibi NEQVE ENIM etc. Si
est ibi 'etiam', sic iunge, PARTICIPIVM NON possumus VOCARE NISI PATIAMVR etc., NEQVE ETIAM NEVTRVM POSSVMVS VOCARE etc.

PARTICIPIVM QVOQVE. Alio argumento probat sic, participium quo- XVII.19
que constat ex quibusdam praepositis partem capiens, sed ea ex quibus (p.119.24)
constat partem capiens sunt nomen et uerbum, ergo nomen et uerbum
sunt ei praeposita. Propositio est in libro, assumptio et conclusio extra. Continuatio. Non tantum praedicto argumento probo nomen et uerbum esse priora participio, sed hoc QVOQVE quia PARTICIPIVM NECESSE (p.119.25)
EST CONSTARE, id est participium ad hoc uero constet, necessarium est
VT SIC CAPIENS PARTEM EX PRAEPOSITIS QVIBVSDAM, id est naturam, ut (p.119.25)
trahat ab aliqua sibi praepositarum, et hic agitur de significatis huius uocis quae est 'participium'.

Vel, ut non sit aliud argumentum, adaptare potes similitudinem quam induxit de neutro ad participium et sic iunges, neutrum uocamus quod abnegatiuum est duum generum, PARTICIPIVM quoque uocamus
quod necesse est CONSTARE EX PRAEPOSITIS et non abnegando sed partem inde capiendo, et hoc, PARTEM CAPIENS. (p.119.25)

SED NEQVE. Hucusque probauit quod postponendum sit nomini et XVII.19
uerbo, nunc addit quod proxime debet locari. Continuatio. Non tan- (p.119.25)
tum post nomen et uerbum ponendum est participium, sed etiam in
proximo loco, et quod in proximo loco probat ab inmediatis, quia nulla aliarum partium proxime ponenda est, et hoc est NEQVE RECTE ALIAM INTERPONIMVS PARTEM etc. Et quod nulla aliarum ponenda sit probat (p.119.25-26)

Prisc. 1640 Quidam–enim] *non citantur ab Hertzio* **1646** POSSVMVS] possimus *Hertzius*

GPmi 1641/1646 Iterum–etc.] *om. OB*

1639 DVORVM *ex. Prisc.*] dicit *A* **1642** non *suppleui*] *om. A* **1645/1646** NISI PATIAMVR] *lemma non indicauit A* **1662** quod *suppleui*] *om. A* **1666/1667** NEQVE–PARTEM] *lemma non indicauit A* **1666** ALIAM *ex. Prisc.*] alie *A*

sic, quia participium nihil habet proprietatis ex his, et hoc ibi, CVM NVLLAM etc. Cum enim participium capiat partem ex praemissis, si alia (p. 119.27)
quam nomen et uerbum praemitterentur, uideretur capere partem ab aliis quam a nomine et uerbo. Si quis dicat quod capiat partem etiam a pronomine, casus scilicet et genera, non est uerum, quia pronomen habet ea a nomine, sicut etiam participium.

⟨*De articulo*⟩ XVII.19

POST PARTICIPIVM. Ostenso quod participium post nomen et uerbum proxime sit tractandum, antequam dicat de aliis, ostendit quam partem Graeci ponant post participium, scilicet articulum. Nos uero dicit articulum non habere, et hoc ideo inducit quia fortasse putaretur in hac dispositione Graecos non fuisse secutus. Articulus est apud Graecos una pars sicut pronomen et significat unusquisque articulus numeros, genera, casus, in oratione | positus secundum suam scilicet relationem, suam uel aliam, sicut et aliae dictiones. In declinatione uero positus non dicitur significare rem suam nec pars orationis in illo officio iudicatur, immo tantum repraesentat et discernit ibi genus et casus et numerum. Continuatio. Participium recte ponitur post nomen et uerbum, POST PARTICIPIVM etc. uero SICVT ET IN PRONOMINE, id est in tractatu pronominis ostendit. Hic 'pronomen' ostendit nomen tractatus, non nomen pronominum. (p. 119.28) *A* 138rb (p. 119.28–120.1)

NAM IDEM. Vere non habemus articulos quia nec illas dictiones habemus ut articulos de quibus magis uideretur, scilicet 'idem' et 'qui', et hoc est, NAM 'IDEM' ET 'QVI' NON SVNT ARTICVLI QVAMVIS VIDEANTVR HABERE in sui constitutione ARTICVLOS, alterum praepositiuum, alterum subiunctiuum, et hoc EX INTERPRETATIONE, id est ex significatione eorum quae interpretantur. Interpretantur autem 'idem' ολιτος et 'qui' οστις, et hoc praemittit sic quod 'idem' significat ολιτος, id est significat eandem rem apud nos quam ολιτος apud Graecos et 'qui' eandem quam οστις. ολιτος est uox composita ex λιτος relatiuo pronomine et ο articulo praepositiuo, et habet duplicem relationem, unam ab arti- XVII.20 (p. 120.1) (p. 120.1–3) (p. 120.2)

GPmi 1694/1702 Interpretantur–infinitum] *om. OB*

1670 praemitterentur *scripsi*] premiterentur *A* **1681** genera casus *scripsi*] articulus *A* **1681** secundum *scripsi*] esse *A* **1686** SICVT–PRONOMINE] *lemma non indicauit A* **1689** nec *suppleui*] *om. A* **1693** EX INTERPRETATIONE] *lemma non indicauit A* **1694** ολιτος] *leg.* ὁ αὐτός *ut semper*

culo, alteram a pronomine. Huic uoci aequam uim habet apud nos 'idem' hoc pronomen, et similiter duplicem notat relationem. Similiter habent Graeci hanc uocem οςτις coniunctam articulo subiunctiuo et τις nomine infinito cui aequipollet apud nos 'qui' hoc nomen infinitum.

Quia ergo hae duae dictiones illis Graecis aequipollent, uellent forsitan aliqui eas esse articulos, quod Priscianus remouet. Sed quare ο praepositiuus, quare ος subiunctiuus dicitur articulus Graeci sciunt, non nostri, nec quod inde diuersae opiniones habentur, quas alibi positas hic transeamus.

HIC VERO. De his iterum remouet quod non sunt articuli articularia pronomina, quia uidentur ex hoc esse articuli quod in declinatione ponuntur ad generum, casuum et numerorum discretionem, sicut articuli apud Graecos, et quare naturaliter sumuntur a ο η ι quae plane articuli sunt apud Graecos. Sed ista dum ponuntur in oratione, demonstratiua sunt pronomina, non articularia. XVII.20 (p. 120.4)

NEC MIRVM. Recte ponuntur pronomina apud nos loco articulorum quod apud Graecos inueniuntur articuli loco pronominum positi. XVII.20 (p. 120.6)

QVOD AVTEM. | Vellet aliquis dari rationem quare post participium debeat pronomen esse, hoc dicit non esse quaerendum. (p. 120.16) O p. 367b

⟨*Causa inuentionis praepositionum*⟩ XVII.20

APPARET AVTEM. Post ordinationem supradictarum partium ostendit ponendam esse praepositionem, et primo dat rationem quare post supradicta debeat locari, deinde quare aduerbio praeponatur. Continuatio. Non tantum apparet ordo supradictarum partium sed etiam APPARET QVOD PRAEPOSITIO POSITIONEM POST SVPRADICTA. Et inde praemittit probationem, quia NON habet POSITIONEM, id est inuentionem, PRIMAM, hoc refert ad dignitatem, NEQVE ANTIQVIOREM aliis, hoc ad tempus, id est supradictis DICTIONIBVS. Vel unum sit expositio alterius. (p. 120.18) (p. 120.18-19) (p. 120.18-19)

VNDE. Vere praepositio non habet primam positionem, si non potest constare sine aliis. Et illatio est, causa est, sed hoc est, hoc ibi QVAE SI (p. 120.19)

Prisc. 1723 SVPRADICTA] supradictas *Hertzius*

1703 uellent *scripsi*] uellet *A* **1708** articuli] *s.l. A* **1711** naturaliter] *intellege* materialiter ? **1719** ordinationem *scripsi*] ordinem *A* **1723** POSITIONEM] *lemma non indicauit A* **1725** NEQVE ANTIQVIOREM] *lemma non indicauit A* **1726** DICTIONIBVS] *lemma non indicauit A*

NON ANTE SINT etc. Et uere non potest constare sine aliis quia PRAEPO- (p.120.21)
NITVR SVPRADICTIS PARTIBVS ex inuentione sua, hoc ibi, SED QVIA. Et (p.120.20-21)
merito praeponitur supradictis partibus quia inde etiam accepit uim et (p.120.20)
nomen ab essentia, hoc ibi VNDE, et uere hic inde accepit nominationem, quia non a significatione, hoc ibi NEQVE AB ALIQVA PROPRIA SIGNIFICATIONE. Littera sic continuatur. Quia non habet primam posi- (p.120.20)
tionem VNDE NEQVE NOMINATIONEM A PROPRIA ALIQVA SIGNIFICATIONE, sed accepit nominationem, quia praeponitur supradictis partibus. QVOD ETIAM diximus de partibus, scilicet quod non potest constare (p.120.22)
sine aliis. EX QVIBVS. Assignat unde sequatur. Si supradicta non sint, (p.120.22)
non praepositio constare possit, quia ab eis habet non tantum nomen, sed etiam ORDINATIONEM in contexto orationis, scilicet ubi praepona- (p.120.22)
tur et in compositione et in appositione. Vel sine argumento potest legi sic, nomen accepit a supradictis partibus et etiam ordinem, id est ordinabilem positionem. ERGO NATVRA. Duo dixit, scilicet quod praeposi- (p.121.1)
tio posterior est significatione aliis supradictis partibus, et quod praeponitur eis. Ab utroque infert quia significatione est posterior, ERGO NATVRA, et quia praeponitur aliis partibus, ergo CONSTRVCTIONE est PRINCIPALIS. (p.121.1-2)

⟨*De aduerbiis*⟩

ADVERBIVM. Post ordinem praedictarum partium docet aduerbium XVII.21
iure poni post praepositionem, quia praepositio est adiectiuum nominis (p.121.3)
et aduerbium est adiectiuum uerbi. Hanc probationem dispersam attende hoc modo, aduerbium POST PRAEPOSITIONEM BENE PONITVR. (p.121.5-6)
Hoc est illatio, hoc est in principio sequentis uersus, QVOMODO SECVNDO etc. et unde hoc? Quod si ponitur post nomen uerbum, ideo aduer- (p.121.4)
bium ponatur post praepositionem quia aduerbium est adiectiuum uerbi et praepositio adiectiuum nominis. Priorem partem huius assignationis habes ibi in principio ADVERBIVM etc., aliam partem in

---

Alii 1729/1730 Et–sua] cfr ABELARD, *Dialectica*, p.118

Prisc. 1730 SVPRADICTIS] ante dictis *Hertzius*

1735 A–ALIQVA *ex Prisc.*] aliqua a propria *A* **1740** ORDINATIONEM *ex Prisc.*] ordinem *A* **1741** appositione $A^{p.c.}$] expositione $A^{a.c.}$ **1744** est *suppleui*] *om. A* **1749** ADVERBIVM *ex Prisc.*] duerbium *A* **1753** illatio *scripsi*] illatio est *A* **1757** ADVERBIVM] *lemma non indicauit A*

sequenti ubi dicit quod praeponitur nominibus. Littera sic legitur et continuatur. Post supradicta locatur ADVERBIVM, quoque supple post-
1760 ponendum est praepositioni, et hoc ideo quia ADIECTIVVM VERBI EST, et hoc VI, id est significatione. Ideo sic determinat quia sunt quaedam adiectiua quae uoce et significatione adiectiua sunt, ut adiectiua nomina, quae retinent quasdam proprietates illorum nominum quibus adiciuntur, ut genus et casus, aduerbia uero significatione tantum sunt
1765 adiectiua quia accidentia uerbi non recipiunt, scilicet nec tempus | nec *A* 138ua
alia. Et quod aduerbium sit adiectiuum ostendit, NOMINATIO QVOQVE, (p. 121.3-4)
sicut significatio. QVOMODO IGITVR, quia aduerbium adicitur uerbo (p. 121.4)
ergo POST PRAEPOSITIONEM PONITVR. Et huius probationem praemittit (p. 121.5-6)
per simile sic, QVOMODO VERBVM POST NOMEN, dico aduerbium poni (p. 121.4-5)
1770 post praepositionem, et hoc SECVNDO LOCO. Quod item per simile pro- (p. 121.5)
bat sic. Quomodo uerbum in secundo loco est post nomen, et unde hoc? Quod si uerbum ponatur post nomen, ideo aduerbium quod est adiectiuum uerbi ponendum est post praepositionem, quia praepositio est adiectiuum, id est plus adhaerens nomini quam aliis partibus, et hoc
1775 aequipollenter quod PER APPOSITIONEM etc. COMPOSITA ENIM. Vere per (p. 121.6)
appositionem defendit sibi uim dictionis quia per compositionem non. (p. 121.7)

⟨*De coniunctione*⟩ XVII.21

POST SVPRADICTA. Ordinatis aliis partibus ostendit coniunctionem (p. 121.9)
merito ponendam esse post omnes quia ad hoc est inuenta ut omnes
1780 alias coniungeret et sine aliis nullum certum habet sensum, quod dicit
NVLLVM PER SE posita habet SENSVM, determinandum est 'certum'. (p. 121.9-10)

⟨*De interiectione*⟩

De interiectionis ordine hic tacet quia in supradicta ordinatione Graecos sequitur qui interiectione carent, nisi comprehensa sit in ad-
1785 uerbio, uel quia cum aliis non construitur in oratione ad consignificandum eum, sed tantum interiacitur.

⟨*De dictionibus interrogatiuis*⟩

ILLVD ETIAM. Tractaturus auctor de perfecta constructione omnium XVII.22
partium orationis, post datas causas de ordine tractatus earumdem par- (p. 121.16)

1761 VI] *lemma non indicauit A* **1764** adiciuntur *scripsi*] addiciuntur *A* tantum] *s.l. A* **1767** adicitur *scripsi*] addicitur *A* **1775** PER APPOSITIONEM] *lemma non indicauit A* **1775** COMPOSITA] *in marg. sin. A* **1776** uim dictionis *scripsi*] indictum *A* **1781** posita] *ut lemma indicauit A*

tium, quia inter alias interrogatiuas constructiones positurus erat quae ex dictionibus interrogatiuis constant quae tantum sunt nomina et aduerbia, ne inde quaestio postea occurreret, scilicet quare per has duas partes tantum interrogationes formaret, ad quod soluendum oporteret eum interrumpere sequentem tractatum, ideo antequam de constructionibus agat ipsemet hanc quaestionem mouet et soluit. Dicit autem duo esse quaerenda, scilicet quare interrogatiuae dictiones in duas tantum partes orationis concesserunt, scilicet in nomen et aduerbium, et quare non in unum nomen et in unum aduerbium, sed in plura.

Sciendum est quod hic non agitur de omni interrogatione nisi tantum de ea in qua simpliciter quaeritur uel de ignorata substantia uel de ignorata qualitate. Non enim hic agitur de interrogationibus in quibus quaeritur de inhaerentia rerum uel de consecutione consequentis ad antecedens, sicut hae, "Vtrum Socrates sit homo?", "Vtrum si est homo, est animal?" et de similibus, neque de illis quae fiunt sine uoce interrogatiua sicut haec "Legis?", "Vides hominem?" et de huiusmodi, sed tantum de illis agitur, ut diximus, in quibus uel ignorata substantia uel ignorata qualitas quaeritur. Et accipe large substantiam et qualitatem.

⟨*Quaerere de substantia et qualitate nominis et uerbi*⟩

Quando quaeritur de ignorata substantia, uel quaeritur de substantia nominis ut significata a nomine, uel de substantia uerbi, id est actu et passione ut significata a uerbo. Quando uero quaeritur de qualitate, uel de qualitate nominis id est substantiae designatae a nomine, uel quaeritur de qualitate uerbi, id est de qualitate actus uel passionis ut significata | a uerbo. Si ergo quaeritur de substantia rei siue ut a nomine siue ut a *O* p. 368a uerbo significatae, per substantiuum nomen, id est 'quis', 'quae', 'quod' uel 'quid' quaeri debet. Sin de qualitate uerbi quaeritur, per aduerbium quod uerbi est adiectiuum quaeri debet. Si quis dicat de pronomine quod eodem modo quaeri debet per ipsum de substantia, quod significat solam substantiam ex inuentione, dico quod pronomen semper finite et discrete significat substantiam. Repugnans ergo est naturae ipsius ut per ipsum de substantia incerta quaeratur cum eam certam et finitam semper significet. Certum sit igitur quia nomen et aduerbium tantum sint interrogatiuae dictiones.

1797 concesserunt *ex Prisc.*] uenerint *A* **1797** aduerbium $A^{p.c.\ s.l.}$] uerbium $A^{a.c.}$ **1806** substantia *suppleui*] *om. A* **1817** est *suppleui*] *om. A*

Rursus quia substantiarum qualitates, id est proprietates, multae sint, oportuit multa esse nomina adiectiua per quae diuersae proprietates quaererentur. Inuenta sunt ergo plura nomina, scilicet 'qualis' 'quantus' etc. Similiter quia plurimae erant qualitates uerborum oportuit multa esse aduerbia per quae de his diuersis proprietatibus quaereretur. Inuenta sunt ergo plura aduerbia, quomodo 'unde' et similia.

Quaeri potest quare per nomen substantiuum de substantia uerbi quaeratur, cum eam non proprie significet, sed ob hoc tantum substantiam uocamus quia a uerbo principaliter designatur. Neque enim actus uel passio in suo esse a uerbis significantur, sed in quantum adiacent, et hoc modo sunt uerbi substantia. Ad quod respondemus. Cum dico "Quid agitur?", per 'quid' nomen substantiuum solam substantiam quaesiui, uerbum uero appositum de re sua quaeri facit, ita duo simul iuncta, 'quid' scilicet et 'agitur', substantiam uerbi quaeri faciunt.

Pluribus uero modis haec interrogatio fit. Si enim dicam "Quid agitur?", intelligens "Quae res agitur?", de substantia nominis quaesiui. Si uero dicam "Quid agitur?", intelligens "Quam rem agit?", iterum de substantia nominis quaesiui, scilicet de re suscipiente passionem. Sin "Quid agitur?", intelligens "Quem actum habet, lectionem uel alium?", de substantia uerbi quaesiui. Continuatio. Non solum considerandus erat ordo tractatus partium orationis antequam de constructione ageremus, sed etiam ILLVD PRIMVM QVAERENDVM QVARE INTERRO-

1839/1841 Si–passionem] sc. "Quis mouetur", PRISC., *Gramm.* XVII.23 (p. 122.2)

GPmi 1838 Pluribus–fit] cfr *O* p. 374b, ad PRISC., *Gramm.* XVII.38: "Haec interrogatio 'Quid agit?' potest tribus modis accipi. Potest enim quaerere de substantia actus et respondetur aliqua inferior actio, et tunc est 'quid' loco aduerbii, quod si esset inuentum quaereret substantiam. Vel potest dici quod quaeratur res agens ac si ita dicerem 'Quid agit?' id est quae res agit, tunc quaeritur de substantia nominis nec de substantia uerbi. Vel etiam potest quaerere de re in quam aliquis agat et tunc iterum quaeritur de substantia nominis, sicut cum esset mihi certum Socratem legere et ignorarem quid legeret, interrogarem 'Quid legit Socrates?', id est quam rem legit, et tunc ⟨non⟩ est respondenda aliqua actio, quia quaeritur, ut dictum est, de substantia nominis sed est respondendum illud in quam agit"

1831 significet *suppleui*] *om. A* **1832** designatur *scripsi*] designantur *A*

GATIVA DICTIONVM, id est interrogatiuae dictiones, uel INTERROGATIVA, id est distingue DICTIONES, ad quae respondentur DICTIONES CONCESSERVNT IN DVAS etc. | (p.121.16-18) *A* 138ub

⟨Quare plura nomina et aduerbia sint interrogatiua⟩

ET QVARE. Alteram partem quaestionis mouet, scilicet quare plura nomina et aduerbia sint interrogatiua QVOTVS et QVOTENVS, id est quotquot annorum. Nota quod non dixit interrogatiuae dictiones sed INTERROGATIVA DICTIONVM, id est interrogatiua sumpta ex numero dictionum, ne uideretur intelligere omnes dictiones esse interrogatiuas. XVII.22 (p.121.19) (p.121.20) (p.121.17)

QVARE ETIAM. Praepositis quaestionibus priorem soluit, scilicet quare interrogatiuae dictiones tantum sint nomina et aduerbia. Sic proba. Interrogatio de qua hic agitur fit non de substantia nominum et uerborum ignorata sed de qualitate eorundem. Sed omnis huiusmodi interrogatio fit tantum per nomina et aduerbia, ergo interrogatiuae dictiones tantum sunt nomina et aduerbia. Propositionem habemus ibi aequipollenter. (p.121.17)

NOMEN ET VERBVM HABENT FREQVENTER INTERROGATIONEM DE SE ACCIPIENDAM, hoc est substantia uel qualitas a nomine seu a uerbo designata secundum quod ab eis designantur uel ad unam rem pertinent accipiunt interrogationem de se. Vel nomen et uerbum, id est hae uoces quae sunt nomina, et HABENT INTERROGATIONEM de se, id est de suis significatis, uel ad ea pertinentibus FREQVENTER, quia de eis non semper quaeritur. Assumptio et conclusio extra. Primam propositionem probat sic, bene dixi quod FREQVENTER, quia nomen et uerbum habent interrogationem de se tunc tantum QVANDO NON SVNT IN NOTITIA substantia uel qualitas eorum. Causa est, dimitte 'quae'. Item. Bene dixi de nomine et uerbo tantum, scilicet quod de eis fiat interrogatio, quia sunt PRINCIPALES PARTES ORATIONIS. Ab effectu. Vere omnes PRINCIPALES, quia haec ratio, scilicet quod de eis tantum quaeritur, uel haec ratio, scilicet quod interrogatiuae dictiones tantum sunt nomina et aduerbia XVII.22 (p.121.22) (p.121.23) (p.121.22)

Prisc. 1855 QVARE] an haec *Hertzius*

1847/1848 DICTIONES—DVAS] *lemma non indicauit A* **1851** QVOTVS *ex Prisc.*] quotennis *A* **1851** et] *ut lemma indicauit A* **1854** ne—interrogatiuas] *in marg. sup. A* **1864** pertinent *scripsi*] pertinet *A* **1870** IN NOTITIA *ex Prisc.*] ignota *A* **1873** Vere *scripsi*] *lectio incerta A* **1875** aduerbia $A^{p.c.\ s.l.}$] uerba $A^{a.c.}$

approbat eas esse principales. Si enim tantum fit huiusmodi interrogatio per nomen et aduerbium, cum constet per nomen quaeri tantum de substantia uel qualitate nominis et uerbi, per aduerbium uero de sola qualitate uerbi, patet nomen et uerbum esse principales partes orationis quia tantum de eis quaeritur. Littera sic ordine legitur. Vere danda est ratio quare interrogatiua tantum sint nomina et aduerbia, quia utile est non solum ad soluendam hanc quaestionem, sed ad confirmandum quod superius dictum est nomen et uerbum principales partes orationis, et hoc est, haec ratio quam ponam est approbatio, non tantum huius quaestionis, sed etiam huius alterius rei, scilicet quod nomen et uerbum sunt principales etc.

QVAE QVANDO. Rationem quam praemisit exsequitur, quod scilicet nomen et uerbum QVAE, id est quorum significata ut ab eis significata, HABENT inter se et DE SE, id est frequenter de his fit interrogatio. FREQVENTER dicit quia non semper de eis fit interrogatio ut de se, id est ut de ignota substantia uel qualitate. Quia etiam aliquando fit quaestio duarum substantiarum uel substantiae et qualitatis, quae quaestio non simpliciter dicitur de nomine et uerbo. XVII.22 (p. 121.23) (p. 121.23)

INVENIVNTVR AVTEM. Soluta prima quaestione quare nomina et aduerbia sola sunt interrogatiua, soluit sequentem, scilicet quare plurima nomina et aduerbia. Continuatio. Non tantum interrogatiuae dictiones in nominibus et aduerbiis, sed etiam INVENIVNTVR IN PLVRIBVS NOMINIBVS ET ADVERBIIS. QVOD IN HIS. Rationem ponit quare in pluribus nominibus et aduerbiis sic. In his solis dubitatur de substantia et qualitate, sed dubitatio qualitatis et substantie non potuit fieri per unum nomen uel per unum aduerbium, ergo plura oportuit esse nomina et aduerbia interrogatiua. Probatio est ibi, IN HIS SOLIS etc. Assumptio et conclusio extra. Littera sic legitur. Ideo scilicet plura nomina et aduerbia fuerunt inuenta, QVOD id est IN HIS, id est per ista nomina et aduerbia POTEST FIERI DVBITATIO, id est interrogatio SVBSTANTIAE VEL QVALITATIS, uel in his, id est in nominibus et uerbis. XVII.22 (p. 121.24) (p. 121.24-25) (p. 121.25) (p. 122.1)

1876 approbat *scripsi*] aprobat *A* **1887** exsequitur *suppleui*] *om. A* **1892/1893** quae–uerbo] *ut lemma indicauit A* **1897** etiam] *ut lemma indicauit A* **1898** quare *suppleui*] *om. A* **1904/1905** QVOD–DVBITATIO] *lemma non indicauit A* **1905** vel] *s.l. A*

⟨*Quaerere substantiam suppositi*⟩

NAM. Vere fit dubitatio substantiae quia in hac constructione "QVIS MOVETVR?" etc. et hoc ibi, NAM NOS QVAERENTES SVBSTANTIAM SVPPOSITI, id est suppositam substantiam nomini ut suo significanti. Vel transitiue SVBSTANTIAM SVPPOSITI, id est significati, id est subiecti actioni uerbi, et uocabis suppositum omne illud de quo agitur, ideo quia suppositum est nostrae actioni, dum de ea agimus nos, inquam, QVAERENTES DICIMVS "QVIS MOVETVR?" XVII.23 (p. 122.1)

CVM MANIFESTVS. Probat quod uere quaeritur de substantia in his exemplis. Quia aut de substantia aut de accidente, sed de accidente non, cum sint manifesta accidentia quod in libro ostendit per partes actuum. (p. 122.3)

PERSONA. Quia posset esse quod et substantia et actio essent nota, addit PERSONA VERO etc. Licet autem substantiae et accidentia personae dicuntur tantum persona, hic solum ad substantiam respicit. (p. 122.4)

IDEO SVBIECTIONES. Probat quod in supradictis interrogationibus de substantia quaeratur hoc modo, si ad subiectiones apte respondeatur nomen in designatione substantiae et pronomen, tunc illatio est, ideo nomen ita determinamus quia etiam in qualitatis et quantitatis designatione respondetur. Pronomen determinatur, quia secundum inuentionem semper substantiam significat, | hanc uero probationem suo more ponit (p. 122.4) *O* p. 368b

---

Alii 1908/1911 Vere–transitiue] cfr *ND* V, f. 150ra-b, ad PRISC., *Gramm.* XVII.33 (p. 129.9): "Et hoc secundum Magistrum G. ex sola consideratione et usu doctorum. Ex natura enim sua tam bene significat substantiam nomen quam qualitatem, sed quemadmodum in subiectis propositionum utuntur illis actores, non ad qualitates, sed ad solas substantias subiciendas, ita et in huiusmodi interrogationibus utuntur propriis nominibus non ad substantias sed qualitates certificandas, et ideo cum certa sit per ea qualitas quantum ad eorum officium attinet, recte respondetur pronomen ad substantiam adhuc ignoratam certificandam. Et nota in huiusmodi constructione (*sc.* "Quis uocatur Socrates? Ille!") propria /150rb/ duo officia habere. Certificant enim qualitatem ex officio suo (*sc.* significare substantiam cum qualitate) quod ibi habent id est ad quod ibi ponuntur, et ex natura grammaticae et intransitionis significant etiam substantiam. Et nota quod secundum naturam suam, quam bene posita in quaestione certificant qualitatem, tam bene etiam posita in responsione possent certificare substantiam cum aequaliter utrumque significent"

1908 QVIS MOVETVR] *lemma non indicauit A* **1909/1910** Nam–SVPPOSITI] *lemma non indicauit A* **1914** QVAERENTES–MOVETVR] *lemma non indicauit A* **1922** subiectiones *scripsi*] interiectiones *A*

sub illatione. Continuatio. Quandoquidem in supradictis interrogationibus quaeritur de substantia, ideo nomina in designatione substantiae et pronomina bene respondentur, hoc aequipollenter ibi, IDEO FIVNT SVBIECTIONES, id est responsiones, NOMINATIVAE, id est per nomina, (p.122.4) hoc est respondentur nomina appellatiua uel propria. Et quia dixit utraque uel propria uel per se responderi, ne quis uellet propria ita esse per se quod in eis non intelligerentur appellatiua sicut nec in appellatiuis propria, ideo subdit PROPRIIS nominibus MANIFESTANTIBVS GENERALEM, id est communem, SVBSTANTIAM, hoc est substantia quae com- (p.122.5-6) munis est secundum quod ab appellatiuis nominibus significatur. RESPONDEMVS ENIM. Vere subicimus appellatiua uel propria quia haec a parte appellatiuorum comprehenduntur. IN QVO ETIAM. Quia dixit in propriis | appellatiua intelligi, per partes ostendit, quia 'homo' per Tri- *A* 139ra phonem intelligitur. Vel etiam alteram partem propositionis inducit, scilicet quod pronomen respondetur. Et hoc est, VEL ETIAM SVBICITVR interrogationi, id est respondetur, PARS QVAE ACCCIPITVR PRO NOMINE ID EST PRONOMEN, ideo ita dixit scilicet pars quae accipitur pro nomine, (p.122.7-8) ut causam ostenderet quare conuenienter respondetur per nomen, scilicet quia habet poni pro nomine proprio, nisi quod aliquando etiam pro appellatiuo ponatur sed saepius pro proprio. Vel quod melius est, ponitur pro proprio nomine, id est uice proprii nominis, quia ita discrete rem suam significat sicut proprium nomen.

⟨*Quare responsa ad 'quis' solam significant substantiam*⟩

ET QVIA. Ostenso qua uoce fiat interrogatio cum de substantia dubi- XVII.23 tatur, reliquam partem ostendit, scilicet quibus uocibus accidentia (p.122.9) quaeri debeant. Sed antequam hoc faciat, praemittit causam quare huiusmodi interrogatio sit facienda, scilicet hanc quia cognita substantia adhuc latent accidentia. Continuatio. Responsis praedictis nominibus fit certa substantia per ea nomina, sed accidentia illius substantiae adhuc remanent incerta. Et quia hoc non uidetur uerum, ideo quia

Alii 1945/1946 nisi–proprio] ROSIER-CATACH 1990, p. 285-303.

1930 NOMINATIVAE *ex Prisc.*] nominate *A* **1934** MANIFESTANTIBVS GENERALEM] *lemma non indicauit A* **1945** quod *scripsi*] quali *A* **1955** sed *scripsi*] scilicet *A* **1956** uerum *scripsi*] iterum *A*

nomina quae posita sunt in responsione uidentur accidentia significare etiam per repraesentationem, ideo subdit INCERTA sunt dico ETIAM NOMINIBVS PRAEPOSITIS, id est licet nomina praeposita sint in responsi- (p. 122.9)
1960 one uel nominibus praepositis in designatione substantiae. De pronominibus tacet quia ex sua inuentione accidentia non significant.

IPSVM ENIM. Probat quod nomina in officio responsionis solam sub- XVII.23
stantiam significant. Nam ipsum 'quis' quaerebat solam substantiam, et (p. 122.10)
hoc dico per se consideratum, id est proprie acceptum. Aliquando
1965 enim de substantiae proprietate quaerit uel etiam de sola qualitate quando accipitur pro qualitate, uel per se, id est sine coniunctione alterius uocis, uel per se quia per nullum nomen quaeritur de substantia nisi per 'quis'.

CVI. 'Quis' quaerit de substantia tantum, CVI SVBSTANTIAE erant ac- (p. 122.11)
1970 cidentia 'QVALIS' ET 'QVANTVS'. Sumptis utitur, ut per ea accidentia notentur quod ideo induxit ut sciamus haec esse quaerenda, postquam cognita est substantia. Repete litteram sic et QVIA INCERTA ERANT PRAEPOSITIS NOMINIBVS, idem EXCOGITABATVR DE HIS accidentibus INTERROGATIO etiam sicut de substantia.

1975 ⟨*De officio nominum*⟩

Nota quod dictum est ad interrogationem factam per 'quis' responsa nomina solam significare substantiam. Repugnat ea nomina esse et solam substantiam significare, quod sic intellige, in responsione quidem posita nomina sunt, sed non exercent ibi plane officium nomi-
1980 num, cum qualitatem non determinent circa rem, quam nominando significant, quod est nominum. Si enim ibi qualitatem innuerent plus responderetur quam quaesitum esset, cum de sola substantia quaesitum

---

Prisc. 1972 ERANT] sunt *Hertzius*

GPmi 1976/1986 Nota–determinando] *om. O*

1958 INCERTA] *lemma non indicauit A* **1958/1959** ETIAM–PRAEPOSITIS] *lemma non indicauit A* **1969/1970** CVI–QVANTVS] *ut lemma indicauit A* (CVI ACCIDEBAT QVALE ET QVANTVM *Prisc.*) **1973** idem] *ut lemma indicauit A* accidentibus] *ut lemma indicauit A* **1980** rem $A^{p.c.}$] substantiam $A^{a.c.}$

sit. Notatur ergo ad 'quis' responsa nomina quantum ad officium responsionis non substantiam affectam qualitate sed substantiam significant tantum, quam et nominant nullam ipsius qualitatem determinando.

⟨*Quaerere non de substantia, sed de accidentibus*⟩

CVM QVALITATEM. Inuenta est interrogatio de accidentibus quia de qualitate et aliis, et hoc est CVM, id est quia, NOS QVAERENTES QVALITATEM DICIMVS 'QVALIS' etc. 'Quantus' quaerit alias quantitates praeter numerum, et magis usitate res quasdam quae insunt subiectis per quantitates, scilicet magnitudinem, longitudinem etc. 'Quot' requirit pluralem numerum, id est plures unitates simul collectas simpliciter, 'quotus' ipsum numerum secundum ordinem, 'quotannis' ipsum numerum secundum annos. ET PER DIRIVATIONEM. Continuatio. Praedicta nomina primitiua ipsa inuenta sunt ad quaerendum de accidentibus per ea. Et 'CVIVS ', per diriuationem inuentum est hoc POSSESSIVVM 'CVIVS ', quae diriuatio in interrogatiua uoce interrogans NON EST APVD GRAECOS, quasi dicat Graeci non habent possessiuum aequipollens isti. 'Cuius' hoc possessiuum significat rem possessam secundum quod ab aliquo possidetur infinite, 'cuius' uero genitiuus significat possidentem ut possidentem, et notat qualitatem quandam quae potest esse actio in possidente ex hoc quod est genitiuus. Nam ex hoc quod est infinitum non habet certam qualitatem. 'Cuius' possessiuum qualitatem habet extrinsecus quam ponit in re possessa quae potest dici passio. Intrinsecus enim infinitum est. Quando ergo quaeritur per 'cuius' genitiuum, recte nomen possessoris respondetur, quando per 'cuius' nominatiuum, rectius nomen possessae rei de cuius qualitate quaesitum est. Licet etiam genitiuus primitiui possit responderi, quia in se semper est possessiuus omnis genitiuus casus et propter inhaerentiam actionis et passionis

XVII.23 (p. 122.12)

(p. 122.13-14)

(p. 122.14)

Prisc. 1994 quotannis] quotenus *Hertzius*, quotennus *L. Hertzii*

Alii 1983/1986 Notatur–determinando] cfr WC2 f. 95rb, ad PRISC., *Gramm.* XVII.22 (p. 121.16): "Nomina uero interrogatiua nihil nominant unde nec subici nec praedicari possunt"

1984 non *suppleui*] *om. A* **1984** sed–significant *suppleui*] *om. A* **1994** quotus *scripsi*] quantus *A* **1997** CVIVS *ex Prisc.*] *lectio incerta A*

unum potest haberi per aliud. Nam cum quaeritur "Cuium pecus est?", cum de qualitate nominis, scilicet de possessione, quae passio est, quaesitum sit, rectius respondemus "Possessum est a Melibeo" uel "Melibeium est" quam "Melibei", licet etiam hoc possit responderi, quia in summa sensus non uidentur differre hae duae interrogationes, scilicet "Cuius est pecus?" et "Cuium est pecus?" utriusque sensus uidetur esse "A quo possidetur pecus?". CVIAS GENTILE aliquam rem significat secundum quod a gente possidetur. (p. 122.15)

ERGO SI. Quia in qualitate quaerenda utimur hoc nomine 'quale' et in quantitate hoc nomine 'quantus' et sic in ceteris, ERGO SVPRADICTIS VTENDVM EST, et hoc dico SI PRAENOSCITVR etc. A pari. VEL 'VTER'. 'Vter' adiectiuum est et nominat personam secundum quod sumitur de duabus, innuendo unitatem sumptam de duabus et hic cum dubitatione. Videtur tamen interdum hoc nomine quaeri de substantia, ut si duo uocentur hoc nomine quod est 'Trypho' et unus | sit grammaticus et alter orator, et quaeratur "Quis fecit hoc", respondemus "Trypho". Sed quia aequiuocum est ad duo, addo "Vter Trypho?" et respondes "Grammaticus", ita in sui substantia certificat enim substantiam ignoratam. Quibusdam tamen recte uidetur quod substantia nec per 'uter' nec per 'qualis' nec per aliud huiusmodi posse quaeri nisi ante per 'quis'. Nam cum substantiam ignoremus per nomen substantiuum de ea quaerendum est. XVII.24 (p. 122.21) *A* 139rb

ET IN OMNIBVS quod in quibusdam ostendit ut colligit. Continuatio. Vtimur adiectiuo nomine ad quaerendum de qualitate et etiam utimur supradictis, id est adiectiuis nominibus, in omnibus rebus quaerendis, id est de quibus quaerimus. Et quia quaerenda alia substantiae, alia accidentis, determinat illud in quantum quaerendum, quae possunt accidere, id est quae sunt accidentia, EIS NOMINIBVS, id est significatis eorum nominum, QVAE REFERVNTVR AD INTERROGATIONEM QVIS, scilicet substantiis, et unde manifestatur hoc quod sint accidentia substan- XVII.24 (p. 122.24)

Alii 2022 Vter–personam] cfr WC2 f. 95rb, ad PRISC., *Gramm.* XVII.22 (p. 121.16): "Nomina uero interrogatiua nihil nominant unde nec subici nec praedicari possunt"

2011 haberi $A^{p.c.\ s.l.}$] *rasuram habet* $A^{a.c.}$ Cuium *scripsi*] cuius *A* **2012** passio est *scripsi*] passionem *A* **2017** CVIAS GENTILE] *lemma non indicauit A* **2019** utimur *suppleui*] *om. A* **2025** unus *scripsi*] unus est *A* **2040** scilicet substantiis] *ut lemma indicauit A*

tiarum PER ADIECTIVAM SIGNIFICATIONEM quia adiectiue significatur a nominibus adiectiuis. Vel IN NOMINIBVS quaerendum QVAE NOMINA POSSVNT ACCIDERE, id est coniungi, PER ADIECTIVAM SIGNIFICATIONEM EIS NOMINIBVS substantiuis QVAE REFERVNTVR AD INTERROGATIONEM 'QVIS'.

EST TAMEN. Dictum est per 'quis' quaeri de substantia sola, modo addit quod etiam interdum quaeritur per 'quis' de proprietate nominis, id est de proprietate quae monstratur per proprium nomen, id est de proprietate ea quae discernit personam cui inest ab omnibus aliis, ad quam proprietatem notandam inuentum est proprium nomen. Et tunc 'quis' non ita proprie accipitur sicut quando quaerit de substantia. Magis tamen improprie ponitur uel accipitur quando quaerit de communi qualitate adiectiua. Volunt quidam hanc interrogationem esse de proprio nomine de quo hic agitur, ut si quaeratur cognita substantia et plerisque accidentibus "Quis uocatur", sed de hoc in sequenti plenius. Continuatio. Licet dixerim per 'quis' de substantia sola quaeri, TAMEN EST, id est contingit etiam, cum per 'quis' additur, id est fit interrogatio, pertinens ad proprietatem nominis, sed ad proprietatem qua differt indiuiduum ab omnibus aliis, et hoc fit SVBSTANTIA POSITA IN ORE, id est euidenti, et QVALITATE ET ALIIS COACCIDENTIBVS, id est in quantitate et ceteris. POSSVM ENIM. Ostendit rationabiliter quaeri de proprietate nominis cognita substantia et plerisque accidentibus quod ut certius sit probat auctore Virgilio. ET SVBSTANTIAM. Commendatio exempli. XVII.24 (p. 123.1) (p. 123.2) (p. 123.3-4) (p. 123.11)

⟨De re significata ab aduerbiis⟩

ADVERBIA QVOQVE. Ostensa una parte propositae quaestionis, scilicet quare plura interrogatiua nomina sint inuenta, alteram partem ostendit, scilicet quare plura aduerbia inuenta sunt, et hoc est causa quia plurimae erant uerborum, id est actionum et passionum, proprietates, ad quam interrogationem non unum sufficiebat aduerbium sed plura erant necessaria. XVII.25 (p. 123.13)

Quod autem dicimus proprietates uerborum esse res ab aduerbiis significatas sic intellige. Res aduerbiorum afficiendo uel aliquo modo

---

Prisc. 2044 eis NOMINIBVS] eis *Hertzius cum r*, his *R Hertzii*, eis nominibus *S Hertzii*

2044 substantiuis *scripsi*] subiectiuis *A* **2052** uel accipitur] *s.l. A* **2054** quo *scripsi*] qua *A* **2060** QVALITATE–COACCIDENTIBVS] *lemma non indicauit A*

respiciendo passio et actio quae modificant, ueniunt ad substantias, quibus insunt actio et passio. Nihil enim est dicere secundum quosdam quod 'sapienter' et cetera huiusmodi aduerbia significent res adiacentes actionibus, cum sapientia non nisi in anima fundetur. Similiter secundum quosdam, si dicam 'Romam' hoc aduerbium significare accidens alicuius actus, nihil est. | Significat enim ipsam ciuitatem secundum quod aliquis uadit ad eam. Continuatio. Nomina respondentur ad certificandas ignotas substantias et qualitates. O p. 369a

ADVERBIA QVOQVE FERVNTVR, id est respondentur, ad determinandos affectus, id est accidentia actus uel passionis proprie afficientia uel aliquo modo respicientia. Et necesse est determinari illos affectus quia ignoti sunt, id est nesciuntur diffinite, ut quando quaerimus "Qualiter legit?" nescimus determinate an prauitas an bonitas insint lectioni, scimus tamen alterum inesse, et hoc quod ignoti sint manifestatur VEL PER QVALITATEM, id est per aduerbium requirens qualitatem etc. (p. 123.13) (p. 123.13)

Vel aliter, aduerbia FERVNTVR, id est ponuntur in interrogatione ad significandos affectus, id est proprietates uerborum, affectus dico uel quaesitos per qualitatem, id est per qualitatiua aduerbia uel per aliud. Vel FERVNTVR, id est adducuntur ut per ea interrogatio fiat. Nota quod dicit quod FVNGITVR VICE ADIECTIVI nec dicit quod est adiectiuum (p. 123.14-15)

2081/2083 ADVERBIA–respicientia] cfr *supra* de significatione aduerbiorum f. 135ra-b ad *Prisc., Gramm.* XVII.10

Alii 2078/2079 Significat–eam] cfr *ND* V, ad PRISC., *Gramm.* XVII.10 (p. 114.21) f. 140ub: "IN VRBEM' et 'IN VRBE', ad locum et in loco. Quod est dicere, cum dicitur 'in urbem' secundum hoc quod aliquis uadit ad illam, id est secundum hanc proprietatem uidelicet significat 'in urbe⟨m⟩' quandam (quaedam *ms*) proprietatem existentem in urbe eo respectu quod aliquis uadat uel aliquis agat in ipsam (ipsum *ms*) urbem et ita significare uidetur substantiam cum qualitate quod est proprium nominis"; *ND* V ad PRISC., *Gramm.* XVII.25 (p. 123.13) f. 146ub: "Secundum illorum sententiam qui dicunt aduerbia ita esse adiectiua uerbis /147ra/ quod omnes res significatae ab aduerbiis essentialiter insint rebus significatis ab [ad]uerb[i]is quando dicitur 'Vado Romam' per 'Romam' non locus ille aduerbialiter significabitur, immo quaedam proprietas quae respectu illius loci in eo uadere in[i]erit secundum hoc scilicet quod uado ad locum illum. Quod falsissimum esse uidetur cum nec sensus meus hoc habeat nec aliquis sensus uideatur posse dari secundum huiusmodi significationem"

2084 ignoti sunt] *ut lemma indicauit A* **2087** id est *scripsi*] uel *A* **2088** id est *suppleui*] *om. A* **2089** id est] *s.l. A* **2092** ADIECTIVI *ex Prisc.*] aduerbii *A*

uerbo. Aduerbia enim non significant res uerborum quomodo adiectiua res subiectorum. Vel VICE ADIECTIVI dicit quia res aduerbiorum non uere adiacent ipsis rebus uerborum sed quodam modo pertinent ad ea, ut diximus.

SIN AVTEM. Interrogationem qualitatis uerborum ideo praeposuit, quia uicinius se habet ad uerbum quam uel tempus uel locus uel causa propter quam fit. Temporalia aduerbia satis proprie possunt dici adiectiua uerborum, quia tempus significant secundum quod actionibus uel passionibus adiacent iuxta illam sententiam quod tempus minus rebus dicitur accidere secundum hoc quod tempus soli aeri dicitur accidere, temporale aduerbium non accidens uerbi sed rem ad uerbum pertinentem significat. Item de causalibus et localibus et ceteris dictum sit quod res ad uerbum pertinentes significant. Qualitatiua uero aduerbia quaedam ipsa uerborum accidentia designant, ut cum dico "Composite legit" ipsa compositio bene accidit lectioni. Sin dicam "Docte legit" doctrinam non in lectione sed in anima legentis pono. XVII.25 (p. 123.15)

Dicunt tamen quidam omne aduerbium significare rem quae adiacet rei uerbi, et mediante | ipso conuenire ad substantiam quam secundario *A* 139ua significat uerbum, ut cum dico "Vado Romam", 'Romam' non locum ipsum significat, quippe locus non est accidens, sed habitudinem quandam quae innascitur ex Romano loco et ex meo uadere, et est sensus "Ego uado Romam", id est "Mihi inest uadere affectum habitudine Romani loci secundum quam eo ad ipsum". Sed hoc est absonum

Alii 2094/2096 Vel–diximus] cfr William of Champeaux's Glosses on *De inuentione* in Ms York, Minster Libr. XVI.M.7 f. 1ub: "⟨Rhetorica⟩ supponitur logicae. Logica alia sermocinalis ut gramatica, alia disertiua ut dialectica et rhetorica" (as in *Glosulae* on *Priscian Maior*, GIBSON 1979, p. 249-50, and this is criticised by Abelard in DAL PRA 1969, p. 290: "Quaestiones grammaticae siue rhetoricae ad alias scientias pertinere uidentur, cum uidelicet grammaticam et rhetoricam omni⟨no⟩ a philosophia diuidamus. Si quis itaque quaerat cum dicitur 'Romam uenit', utrum Romam sit aduerbium uel nomen, et si sit nomen utrum nominatiui casus uel non, ut 'utrum Verres furatus sit equum' grammatica est quaestio et illa ciuilis id est rhetorica, nec ad supradictas scientias attinet, nisi forte secundum eos qui grammaticamque rhetoricam⟨que⟩ logicae supponunt. Boethius tamen hoc nomen *logica* non ponit sed *disserendi ratio* scientiam, quod multo minus applicare potest grammaticae quae nullo modo disserere, id est argumentari uel disputare docet", cfr FREDBORG 2003, p. 59, translated by MEWS 2003, p. 47 **2109** Dicunt–2801 locutionis] *om. OB*

2108 lectione $A^{p.c.}$] legente $A^{a.c.}$

etiam in usu locutionis. Vniuersaliter ergo dicamus nihil referre an aduerbia accidentia uerbi significent necne, uel tantummodo res aliquo modo ad uerbum pertinentes significent.

VIDEMVR TAMEN. Ostendit de accidentibus uerbi quaeri non per unum aduerbium sed per multa, modo ingreditur ostendere per 'quid' quaeri de substantia uerborum. Continuatio. Licet dixerim per aduerbia quaeri de solis affectibus uerborum, TAMEN ETIAM VIDEMVR QVAERENTES SVBSTANTIAM id est ACTVS, id est ipsum affectum qui dicitur substantia uerbi, quia principaliter a uerbo significatur non per aduerbium sed per nomen. XVII.25 (p.123.20)

Et quaerentes VIDEMVR DICERE "Quid agit?", scilicet Socrates uel alius. Haec interrogatio, cum multis modis fiat, ut supradictum est, hic quaerit de substantia non nominis sed uerbi. Certa quippe est substantia nominis, Socratis scilicet uel alius, sed actus a uerbo infinito 'agit' principaliter designatus adhuc ignoratur, et cum quaeritur "Quid agit Socrates?", de substantia quaeritur, quia illud generalissimum significatur a 'quid' non ut substantia uerbi quia principaliter significatur a uerbo. Illud est etiam sciendum cum hoc nomen 'quid' omnes significet essentias infinite quantum ad uim huius interrogationis, hic significat tamen omnes actus uerborum infinite nec ut actus sed ut essentias. Similiter cum hoc uerbum 'agit' finitum sit, si respiciamus ad actum generalissimum uel ad aliquam eius speciem, determinate tamen in hac

---

2127 ut–est] cfr *supra* ad PRISC., *Gramm.* XVII.22 (p.121.16)

Alii 2126/2157 Et–huiusmodi] *om. OB*, cfr O p. 374b, ad PRISC., *Gramm.* XVII.38 *ut citatur* ad PRISC., Gramm. XVII.22 (p.121.6): "Haec interrogatio "Quid agit?" potest tribus modis accipi. Potest enim quaerere de substantia actus et respondetur aliqua inferior actio, et tunc est 'quid' loco aduerbii, quod si esset inuentum quaereret substantiam. Vel potest dici quod quaeratur res agens ac si ita dicerem "Quid agit?" id est quae res agit, tunc quaeritur de substantia nominis nec de substantia uerbi. Vel etiam potest quaerere de re in quam aliquis agat et tunc iterum quaeritur de substantia nominis, sicut cum esset mihi certum Socratem legere et ignorarem quid legeret, interrogarem "Quid legit Socrates?" id est quam rem legit et tunc ⟨non⟩ est respondenda aliqua actio, quia quaeritur, ut dictum est, de substantia nominis sed est respondendum illud, in quam agit"

2123/2124 QVAERENTES *ex Prisc.*] querere *A* **2130** cum *scripsi*] ideo *A* **2131** generalissimum *scripsi*] lium quare *A* **2137** tamen *scripsi*] tamen accipitur *A*

interrogatione accipitur infinitum, scilicet significans omnes actiones indeterminate, nec est ibi unum uerbum sed multa, quemadmodum 'quid', nec unum nomen sed multa. Coniuncta ergo 'quid' nomen et 'agit' uerbum in praedicta interrogatione, licet idem significent et infinite, de substantia tamen uerbi et non nominis agere et quaerere dicimus, quia non quaeritur ibi de actionibus et de essentiis secundum quod scilicet significantur a nominibus, sed ut de actionibus secundum quod significantur a uerbis, quod non est in aliis interrogationibus.

Si enim dicam "Quid legit Socrates?", non de lectione quaero, quam certum est inesse Socrati, sed in quid transeat determinate quaero, quod est incertum. Nec significat idem quantum ad uim illius interrogationis "Quid legit?", sed etiam transitiue iunguntur et secundum personas et secundum principalem significationem. Itaque non quaeritur ibi de substantia uerbi sed nominis, quod patet cum respondeo "Virgilium" uel aliquid tale. Cum autem quaero "Quid agit Socrates?", interrogo de substantia uerbi, licet transitiue iungantur duo infinita 'quid' et 'agit' quantum ad personas. Nam persona a 'quid' designata est lectio uel alia, persona uero 'agit' est Socrates, tamen idem principaliter designant et infinite, scilicet lectionem et alios actus, unde conuenienter respondetur 'legit' uel 'currit' uel aliud huiusmodi.

CVI. Licet quando dicimus "Quid agit?" uideatur certum esse quod Socrates uel alius sit in aliquo actu, tamen potest responderi "Nihil" remouendo omnes actus, et hoc ideo quia possumus decipi in opinione quam de illo habemus. QVOMODO. Exemplificat qualiter quaeratur de XVII.25 (p. 123.21)

2154/2155 Nam–Socrates] cfr *supra* ad PRISC., *Gramm.* XVII.15 (p. 117.1): "Omnis persona est capax substantie et qualitatis: euidentius assignaret si dixisset omnis substantia est persona, sed pro eodem habet hoc et illud, cum paria sint persona et substantia"

2156/2157 unde–huiusmodi] cfr WC2 f. 96ub, ad PRISC., *Gramm.* XVII.25 (p. 123.20): "Et attende quod haec quaestio 'Quid agit iste?' est multiplex. Potest enim quid esse accusatiuus casus et tunc quaeretur substantia rei in quam trans[s]it actus et tunc responderi debet accusatiuus, ut 'Quid agit iste?' id est domum uel aliquid tale. Sin autem nomen est pro aduerbio nullius est casus et tunc quaeritur quae species actus inest isti, et tunc debet responderi uerbum uel 'nihil' ut 'Quid agit iste?', id est 'Quae species actus inest isti?' 'Legit' uel 'Cur⟨r⟩it' uel 'Nihil'. De hac quaestione in tali sensu hic agit Priscianus (XVII.25, p.123.20). Sin autem 'quid' construatur cum alio uerbo responderi ut 'Quid legit?' est tantum accusatiuus casus et tunc sola substantia rei in quam transit actus quaeritur"

quantitate uerborum et uidetur per simile ostendere quod possumus bene de substantia actus quaerere per nomen, cum etiam de quantitate ipsius quaeramus per nomen, nomen dico non sensu sed uoce, quia si sensu, ibi esset de qualitate nominis non uerbi quaerere. Hae responsiones quae fiunt per 'multum' et 'multotiens' et 'saepe' et 'saepissime' quodammodo sunt certae quodammodo incertae. Cum enim quaero "Quotiens legisti?" et respondetur "Multotiens", certus sum quod plus quam semel legisti, sed nondum certum habeo numerum. Quaerere ergo possum de eodem 'multotiens' dicendo 'quotiens', et hoc donec certum habeam numerum. Et quod hoc liceat innuitur per hoc quod dicit QVAE SVNT INFINITA. Per hoc monet tamdiu quaerere donec certi simus. (p. 123.26)

Nota quod numerus qui quantitas est non recipit magis et minus, nec uidetur comparari aduerbium 'saepe' significans numerum, quod tamen Priscianus et alii comparant, sed dicimus Priscianum large accipere numerum, scilicet non solum quantitatem illam discretam quae proprie est numerus, sed etiam quandam qualitatem significatam a 'saepe', quae innascitur actioni et passioni ab ipso numero qui recipit magis et minus. Vel dicamus Priscianum aliter sensisse et aliter Aristotilem.

QVAMOBREM IGITVR. Patefacto quare interrogatiuae dictiones concesserunt tantum in nomina et aduerbia, infert ab eadem causa sic, quia ostendimus quod propter hanc causam interrogatiuae dictiones sunt nomina et aduerbia, quia nomen et uerbum sunt principales partes. OSTENDIMVS IGITVR QVAMOBREM a parte causae. XVII.25 (p. 123.26–124.1)

QVORVM DE CONSTRVCTIONE. Per hoc innuitur non congrue tractari de constructionibus nisi | praedicta quaestio prius esset dissoluta. Vel ideo apponitur cum in proximo tractauerit de nomine et uerbo, ne uideretur quod statim de constructionibus eorum deberet tractare, illud remouet. XVII.25 (p. 124.2) *A* 139ub

ERGO QVIA. Promisit se tractaturum de constructionibus nominis et uerbi, et ne uideretur quod solum de constructionibus eorum tractare uellet, ideo addit quod etiam de aliis tractabit et causam interponit XVII.26 (p. 124.3)

GPmi 2174/2186 Nota–causae] *om. OB*

2178 sed] *s.l. A Hertzii* **2187** QVORVM *ex Prisc.*] quarum *O Hertzii A*, uel quarum *add. n*

quare hoc sit facturus, scilicet quia inferentur ad constructionem nominis et uerbi. Continuatio. Tractaturus sum de constructionibus nominis et uerbi et non tantum de illis, sed ETIAM OPORTET TRACTARE DE SINGVLIS, id est de omnibus, et quare praemittit causam hanc QVIA RELIQVAE PARTES REFERVNTVR ad constructionem nominis et uerbi, quod non est (p. 124.3-4) mirum, quia ex illis habent nominationem referri. Sic intellige quia numquam sine illis perfectam faciunt orationem, non dico sine altero sed sine utroque. Vel REFERVNTVR quia pro eis sumuntur loco nominis et cum eis assumuntur sicut dicet praemissa causa. Assume ERGO et ex (p. 124.3) eadem causa sic infer, quia referuntur ad constructionem nominis et uerbi, ERGO OPORTET TRACTARE DE SINGVLIS. (p. 124.3-5)

ID EST. Determinat de quibus singulis, id est DE EO. Sumi est quando XVII.26 aliquid ponitur loco alicuius sine illo, ut pronomina demonstratiua (p. 124.5) omnia sumuntur loco nominis, maxime 'ego' et 'tu'. Assumi est quando cum aliquo ponitur pro quo inuentum est ut aduerbium cum uerbo, uel ad illud referatur ut pronomina relatiua. Participium in obliquis sumitur loco uerbi ut dictum est. In nominatiuo assumitur cum uerbo positum loco alterius uerbi, ut cum dico "Legens studeo".

⟨*Quae dictiones loco articulorum ponantur*⟩

SED QVONIAM. Proposuit agere de constructione partium orationis, XVII.26 sed quia hic imitatur Apollonium, qui apud Graecos de constructione (p. 124.10) agens uel tractans de articulis incipit, Latini autem ueros non habent articulos, ideo dicit incipere ab his qui loco articulorum apud Latinos ponuntur, et gratia illorum quae loco articulorum ponuntur tractat etiam de illis quae Stoici inter articulos numerabant, quia cum illis in relatione conueniebant, id est de 'qualis', 'quantus' et 'quotus' et de quibusdam aliis quae uel uoce descendunt ab istis uel relatione conueniunt cum illis. Continuatio. Agendum est de constructione | partium orati- O p. 369b onis, sed incipiamus ab his uocibus, scilicet quae POSSVNT SVMI LOCO ARTICVLORVM. Et inde causam praemittit sic, QVONIAM CEPIT APOLLO- (p. 124.12) NIVS SCRIBERE DE ARTICVLIS, qui articuli, id est quorum significatio, adhaeret NOMINIBVS, id est significatis nominum. Et hoc uidetur esse (p. 124.10-11) causa quare Apollonius tractauit prius de istis. Articulos ideo adhaerere

---

2197 sed] *ut lemma indicauit A* **2202** REFERVNTVR] *lemma non indicauit A* **2203** ERGO] *lemma non indicauit A* **2206** DE EO *ex Prisc.*] ideo etc. *A* **2215** qui *scripsi*] quia *A* **2223/2224** LOCO ARTICVLORVM *ex Prisc.*] .i. or. *A* **2224/2225** QVONIAM–ARTICVLIS] *lemma non indicauit A* **2224** CEPIT *ex Prisc.*] accepit *A*

nominibus dixit quia licet aliis partibus adhaereant, tamen aut per nomina hoc habent ceterae partes ut participium, aut non semper hoc habent ut pronomen. Demonstratiuis enim pronominibus articuli non copulantur, quia relatio quae est in articulis et demonstratio quae est in istis non conueniunt.

Articulus ab artando dicitur, et uidetur hoc nomen illis uocibus impositum a similitudine corporis humani, ideo quia illae uoces quae dicuntur articuli apud Graecos ita artant illas dictiones quibus adiunguntur quod genera et casus et numeros distingunt in omnibus. Et sciendum quod articuli solis casualibus adiuncti in declinatione non retinent suam significationem, scilicet ut notent ibi relationem, sed tantum genera, casus, numeros discernunt. In oratione uero positi hoc et illud habent.

ARTICVLVS. Quia hic imitatur Apollonium, et Apollonius ab articulis incipit, culparetur forsitan Priscanus quod ab articulis non incepisset. Ostendendum ergo primum fuit quod Latini carent articulis, quod cum uellet facere praemittit unde uidentur habere articulos, scilicet ipsam naturam articulorum, quae est scilicet secundam notitiam facere, sicut multae partes apud nos faciunt, et hoc est, ARTICVLVS DEMONSTRAT SECVNDAM NOTITIAM SVPPOSITORVM, id est significatorum, id est suum significatum secundo facit cognosci. SI ENIM. Vt articulus facit secundam notitiam quia o iste articulus, et uere iste quia in hac constructione o αντροπος ηλτεν, et ut pateat hic secundam significari notitiam, praeponit constructionem ubi prima notitia significatur, scilicet αντροπος ηλτεν quod apud nos est "homo uenit", et hoc est SI ENIM etc. XVII.27 (p. 124.14) (p. 124.14) (p. 124.14)

DEFICIT AVTEM. Praemisso unde uidemur habere articulos, ostendit quod non habemus eos, et ita non est culpandus si ab eis non incipit. Continuatio. Apollonius ab articulo incipit, sed hoc non possumus facere, quia LINGVA LATINA DEFICIT ARTICVLIS. Quod dicit praepositiuis uacare uidetur quia nec praepositiuos nec subiunctiuos habemus, sed ideo dixit 'praepositiuis' quia nec aliquid praepositiuum articulum (p. 124.16)

2233 Articulus–dicitur] cfr ISID., *Etym.* I, 8, 4

2233 uocibus] *s.l. A* **2238** ibi] *s.l. A* **2245** scilicet *scripsi*] secundum *A* **2246/2247** ARTICVLVS–SVPPOSITORVM] *lemma non indicauit A* **2250** pateat *scripsi*] patet *A* **2252** SI *ex Prisc.*] sic *A*

habemus naturaliter, nec aliquid loco illius habemus, subiunctiui uero loco aliquid habemus, id est hoc nomen 'qui'. NAM PRONOMEN. Vere (p.124.16-17) non habemus uoces quae ponantur loco praepositiuorum articulorum, nam neque 'hic' neque 'idem' de quibus magis uideretur. Quare de 'hic' uidetur, praemittit causam, quia in declinatione praeponitur, sicut praepositiuus articulus apud Graecos. Et hoc est, NAM PRONOMEN 'HIC' NVMQVAM IN ORATIONE HABET SENSVM ARTICVLI, quia ipsum est (p.124.16-18) demonstratiuum et articulus relatiuus est. De 'idem' similiter remouet, quia non ponitur loco solius articuli, sed loco articuli cum pronomine iuncti. Quod antequam ponatur docet proprietatem eiusdem pronominis quam habet ex aequipollentia compositi articuli, scilicet hanc quod significat duplicem relationem, id est tertiam notitiam et hoc ibi, VNVM SOLVM etc. το 'idem', id est hoc pronomen 'idem' quod significat secundam | notitiam. 'Secundam' large accipe, scilicet quamlibet post primam. (p.124.19) *A* 140ra

CVIVS INTERPRETATIO, id est cuius aequipollens dictio, APVD GRAECOS HABET in sui constitutione RELATIVVM PRONOMEN CVM PRAEPOSITIVO ARTICVLO. Per hoc aufertur quod loco simplicis articuli poni possit. ET APVD. Dixerat 'idem' in sensu aequipollere ολιτος, unde uideretur quod eundem modum compositionis haberet 'idem' apud nos quem ολιτος apud Grecos. Illud remouet sic, quia ολιτος componitur ex duobus integris, 'idem' uero ex duobus corruptis, et hoc ibi, APVD ILLOS SVNT DVAE PARTES ORATIONIS, id est pars composita ex duobus integris. Sin dicimus quod ολιτος non sit una pars sed duae, ut aperte liber dicit, sic iunge. Nec ex hoc quod 'idem' aequipollet cum ολιτος uideretur quod 'idem' esset duae partes sicut ολιτος, remouet illud. XVII.27 (p.124.20) (p.124.20-21) (p.124.21) (p.124.21)

'QVI' VERO. Vult ostendere quod 'qui' ponitur loco ος, et postea quod ponitur pro οστις, sed priusquam ostendat ubi ponitur loco οστις ostendit constructiones in quibus Graeci ponunt οστις et nos possumus ibi ponere 'qui'. Aliter. Ostenso quod non habemus etc., docet nos habere quandam uocem loco subiunctiui articuli, scilicet hoc nomen 'qui', et hac de causa constructiones eius ingreditur. Sed antequam constructiones ingrediatur in quibus ponitur loco articuli, praemittit eas in quibus non potest poni loco articuli, quae sunt duae, una in faciendis diuisionibus, altera cum articulus apud Graecos loco demonstratiui XVII.27 (p.125.3)

2260/2261 subiunctiui–habemus *suppleui*] *om. A* **2270** quod *scripsi*] quam *A* **2271** hoc *scripsi*] hic *A* **2272** TO IDEM *ex Prisc.*] *lectio incerta A* quod *scripsi*] pro *A*

ponitur pronominis, quod 'qui' non potest apud nos. Rursus quia 'quis' et 'qui' idem nomen est, et ideo uidetur ubi hoc nomen in hac litteratura 'qui' ponitur loco articuli, similiter in hac litteratura 'quis' poneretur loco articuli, diuersificat nomen a se ipso secundum hoc quod ponitur loco articuli et secundum hoc quod non ponitur. Acceptum enim in hac uoce 'qui' ponitur pro articulo et est relatiuum, in illa uero uoce quae est 'quis' infinitum est et interrogatiuum. Continuatio. 'Hic' et 'idem' pronomina non ponuntur loco articulorum praepositiuorum, sed 'QVI' POTEST ACCIPI LOCO SVBIVNCTIVI ARTICVLI οϛτις et (p. 125.6-7)
similem uim habeat. Sed quod 'qui' ita ponatur apud nos pro subiunctiuo articulo, sicut οϛτις apud Graecos, et hoc aequipollenter QVOD | O p. 370a
INTERPRETATVR, id est cuius interpretationem tenet οϛτις apud Graecos, et ne ex hoc quod unum interpretatur aliud uideretur, scilicet οϛτις, simplex esse sicut 'qui', uel 'qui' compositum sicut οϛτις distinguitur. Non solum in praedicta constructione differunt οϛτις et 'qui', quod οϛτις potest ibi poni et 'qui' non, sed in hac alia. Vel sic. Non solum in hoc differunt οϛτις et 'qui', quod hic ponitur pro hoc et non pro 'qui', sed etiam in hoc quod οϛτις ponitur pro 'hic' sed 'qui' non.

Si autem dices οϛτις compositum esse et 'qui' simplex et hoc in XVII.27
libro, QVOD id est οϛτις EST SVBIVNCTIVVS ARTICVLVS, id est habet in (p. 125.4)
sui compositione subiunctiuum articulum cum nomine infinito, scili- (p. 125.3-4)
cet τις, apud nos uero est una pars uox ei aequipollens, et ne intellegeretur una, id est ex integris non composita, sicut diximus de 'idem', ideo addit ET SIMPLEX, id est nullo modo composita, quae pars est rela- (p. 125.5)
tiua habens uim του 'quis', quod est infinitum et interrogatiuum. Non enim differunt in significatione, sed tantum in quibusdam accidentibus, scilicet quod 'qui' habet relationem, qua caret 'quis', et 'quis' interrogationem, qua caret 'qui' ex inuentione. Aliter. Quae pars relatiua in ea scilicet litteratura quam ponunt pro articulo του, id est huius 'quis', id est sui ipsius considerata in hac litteratura 'quis', inquam, non ponitur pro articulo.

2297 litteratura ... litteratura *scripsi*] littera ... littera *A* **2298** diuersificat *scripsi*] diuersi si fiat *A* **2301** infinitum *scripsi*] infinitiuum *A* **2302** idem *scripsi*] dem *A* **2304** similem *scripsi*] s. *A* **2313** Si–dices *scripsi*] ea dicens *A* **2314** QVOD–ΟΣΤΙΣ] *lemma non indicauit A* **2315** subiunctiuum *scripsi*] subdisiunctiuum *A* **2318** et simplex] *lemma non indicauit A* **2320** tantum] *s.l. A* **2321** qui *scripsi*] quando *A* **2324** quis *scripsi*] qui *A*

⟨*De diuidendis*⟩ XVII.27

NISI IN DIVIDENDIS. Determinat quod dixit frequentissime quia in (p. 125.8)
diuisionibus nec Graeci ponunt οςτις loco articuli nec nos 'qui', et hoc
est, NISI IN DIVIDENDIS, id est in talibus orationibus ubi ostenditur ali-
quid diuidi per aliqua. IN ILLIS ENIM. Quasi rationem dat quare 'qui' (p. 125.8)
non ponatur in diuisionibus apud nos, quia non οςτις apud Graecos.

HOMINVM HI SVNT BONI etc. Hic pronomen regit genitiuum in ui XVII.28
nominis acceptum, 'hi' scilicet, per 'alii'. Dicunt quidam quod geni- (p. 125.11)
tiuus accipitur pro ablatiuo, quod satis esse potest. Sed permutatur
quod genitiuus ille a pronomine regatur, quare cum Graeci ponant sub-
iunctiuos articulos in diuisionibus quae aequipollent nostris, et nos ibi-
dem demonstratiua pronomina, quomodo diceres diuisiones nostrae et
illorum aequipolleant? Ad quod quidam dicunt quia Graeci in hac ora-
tione utuntur articulo subiunctiuo in demonstratione. Sed item obest
quia nos ponimus interdum nomina ubi illi subiunctiuos articulos, nec
accipiunt ibi articulos in ui nominum nec nos nomina in ui articuli.
Dicamus ergo diuisiones non minus aequipollere licet Graeci ponant
ibi subiunctiuos articulos et nos nomina uel pronomina, quia etsi orati-
ones aequipolleant non est necesse ideo singulas aequipollere. Ponit
autem diuersos modos diuisionum ut melius ostendat quomodo nomi-
nibus utimur ubi Graeci articulis.

ET SCIENDVM. Quia incepit agere de diuisionibus in quibus nos non XVII.28
utimur 'qui' loco articulorum, istud quod si in diuisione ponamus uer- (p. 125.14)
bum pluralis numeri ante diuidentia, licet nominatiuum pluralem
anteponere ipsi uerbo, sed si uerbum singularis numeri ponatur cum
dictionibus diudentibus, tunc non potest praeponi nominatiuus sed
praeponendus est genitiuus, ut patet in exemplis libri, de aliis diuisioni-
bus non dat praecepta, sed nihil impedit quin ex illis bene faciamus,
sicut "Animal aliud rationale, aliud irrationale". Nec istam negat
"Aquila deuolat haec ab oriente, haec ab occidente". Continuatio. Incepi
de constructione diuisionis, ET SCIENDVM QVOD IN HVIVSMODI CON-

---

Prisc. 2356 HVIVSMODI] huiuscemodi *Hertzius*

2330 IN–ENIM] *lemma non indicauit A* **2331** quia *scripsi*] qui *A* **2336** subiunc-
tiuos *scripsi*] subiunctos *A* **2337** diuisiones *suppleui*] *om. A* **2344** ideo *scripsi*]
idem *A* **2344** singulas *scripsi*] singulas ut melius ostendat quomodo nominibus
uoces ibi positas *A* **2347** ET SCIENDVM] *lemma non indicauit A* **2348** quod] *s.l.*
A **2349** uerbum *suppleui*] *om. A*

STRVCTIONE DIVIDVORVM, id est in constructione per quam rerum diui- (p. 125.14-15)
sio | manifestatur, SI PONATVR VERBVM PLVRALIS NVMERI AD VTRVMQVE *A* 140rb
SEQVENS, id est utrique membro diuidenti, et hoc per praesumptum, id (p. 125.15-16)
est ubi praesumatur ante ipsa diuidentia, tunc licet ANTE ponere NOMI-
NATIVVM, et exponit in Graeco quod dicit praesumptum κατα, id est (p. 125.16)
per, προληψιν, id est PRAESVMPTIONEM, VT AQVILAE etc. Exemplum (p. 125.15-16)
est diuisionis cuius dedit praeceptum. Aliter legitur quod dixit 'plurale
uerbum' hoc modo. Si in tali constructione VERBVM PRAEPONITVR (p. 125.15-16)
nominatiuis per quos fit diuisio, et tale uerbum quod sit plurale, id est
quod siue sit plurale siue singulare ipsi plurali iungatur, id est toti ipsi
quod diuiditur, ita quod habeat se AD VTRVMQVE, id est ad utrosque (p. 125.16)
nominatiuos per praesumptum, id est per hoc quod praesumat eos, id
est sumat antequam ponatur, sicut uerba continere debent nominatiuos
quos regunt, sicut ille ostendit superius, tunc LICET ANTEFERRE NOMI-
NATIVVM. Secundum hanc expositionem includitur hic et haec diuisio (p. 125.16)
"Aquila deuolauit haec ab oriente haec ab occidente".

SIN. Continuatio. Si uerbum plurale praeponatur, tunc est prae- XVII.28
ponendus nominatiuus. Sed SI VERBA CONSEQVENTVR AD EA QVAE (p. 125.17)
DIVIDVNTVR, id est quae a se discernuntur, id est ipsa diuidentia – cum (p. 125.17-18)
enim totum diuiditur, etiam diuidentia a se discernuntur, si consequen-
ter dico et hoc SINGVLARITER, id est singularia uerba, uel SINGVLARITER, (p. 125.18)
id est singillatim et discretum ipsis diuidentibus reddita, et hoc ad dif-
ferentiam superioris diuisionis – ibi enim non redditur uerbum singu-
lariter ad diuidentia quia ipsi toti adiungitur, si hoc, inquam, fiat,
OPORTEBIT PRAEPONI GENITIVVM.

NEC MIRVM. Dixit quod si uerbum refertur ad diuisum diuisionis, si XVII.28
ad diuidentia ipsa, erit nominatiui casus et non diuisum. Et hoc ideo fit (p. 126.1)
quia uerbum ex sui natura requirit nominatiuum. Aliter. Dixit geni-
tiuum debere praeponi quando uerbum redditur ad diuidentia, quod
fore mirum uidetur alicui putanti quod uerbum ita iungeretur genitiuo
in hac diuisione, sicut nominatiuo in praedicta. Et hoc ideo inducit
NEC MIRVM HOC FIERI, scilicet quod genitiuus praeponitur in hac diui- (p. 126.1)

Prisc. 2360 ante ponere] anteferre *Hertzius*

2359 utrique *scripsi*] *lectio incerta A* **2360** tunc licet *scripsi*] *lectio incerta A* **2361** κατα *scripsi*] hata *A* **2362** προληψιν *scripsi*] *lectio incerta A* **2366** plurali *scripsi*] plurari *A* **2381** PRAEPONI *scripsi*] per *A*

sione, quia causa quare mirum uideretur non impedit, CVM VERBVM
2390 CONSEQVENS EXIGAT sibi non genitiuum, quod uideretur, sed NOMINA- (p.126.1-2)
TIVVM, ita | dico exigit CONSEQVENS SIVE PRAEPOSITVM, et hoc est SIVE O p.370b
PRAEPOSITVM SIVE CONSEQVENS. (p.126.1-2)

ITAQVE. Verbum requirit nominatiuum, sed quando diuisio fit per XVII
solos obliquos, neque diuisum est nominatiuus casus, neque diuiditur (p.126.2)
2395 quare suppletur ibi aliud. Manifestum est illud quod sequitur, ostenso quomodo diuisio fiat per solos obliquos. Vel sic. Ponit alium modum diuisionis quae fit per obliquos ad manifestandum quod nec in huiusmodi constructione 'qui' ponitur pro articulo. Continuatio. Quandoquidem si uerbum ponitur etiam nominatiuus poneretur, ergo si nomi-
2400 natiuus non ponitur, nec uerbum ponitur. Et quia obliqui ponuntur participium ponetur. Ab antecedenti et consequenti, et hoc ultimum consequens habemus ibi, scilicet ET ILLVD QVOD DIVIDITVR ET ILLA IN QVAE DIVIDITVR, id est diuisum et diuidentia, VOLVMVS PROFERRE PER OBLIQVOS CASVS, ita ut transitio remaneat inter rem quae significatur a (p.126.2-3)
2405 uerbo et ipsos obliquos. Tunc, inquam, necesse est ITAQVE PARTICIPIO VTI. Et interponit causam quare participium ponatur, QVOD id est quia participium loco VERBI ACCIPITVR OBLIQVIS ADIVNGENDVM, sicut (p.126.3-4) supradictum est. Et ut perfecta sit constructio, oportet FACERE TRANSITIONEM. Quae transitio in primo exemplo inter 'celeritas' et 'aquila- (p.126.4-5)
2410 rum' notatur, secundum solam significationem diuersarum personarum.

AVCTORITAS. Licet genitiuus debeat praeponi secundum regulam XVII.29
quando uerbum singulariter redditur ipsis diuisis, tamen EST, id est (p.126.8)
contingit, QVANDO AVCTORITAS VETERVM PRO GENITIVO NOMINATIVVM (p.126.8-9)
2415 ponit. In quo non sunt imitandi, quia si nominatiuus pluralis praecedat et uerbum singulare sequatur soloecismus est. Nam uerbum singulare pluralem nominatiuum non potest regere.

Prisc. 2402 ILLVD QVOD] quod *Hertzius*

2391 SIVE[1] *ex Prisc.*] sicut *A* **2394** diuiditur *scripsi*] diui *A* **2395** aliud *scripsi*] nominatiuus *A* Manifestum *scripsi*] ma. *A* ostenso *scripsi*] ostensio *A* **2396** Vel sic *scripsi*] uel sic ponit alium modum diuisionis etc. *A* **2402** IN *suppleui ex Prisc.*] *om. A* **2403** VOLVMVS PROFERRE] *lemma non indicauit A* **2405** uerbo] *sequitur lectio incerta ut* pm *A* **2406** QVOD] *lemma non indicauit A* **2409** TRANSITIONEM *ex Prisc.*] intransitionem *A* **2409** transitio *scripsi*] intransitio *A* **2413** EST[1]] *lemma non indicauit A* **2414** AVCTORITAS *ex Prisc.*] actoritas *A* **2416** soloecismus *scripsi*] soloecissimus *A*

SED INTEREST. Data hac differentia inter ος et 'qui', quod ος in diuisionibus ponitur ubi 'qui' poni non potest, ponit aliam differentiam inter eadem, ut tandem certum sit in qua constructione 'qui' loco ος accipitur. Haec uero est differentia quod ος apud Graecos ponitur loco huius demonstratiui pronominis λιτος, apud nos uero numquam ponitur 'qui' loco 'hic' demonstratiui pronominis quod aequipollet λιτος. Continuatio. Non tantum in supradicto differunt, sed etiam hoc INTEREST, id est in hoc differunt ος et 'qui' QVONIAM etc. XVII.29 (p.126.20) (p.126.20)

AOPIΣTOΔEΣ. Ostenso in quibus constructionibus 'qui' non ponitur apud nos loco ος, incipit ostendere in quibus constructionibus conueniant, et dicit quod interdum ος simplex ponitur pro οστις composito, unde habemus quod in eadem constructione 'qui' ponitur apud nos cum οστις idem sit cum 'qui'. Continuatio. Quidam Graeci ponunt ος pro 'hic' AOPIΣTOIΔEΣ QVOQVE. Accipiunt ος pro οστις et tunc nominant το id est 'hoc' μοριον. Quidam libri λοριστον habent secundum quod iunguntur λοριστον cum μοριον et per λοριστον infinitam, per μοριον particulam accipiunt. VT QVI. Ponit exemplum ubi 'qui' infinitum et non relatiuum, nec in significatione tali loco 'quis' debet accipi cum 'quis' non possit hic poni. Vnde apparet quod infinitum et relatiuum potest esse 'qui' per se, interrogatiuum uero non potest esse nisi loco 'quis' ponatur. XVII.29 (p.126.20) (p.127.2) (p.127.4)

ET NECESSE EST. | Hic incipit agere de constructionibus 'qui' occasione illa qua dictum est. Volens autem plene tractare de eius constructione, cum non posset hoc facere nisi tractaret de ea secundum utramque litteraturam, scilicet 'quis' et 'qui', ideo sub diuersa litteratura agit de eius constructione. Sed ne quis dubitet idem nomen esse 'quis' et 'qui', prius probat hoc, scilicet quod idem nomen est. Continuatio. Quod diximus de 'qui' fuit dicendum, et hic dicendum est quia NECESSE EST etc. CVM ETIAM. Per hoc quod dixit etiam innuit aliam causam quam reticet, scilicet quia eandem habent significationem. ABSQVE ACCENTIBVS. Quod idem est quod 'quis' praeter accentus et praeter alia quaedam accidentia quae supponit, quia suscipit omnia accidentia 'qui' 'quis', sed non conuertitur. Sciendum hoc nomen in hac litteratura XVII.29 (p.127.5) *A* 140ua (p.127.5-6) (p.127.6)

Prisc. 2432 Quidam libri] *uide app. uar. Hertzii*

2425 ος–qui] *ut lemma indicauit A* **2431** λοριστοιδες $A^{p.c.\ i.e.}$ ΑΟΡΙΣΤΩΔΗΣ $A^{p.c.}$] ΛΙΣΤΟΡΙΔΕΣ $A^{a.c.}$ **2433** μοριον ... λοριστον] *leg.* μόριον ...ἀόριστον **2445** NECESSE est] *lemma non indicauit A*

'quis' prius inuentum fuisse ita ut esset interrogatiuum, quod inde concipitur, quia dicit 'qui' pro interrogatiuo accipi, quod non diceret nisi hic accentus ad illam litteraturam proprie pertinet. In hac autem litteratura quae est 'qui' ad hoc prius inuentum fuit ut relatiuum esset, quod inde patet, quia dicit 'quis' pro relatiuo non accipi, et in utraque litteratura infinita sunt.

QVOMODO ERGO. Probat a simili quod propter diuersa accidentia non minus est 'quis' et 'qui' idem nomen, quia 'qualis' non minus est idem nomen licet per accidentia differat a se ipso et similiter 'quantus'. Continuatio. 'Quis' et 'qui' in accentibus differunt, et quamuis in accentibus differant, tamen non sunt DIVERSAE PARTES, ita dico quomodo 'QVALIS' ET 'QVANTVS' non sunt diuersae partes a se ipsis propter accidentium immutationem, et hoc est quamuis mutent accidentia. Postea infer a simili cum repetitione loci sic, QVOMODO 'QVALIS' etc. SED LATIVS. Continuatio. Quia feci mentionem de accidentibus horum, uidetur hic inde esse tractandum sed latius de potestate eorum accidentali et etiam alia in PRONOMINE TRACTAVIMVS. XVII.29 (p. 127.8) (p. 127.10) (p. 127.10) (p. 127.11)

⟨*De 'quis' et 'qui'*⟩

HOC ID EST 'QVI'. Probato quod 'quis' et 'qui' idem nomen sit, incipit agere de constructione huius nominis secundum utramque litteraturam, et prius secundum hanc quae est 'qui'. Dicit igitur quia quotiens 'qui' refertur ad aliquod nomen non potest regi ab eodem uerbo a quo praecedens nomen regitur, sed oportet ad ipsum 'qui' addere uerbum uel alterum materialiter, ut "Virum cano qui uenit", uel saltem alterum, ut "Virgilius scripsit Georgica qui etiam scripsit Eneida", et hanc regulam aequipollenter ibi habemus, HOC IDEM etc. Apponitur etiam quod in hac constructione non discrepat 'qui' ab articulo oç. SI NOMINATIVO. Quia simpliciter dixerat iungenda esse uerba cum 'qui' et cum nomine ad quod refertur, docet quando transitiue et quando intransitiue. | Et uidetur quasi a partibus constructionis probare quod semper exigit aliud uerbum quam praecedens nomen, quia in ea constructione quando nominatiuus nominatiuo iungitur et in ceteris quae sequuntur quod ubi nominatiuus nominatiuo iungitur uerba ad eandem personam referuntur. Inde euenit quod uerbum semper nominatiuum requi- XVII.30 (p. 127.12) (p. 127.12) (p. 127.15) O p. 371a

---

2452 interrogatiuo *scripsi*] interrogatiuo id est *A* **2455** quis *suppleui*] *om. A* **2467** in] *ut lemma indicauit A* **2473** oportet *scripsi*] opportet *A* **2474/2475** alterum *scripsi*] alteratum *A* **2482** sequuntur *scripsi*] secuntur *A*

rit et illi duo nominatiui eandem personam significant, quod necessarium est, quia refertur ad nominatiuum, eandem personam significabit quam praecedens nominatiuum, et hoc est, SI NOMINATIVVS etc.

SIN DVO SVNT OBLIQVI FIT TRANSITIO VERBORVM, id est transit actus de persona ab his significata ad personam aliam quam obliqui significant, hoc ideo quia uerbum obliquis intransitiue non iungitur VEL RECIPROCATVR IN SE in personam a qua transit. SIN ALTERVM SIT NOMINATIVI, ALTERVM VERO OBLIQVI, non est transitio inter nominatiuum et uerbum ut ab alia persona in aliam, sed inter obliquum et uerbum. XVII.30 (p. 127.16) (p. 127.17) (p. 127.18–19)

OMNIA TAMEN. Quia in proximo dederat exemplum unum de transitione et non de reciprocatione, ne uideretur quod in reciprocatione non esset transitio aliqua inter obliquum et uerbum, subdit istud. Continuatio. Quamuis in proximo non dederim exempla de reciprocatione, tamen omnia uerba praemissa, scilicet quae sunt in transitione, id est quae significant rem transeuntem ad aliquam personam, POSSVNT ETIAM FIERI IN RECIPROCATIONE, id est significare possunt actum reciprocatum in eadem persona. Vel OMNIA, id est omnes constructiones praemissae quae fiunt transitiue, POSSVNT IN RECIPROCATIONE, id est reciproce praemissae supplent, quia si dicam "Video domum" bona est transitio sed non fit inde reciproca sine figura. Nota non semper uerba proprie referri ad 'qui' et eius obliquum, ut hic "Socrates uenit cuius cappam habeo". Hic enim 'uenit' respicit ad 'Socrates', 'habeo' respicit ad 'ego', non ad 'cuius'. Large ergo accipe 'referri' quocumque modo ponatur uerbum in constructione ubi ponitur 'qui' et eius obliqui. XVII.31 (p. 127.21) (p. 127.22)

ET QVOMODO. Alia proprietas est de constructione 'qui', scilicet quod 'qui' et eius omnes obliqui ad nominatiuos nominum casualium referantur, ita ut nominatiui in serie praecedant et 'qui' et eius obliqui sequantur. Quomodocumque ibi ordinantur, relatio erit in 'qui' et eiusdem obliqui. Vel E CONTRARIO NOMINATIVO EIVS nominis, id est 'qui', posito adiunguntur omnes CASVS obliqui casualiter suppositi, ut in serie dicturi sumus. Non uidetur ualere haec constructio "VIRGILI, QVI SCRIPSISTI", cum dictum sit superius nomen non iungi primae et XVII.31 (p. 127.22) (p. 128.2) (p. 128.3) (p. 128.6)

GPmi 2500/2502 id–RECIPROCATIONE] *om.* O

2485/2486 necessarium *scripsi*] nominatiuum *A* **2487** SI NOMINATIVVS] *lemma non indicauit A* **2488** SVNT *ex Prisc.*] sint *A* **2506** cappam *scripsi*] capam *A* **2513** E–EIVS] *lemma non indicauit A* **2515** VIRGILI–SCRIPSISTI] *lemma non indicauit A*

secundae personae uerbi sine pronomine in eadem parte orationis secum posito. Hic uero hoc nomen 'qui' iungitur cum 'scripsisti' sine pronomine, sed non est ita, quia 'tu' hoc pronomen suppletur ibi. Nota non semper haec uerba proprie referri ad eius obliquos, ut hic "Socrates uenit, cuius cappam habeo", 'habeo' respicit ad 'ego' non ad 'cappam'. Large ergo accipe referre quocumque modo | ponatur uerbum in constructione ubi ponitur 'qui' et eius obliqui. LICET. Ad exempla proxime posita respicit. *A* 140ub (p. 128.7)

SCIENDVM est. Quia dixerat 'qui' et eius obliquos referri, ne quis putaret quod semper ea ad quae referuntur materialiter oporteret poni ibidem, remouet illud et ostendit aliquando poni ista per defectum illorum. NAM VOCATIVVM. Dat rationem quare uocatiuo non daret exemplum. Probatio a toto, quia 'qui' non habet uocatiuum. Relatiua ideo carent uocatiuis, quia uocatiuus semper facit primam cognitionem, relatiuum secundam. XVII.32 (p. 128.8) (p. 128.14)

QVALIS, QVANTVS. Ostendit 'qui' poni loco ος, scilicet subiunctiui articuli, et propositum est suum tractare de constructione dictionum positarum loco articuli, quare uult tractare de constructione 'qui' et quandoque in hac litteratura quae est 'qui', quandoque in hac alia quae est 'quis', sed praemittit quod est idem nomen quamuis habeat diuersam litteraturam, quia prorsus eandem habet significationem, sicut 'ensis' et 'gladius'. Et habet aliam constructionem in litteratura 'quis' sicut illud nomen aliter ponitur in metro in hac uoce 'ensis', alia in uoce 'gladius'. Et si habentia eandem significationem sunt idem nomen ut haec res 'gladius' et 'ensis', ostendit non esse mirum si 'qui' ponitur per defectum eius ad quod refertur, quia etiam QVALIS ET QVANTVS. FREQVENTER dicit quia saepe apponuntur ea ad quae referuntur. XVII.32 (p. 128.16) (p. 128.17)

NEC MIRVM. Dixit relatiua quandoque poni sine his ad quae referuntur, quod ostendit non esse mirum, quia omnia relatiua significant secundam cognitionem et ideo innuunt aliquo modo primam notitiam, et hoc est, NEC MIRVM INTELLIGI, ista scilicet 'talis' et 'qualis' et XVII.32 (p. 128.17) (p. 128.17-19)

GPmi 2532/2541 Ostendit–ensis] *om. O*

2517 personae *suppleui*] *om. A* **2521** cappam[1] *scripsi*] capam *A* **2521** habeo[2] *suppleui*] *om. A* **2530** quia *suppleui*] *om. A* **2534** articuli] *uix legitur* **2536** quamuis *suppleui*] *om. A* **2537** habet *scripsi*] habent *A* **2541** haec *suppleui*] *om. A* **2543** FREQVENTER] *lemma non indicauit A* **2546** innuunt *scripsi*] innuit *A* **2547** et[2] *suppleui*] *om. A*

composita de illis, ut 'qualiscumque'. Et quare ista? Quia antecedentia primam cognitionem facientia. Et quare illis positis intellegimus illa? Quia secundam cognitionem faciunt et ita innuitur prima. Intelligitur, dico, si non ponuntur dicta materialiter posita. Quod dicit ibi VEL REDDITIVA, nihil ad probationem, sed est proprietas horum nominum, licet possint dici antecedentia, quocumque scilicet ordine huiusmodi construuntur aut ponuntur. Tamen haec proprie dicuntur antecedentia quae intelliguntur in aliis, id est 'talis' et 'tantus' 'tot'. Eadem etiam proprie dicuntur redditiua, uel quia sine illis reddunt nobis res de quibus dubitamus, et hic per demonstrationem quam faciunt ea. Quae non sunt relatiua intelliguntur positis illis nusquam alibi. Eadem uero possunt dici relatiua, sed improprie, quia in secunda cognitione non ponuntur. Sed ideo ita uocantur quia quoquomodo ad illud respiciunt. 'Qualis' uero 'quantus' et 'quot' proprie relatiua sunt quia referuntur ad primam notitiam, siue materialiter posita siue subintellecta. Redditiua uero nec proprie nec improprie dicuntur.

RELATIVA AVTEM. Positis redditiuis intelliguntur relatiua, et hoc est, XVII.32
RELATIVA non POSSVNT INTELLIGI NISI redditiua ponantur IN DEMON- (p. 129.1)
STRATIONE. TVNC ENIM. Reddit causam quare dicit 'nisi in demonstrati- (p. 129.1-2)
one'. Nam tunc positis redditiuis intelliguntur relatiua hoc habes aequi- (p. 129.2)
pollenter in libro. Sciendum quod 'qualis' et 'talis' et cetera huiusmodi infinita dicuntur. Nisi enim infinitatem, scilicet rem unam tantum, significent - tunc enim non essent infinita sed qualitates notarent infinitas, ex hoc uero relatiua sunt quia significant qualitates secundum quas subiecta similia uel aequalia inter se dicuntur, ita quod notent similia uel aequalia. Significat ergo unumquodque horum nominum substantiam et qualitatem | eius nominis cum quo iungitur, innuendo O p. 371b
qualitatem significatam ab eo ad quod refertur, et sic 'qualis' significat substantiam et qualitatem cuiuscumque eorum nominum quibus iungitur, uel quae ad ipsum respondentur, et innuit qualitatem designatam per 'talis' et e conuerso. Sic et in singulis huiusmodi. Nec accipias 'qualis' sumptum a qualitate. Tunc enim non est infinitum, sed 'qualis'

2548 composita *scripsi*] compositis *A* de *suppleui*] *om. A* ut qualiscumque *scripsi*] et qualis etc. *A* **2551** ponuntur *scripsi*] possint *A* VEL REDDITIVA] *lemma non indicauit A* **2554** aut *scripsi*] ante *A* **2564** RELATIVA AVTEM] *lemma non indicauit A* **2565** RELATIVA–NISI] *lemma non indicauit A* **2570** notarent *scripsi*] notant *A* **2575** ab *scripsi*] ad *A* ad *suppleui*] *om. A* **2577** respondentur $A^{p.c.}$] referuntur $A^{a.c.}$

quod omnes inferiores qualitates significat nullam determinando secundum quod uim habet aequiuocationis. Quae autem sunt redditiua alio modo in demonstratione significant et alio modo in relatione. In relatione enim posita non faciunt certam cognitionem rei per se, quia per se infinita sunt, nec per uocem cui iungitur certa sunt. Vt si dicam "Talis est Homerus qualis est Virgilius" nec certam qualitatem Virgilii nec Homeri demonstro, sed hoc tantum certifico quia similes sunt in qualitate Virgilius et Homerus. Sed si quis dicat "Qualis est Homerus in scientia, talis est Virgilius", certificatur quis cum alterius nouit scientiam alterius ignorata. In demonstratione uero posita bene rem significant ex ui demonstrationis ut si demonstrando Virgilium dicam "Talis fuit Homerus", hic alterum demonstro et alterum nomino, scilicet Virgilium demonstro, Homerum nomino de quo 'talis' praedicatur. Et ideo ibi duas significat substantias et qualitatem, illius scilicet quem uocant et illius quem demonstrant, alterum quidem nominando et alterum innuendo. Vnde euenit quod posito relatiuo in demonstratione, sicut 'talis', intellegitur eius relatum quia illa substantia et qualitas repraesentatur per demonstrationem quam significaret 'qualis' si ponatur in relatione, cum nomine alius quod demonstraretur... ⟨*Reliquae desunt*⟩

2590 ut] *iterauit A*

Index rerum

The figures refer to lines of the edition.

ablatiuus 1585, 2334
abundantia 336–376
accidentale see **substantiale**
accusatiuus 434
actio, actus see **uerbum**
aduerbium 674, 695, 902, 1748–1776, 2064–2117, 2185; coniunctio pro adu. 753–754; adu. significatione tantum sunt adiectiua uerbi 1764–1765, 1817; res adu. 2072, 2094; adu. qualitatiua, temporalia, causalia, localia 2090–2115; interiectio comprehensa in adu. 1783–1786
aequiuocum 91
amplificatio 354
Aristotiles 253, 2180–2181
articulus 1674–1715; a. apud Graecos 1680, 1715; a. artant 2235; a. in declinatione *vs.* in oratione positi 2237–2240; quae dictiones loco a. ponantur 2213–2398; Latini a. carent 2243; natura a. 2245; a. praepositiuus *vs.* subiunctiuus 1704–1705, 2257–2267, 2532–2533, a. subiunctiuus 2290; a. compositi 2270
aspiratio 501–523, 547

barbarismus 466, 469

causa inuentionis principalis 1408; c. i. nominum 1000; c. i. pronominum 1303–1304, 1358; c. i. nominis *vs.* pronominis 1412–1415; c. i. participiorum 1577–1578
conformatio 1618–1621
coniunctio (pars orationis) 271, 654–657, 679, 704–709, 718, 740, 878, 1777–1780; sine c. 672, 1513–1547; c. expletiua 362–370, 751; c. copulatiuae uel disiunctiuae 746–752; c. pro aduerbiis 753–754
coniunctio (= iunctura) c. uocum 227–229; c. partium 320; c. dictionum 137, 300, 653; extra c. 254
consequentia 587–601
consignificare 1225–1226
constructio *passim*; c. perfecta 61–65, 69–78, 117; c. nominis et uerbi 2192–2205; c. congrua 798

defectio 377–406
demonstratio 1414, 2231, 2339, 2557, 2582, 2589–2595; uis dem. 2590
Deus substantiis datum est a D. prius esse 1017
dialectica *vs.* **grammatica** 79–81, dialectici *vs.* grammatici 856–865, 1464
dictio d. hoc nomen aequiuocum ad figuras et uoces 90–91; d. *vs.* littera, sillaba, oratio *passim* 307–800; d. litteralis *vs.* d. intellectualis 258–259; d. geminata 353; d. iuncturam nec ex scriptura nec ex auditu sed potius ex significatione diiudicamus 431–432;

d. diuisa 647. See also **pars orationis** principalis *vs.* secundaria
dictiones interrogatiuae 1787–2185; d. i. nomen et aduerbium 1797, 1822, 1856, 1875, 1881, 1894–1895, 2184–2185
displicina 661
diuidentia 2326–2403

elementum 243–246, 338–341, 502–553, 604–627, 668–671, 722, 765; aspiratio non sit e. sed sonus accidentalis 503; cf. sonus **elementarius** 7, 160
essentia 240, 258, 606, 629, 960–961, 970–972, 1382–1386, 1435, 1732, 2134–2143; decem e. 962
excellentia 728

figura 516, 523; f. litterarum 505–550; 'u' f. repraesentat uocalem et consonantem 534–535; apocopa, afferesis, sincopa 393–400; cf. figurate 1231–1238
forma f. uocis 151, 161, 173; f. substantialis 1019; cf. constitutio formalis 1023–1024

genitiuus 467, 664, 2001–2010, 2332–2335, 2352, 2385–2390, 2412–2414
grammatica see **dialectica**

habitudo praepositiones significant h. 678, 715, 2112–2114

'idem' 565, 889–899, 2263, 2272, 2278–2285; 'idem' et 'qui' non sunt articuli 1691, 2263–2285
imperatiuus 573, 691, 729–730
imponere nomina 1251–64
indicatiuus 1433–1435
indiuiduum 2059
infinitiuus 731
inhaerere 1323, 1330, 1333, 1353, 1365–1366, 1370–1401
intellectus 249, 262, 274, 304, 453, 1044, 1057; i. perfectus 10, 154; i. simplex *vs.* i.compositus 260–264, 266, 301–302, 1332–1335; i. uerum uel falsum 1380
intelligibile 248–262, 294
interrogatiuus see **dictiones interrogatiuae**
intransitiue see **transitiue**

littera 155, 168, 174–199, 222, 240, 315, 322, 380, 408, 438, 478; lit. indiuidua 164–168; natura lit. 205; lit. praepositiua *vs.* postpositiua 496–498

materiale, materialiter poni 517, 2526, 2551, 2562; m. nascitur participium 1511; m. addere 2474; m. referuntur 2526
metrum (uersus) 339, 634–642, 2539

natura n. significantium 101; n. litterarum 205; n. uocatiui 734; n.ordinis 822–826; n. nominum 938, 976, 1617; n. accidentis 971; n. actionis *vs.* n. subiecti 1069; n. uerbi 1565–1574, 1617, 2384; n. participii 1608, 1617; n. pronominis 1820; n. articulorum 2245
nomen *passim*; n. 852–930; uis nominis 918, 923; n. praeponendum uerbo 934 and *passim*; officium n. 1975–1981; n. ex prima inuentione signif. substantiam et qualitatem 998–1000
n. *vs.* **uerbum** n. prius / ante uerbum 1055, 1087; n. sunt tertiae personae praeter uocatiuum, uerba trium personarum 1109–1110; constructio n. et uerbi 2192–2199
n. *vs.* **pronomen** n. confuse signif. substantiam, pronomina non confuse 1134–1304

n. adiectiuum 511–512, 876, 974–977, 1364–1409, 1762–1763, 1825, 2034–2043; multa n. ad. 1825; see also **n. substantiuum**
n. proprium 1931, 1934, 1945, 1947, 2048–2062; n. pr. et n. appellatiuum 1190–1207, 1931–1940
n. substantiuum 509, 977, 987–988, 1384, 1830, 1835; n. sb. supposito uel subintellecto 861; n. sb. debet praecedere adiectiuum 665; n. sb. *vs.* adiectiuum 2031–2045; n. sb. 'quis', 'quae', 'quod' 1815, 1950–1968, 2045–2057
nominare 958, 1980, 1985, 2432; qualitatem non n. sed circa substantiam determinat qualitatem 1003; 'uter' adiectiuum est et n. personam 2022; n. *vs.* demonstrare 2582–2596
nominatiuus 467, 928, 1036–1061, 1428–1449; n. genitiuo praeponendus est 661, 664, 779; n. = rectus 899; n. signif. substantiam 1037; n. definitus *vs.* infinitus 1061–1064; uis n. 1487–1490; n. in participio 1518–1520; n. pluralis see **diuidentia**; duo n. 2482
notitia 1870; n. prima 2251, 2546, 2562; n. secunda 2245–2251, 2273; n. tertia 2271

officium o. orationis 366; o. pronominis 1492, o. participii 1511; o. articuli 1683; o. responsionis 1962; o. nominum 1975–1986
optatiuus 573–576
oratio perfecta 13–312, 688, 851–921; o. p. secundum sensum *vs.* per constructionem 232–234; o. p. = constructio perfecta 69, 117; or. uocalis *vs.* intellectus 304
ordinatio congrua 448
ordo 801–850, 940–991, 1620–1673, 1720–1721, 1749–1780; o. in alphabeto 781–782; natura o. 824–827

pars orationis 120, 238, 365, 701–704, 842, 933, 1683, 1789; p. o. pro alia p. o. posita 750–755; p. o. large 35; p. o. principalis *vs.* secundaria 109–110, 267–278; p. o. quaedam habent certam *vs.* incertam significationem 672–680; quod uni part o. accidentale alii sit substantiale 1411
participium 1503–1673, 2210–2212, 2229, 2401–2407; p. per se non habet perfectum sensum orationis 741; p. "legens disputat" perfecta uidetur oratio 857; p. in ui adiectiui 860; p. uicarium uerbi 874–875; p. causa uerbi inuentum est 1511–1512; nominatiuus in p. 1518–1519, 2212; p. in obliquis 1538–1549, 2211; causa inuentionis p. in obliquis 1577–1586, nominatio p. 1548, 1606–1661
persona 434, 730, 1109–1316, 1327–1334, 1343–1350, 1419–1502, 1513–1537, 1547, 1571, 1583, 1920; si dixisset omnis substantia est p. 1176–1177; p. nominis 1159–1226; p. indicatiua 1248–1249
possessiuum 1997–2017
praedicare 1528, 1533, 1579, 2592; cum una actio subiciatur altera praedicetur ("legens disco") 1532
praedicamentum 963
praepositio 271, 499, 563–564, 678, 703–719, 740; 'in urbem' *vs.* 'in urbe' 713–717; causa inuentionis p. 1718–1747; p. est adiectiuum nominis plus adhaerens nomini quam aliis partibus 1750–1757; nominatio p. 1736; p. in compositione et in appositione 1741
prologus 21, 760, 801

pronomen 693, 740, 882–892, 905–924, 1089–1108, 1135–1143, 1280–1502, 1680, 1817–1829, 1923–1929, 2343, 2519; p. uocatiuos non semper habent 694–695; p. uim nominis habent, quaedam non 913–914; p. inuenta causa uerborum 1112, 1272–1289, 1312, 1925–1926; p. inuenta causa nominum 1287–1290; causa inuentionis p. in tertia persona 1291–1304; causa inuentionis p. 1358, 1408–1414; p. pro appellatiuo, saepius pro proprio ponatur 1941–1947; uerbum et p. utrumque personale 1406–1407; p. substantiam ex inuentione et substantialiter, qualitatem uero ex demonstratione uel relatione 1140, 1413–1415; p. facientia discretionem aliquando per se, aliquando iuncta cum aliis 1452–1465; proprium officium p. 1492–1494; natura p. 1820
p. articulare 1708
p. demonstratiuum 916–917, 2230, 2294–2295, 2423
p. praepositiuum 564
p. relatiuum 565, 575, 883–884, 914–916, 1697, 2210, 2276

qualitas nominis *vs.* **qualitas uerbi** 1812–1827, 1857–1858, 1906
'qui' 'quis' 2286–2348, 2435–2535
"quid agit" 2121–2158
"**quid agitur**" 1835–1843

reciproca 1591
redditiuum ('talis', 'tantus', 'tot') 2552–2567; r. alio modo in demonstratione significant, alio modo in relatione 2582
regere 2332–2335, 2370, 2417, 2472–73
relatio r. articuli 1682; r. dupplex 1698–1700; r. 'qualis', 'quantus', 'quot' 2220–2221; r. quae est in articulis et demonstratio quae est in istis (pron. demonstr.) non conueniunt 2231; r. in 'qui' 2470
relatiuum r. carent uocativis 2530; omnia r. significant secundam cognitionem 2545–2547
relatiuum nomen ('qui') 2300, 2321, 2435–2538; 'qualis', 'quantus', 'quot' proprie relatiua 2561
relatiuum pronomen ('is', 'ipse', 'idem') see **pronomen relatiuum**
repetitio 336–358
res (per se) **existens** 960–961, 1163

sensus 2015, 2113, 2278; s. plenus 9, 738; s. perfectus *vs.* imperfectus 70–75, 720–738, 858, 908; s. orationis 364; s. perfectae orationis 729–733, 736–738; perfectionem sensus 700, 1337, 1463; s. certus 1781; discretio constitutionis (partium orationis) quae fit secundum s. uel intellectum 452–453; s. *vs.* uox 2164
scriptura *vs.* **auditus** 420–431, 484
sillaba 628–635; inuentio sil. 210
soloecismus s. 458, 466, 2416
sonus s. elementarius 7, 160; s. indiuiduus 170; s. litteralis 427; aspiratio non sit elementum sed potius s. accidentalis 502–503
species s. coniunctionis 361–370, 751; species actus 2137
subicere, subiectum 1530–1532, 1937; participium habet subici ut determinet subiectum 1529–1532
subiunctiuus 570–572, 578
substantia nominis *vs.* **substantia uerbi** 1808–1843, 1839–1843, 1857; subst. large 1807; subst. uera 991; subst. simpliciter consideratae non significantur a nominibus 1024–1025

substantialis in gram. hoc dicitur maxime substantiale esse uocibus significantibus quod habent ex prima inuentione 324-325; similitudo subst. *vs.* accidentalis 317-336, 450; significatio subst. 1139, 1560-1561, 2466; non est inconueniens si quod uni parti orationis accidentale aliis sit subst. et e conuerso 1410-1411

suppositiuum *vs.* **praepositiuum** 494-602

suppositum substantiam suppositi 1910; s. id est significati, id est subiecti actioni uerbi 1911-1912; s. = omne illud de quo agitur suppositum nostrae actioni 1912-1913; articulus demonstrat secundam notitiam s. id est significatorum 2247; omnes casus obliqui casualiter s. 2514

transitio 2404, 2409-2410, 2488-2504

transitiue *vs.* **intransitiue** trans. 927, 929, 1051, 1591, 1911, 2149, 2153, 2479; intrans. 435, 927, 1050, 1052, 1512, 1536, 1539, 1545-1547, 1567, 1575, 1576, 2479-2480, 2490; VOCIBUS DICTIONUM id est de dictionibus quae sunt uoces intransitiue *vs.* transitiue 91-100

Tullius 25, 662, 1124, 1149

uerbum 851-1157, 1305-1490 and *passim*; u. sensum perfectae orationis 725-732; u. substantiuum 979; nomen praeponendum u. 935; proprietas nominis et u. 939-1026; u. *vs.* significatio adiectiuorum 973-991; u. personalia 1036, 1424; u. tantae dignitatis quod in eo intelligitur nomen 1081-1082; u. signif. ipsas actiones et passiones ut posteriores substantiis 1007-1008; u. signif. substantias ut suscipientes actionem et passionem 1034; tres u. significationes (agere/pati, personas, intellectum compositum) 1318-1360; u. signif. actum uel passionem inhaerentem 1353-1401; neque enim actus uel passio in suo esse a u. signif. sed in quantum adiacent 1832-1833; u. praedicat actum suum 1528; u. personale *vs.* impersonale 1424, 1437; u. et pronomen utrumque personale 1406-1407

uersus see **metrum**

uerum significatio u. et falsi 688, 1380

uicarius nominis et uerbi 872-874; cf. **uice**: u. nominis 1099-1155; ponitur (pronomen) pro proprio nomine id est u. proprii nominis 1947

uis 711, 911; u. litterae uel sillaba 214, 401; u. facias 447; u. consequentiae 586-587; u. significationis 593; u. uocis 1015; u. propositionis 1335; u. nominatiui 1487-1490; u. demonstrationis 2590; u. nominis 911-918; u. actionis et passionis 919; u. pronominis 883; u. nominatiui 1487; u. praepositionis 1731; u. aequiuocationis 2581

uocalis u. littera 190-194, 424, 702; u. oratione 304

uocatiuus 694, 733, 741, 1109, 1168, 2529-2530; natura u. 734

uox 161-173, 186, 195, 249, 375, 1697, 2316; materia *vs.* forma u. 151, 161, 173; u. sine determinatione 165; u. personalis 1187; VOCIBUS DICTIONUM transitiue *vs.* intransitiue 90-91; u. litterata 152

urbs 'in urbem' *vs.* 'in urbe' 713-717

usus u. *vs.* inuentio 542; u. locutionis 2116

Willelmus 734

Volumes parus:

SA 1, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris : textes et maîtres (vers 1200-1500). I. Répertoire des noms commençant par A-B,* ISBN 2-503-50369-1, 1994 (2005^2), 92 p.

SA 2, O. Weijers, *La 'disputatio' à la Faculté des arts de Paris (1200-1350 environ). Esquisse d'une typologie,* ISBN 2-503-50460-4, 1995 (2001^2), 176 p.

SA 3, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des ara de Paris : textes et maîtres (vers 1200-1500). II. Répertoire des noms commençant par C-F,* ISBN 2-503-50556-2, 1996, 100 p.

SA 4, L. Holtz et O. Weijers (éd.), *L'enseignement des disciplines à la Faculté des arts (Paris et Oxford, XIIIe-XVe siècles),* ISBN 2-503-50571-6, 1997 (2005^2), 562 p.

SA 5, C. Lafleur et J. Carrier, *L'enseignement de la philosophie au XIIIe siècle. Autour du «Guide de l'étudiant» du ms. Ripoll 109,* ISBN 2-503-50680-1, 1997, 735 p.

SA 6, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). III. Répertoire des noms commençant par G,* ISBN 2-503-50801-4, 1999, 136 p.

SA 7, J.M.M.H. Thijssen et H.A.G. Braakhuis (éds.), *The Commentary Tradition on Aristotle's 'De generatione et corruptione'. Ancient, Medieval and Early Modern,* ISBN 2-503-50896-0, 1999, 240 p.

SA 8, A. Grondeux, *Le 'Graecismus' d'Evrard de Béthune à travers ses gloses. Entre grammaire positive et grammaire spéculative du XIIIe au XVe siècle,* ISBN 2-503-51018-3, 2001,568 p.

SA 9, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). IV. Répertoire des noms commençant par H et J (jusqu'à Johannes C),* ISBN 2-503-51175-9, 2001, 170 p.

SA 10, O. Weijers, *La 'disputatio' dans les Facultés des arts au moyen âge,* ISBN 2-503-51356-5, 2002, 384 p.

SA 11, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). V. Répertoire des noms commençant par J (suite: à partir de Johannes D.),* ISBN 2-503-51434-0, 2003, 198 p.

SA 12, J. Spruyt, *Logica Morelli. Edited from the manuscripts with an introduction, notes and indices,* ISBN 2-503-51724-2, 2004, 388 p.

SA 13, O. Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). VI. Répertoire des noms commençant par L-M-N-O,* ISBN 2-503-52038-3, 2005, 210 p.

SA 14, Guillaume Gross, *Chanter en polyphonie à Notre-Dame de Paris aux 12e et 13e siècles,* ISBN 978-2-503-52723-9, 2007, 349 p.

SA 15, O. Weijers (avec la collaboration de Monica Calma), *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). VII. Répertoire des noms commençant par P,* ISBN 978-2-503-52810-6, 2007, 250 p.

SA 16, Johannes Buridanus, *Lectura Erfordiensis in I-VI Metaphysicam together with the 15th-century Abbreviatio Caminensis. Introduction, Critical Edition and Indexes by* L.M. de Rijk, ISBN 978-2-503-52873-1, 2008, 267 p.

SA 17, Iacopo Costa, *Le* questiones *di Radulfo Brito sull' »Etica Nicomachea ». Introduzione e testo critico,* 978-2-503-52916-5, 2008, 588 p.

SA 18, Elsa Marguin-Hamon, *La* Clavis Compendii *de Jean de Garlande. Edition critique, traduite et commentée,* ISBN 978-2-503-53003-1, 2008, CX-165 p.

SA 19, *Recherches sur Dietrich de Freiberg,* éditées par Joël Biard, Dragos Calma et Ruedi Imbach, ISBN 978-2-503-52882-3, 2009, 270 p.

SA 20, Olga Weijers, *Queritur utrum. Recherches sur la 'disputatio' dans les universités médiévales,* ISBN 978-2-503-53195-3, 2009, 308 p.

SA 21, *Priscien. Transmission et refondation de la grammaire, de l'antiquité aux modernes,* édité par M. Baratin, B. Colombat et L. Holtz, ISBN 978-2-503-53074-1, 2009, 792 p.

SA 22, *Les lieux de l'argumentation. Histoire du syllogisme topique d'Aristote à Leibniz,* édité par Joël Biard et Fosca Mariani Zini, ISBN 978-2-503-52961-5, 2010, 518 p.

SA 23, Iacopo Costa, *Anonymi Artium Magistri Questioes super Librum Ethicorum Aristotelis (Paris, BnF, lat. 14698),* ISBN 978-2-503-53489-3, 2010, 334 p.

SA 24, *les innovations du vocabulaire latin à la fin du moyen âge: autour du Glossaire du latin philosophique,* éd. Olga Weijers, Iacopo Costa, Adriano Oliva, ISBN 978-2-503-53559-3, 2010, 153 p.

SA 25, O. Weijers et Monica Calma, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200-1500). VIII. Répertoire des noms commençant par R,* ISBN 978-2-503-53560-69, 2010, 257 p.

SA 26, *Arts du langage et théologie aux confins ds XIe-XIIe siècles. Textes, maîtres débats,* sous la direction d'Irène Rosier-Catach, ISBN 978-2-503-53518-0, 2011, 810 p.

Subsidia

SA Subsidia 1, O. Weijers, *Le maniement du savoir. Pratiques intellectuelles à l'époque des premières universités (XIIIe-XIVe siècles),* ISBN 2-503-50531-7, 1996, 266 p.

SA Subsidia 2, E. Marguin, *L''Ars lectoria Ecclesie' de Jean de Garlande. Une grammaire versifiée du XIIIe siècle et ses gloses,* ISBN 2-503-51355-7, 2004, 450 p.